

**BÜTÜN VEÇHELERİLE
DİVRİĞİ**

Yazan

M.Kazım Erçoklu

ÖNSÖZ

Bu kitapta Divriği konuşuyor. Büyüklerimizden layık olduğu üstün idari kademeye kavuşturulmasını dilemektedir.0 Divriği ki, bir zamanlar Menküç Hanedanına Başkent, Mısır Memluk Sultanlığına niyabet merkezi ve Osmanlılar idaresine geçtikten sonra da bir Liva merkezi olarak ilme menşe ve hadiseler sahne oldu. Sonra... Evet, hazin bir tecelli eseri olarak sonraları devlet bünyesine tari olan bin bir çeşit araz içinde her türlü alakadan uzak bir kaza merkezi menzilesine düşmüştür.

Kara badirelerin birbirini kovaladığı bu devrede Divriği'lilere düşen vazife, memleketlerinin şöhret ve güzelliğini muhafaza tedbirlerini kendileri aramaktı. Nitekim öyle yaptılar, tesis ettikleri vakıflar, vücuda getirdikleri hayratlar, ayırdıkları cömertçe teberrularla onu yaşatmak, soldurmamak çaresini buldular bugün memleketin tarihi abidelerini, yol köprü, cami gibi milli ve mahallî varlıklarını ayakta görüyorsak bunun destanını hemşerilerin uzattığı himmet elinde okumalıyız.

Kötü günler bir daha dönmek üzere kovulmuştur. Şimdi kaza ve civarı bir kalp olarak şuna emin ve şuna imanda musırdır ki, keşmekeş bir devrin yığıldığı karabulutlar arasına gömülen bu bölgenin ikbal yıldızı, millet idaresinin karanlıkları deviren ve vatan sathında mesut imkân ufukları açan mucizeli elile yeniden parlayabilir.

Divriği bir vilayet merkezi haline getirilmesi ve bu vilayete İliç, Kemaliye. Arapkir kazalar ile bütün münasebetleri Divriği ile olan Kangal'ın Çatinkaya ve Zara'nın Beypınarı nahiyeleriyle Çetinkaya veya Sincan'da bir kaza kurulması halinde bunun, bölgeye sağlayacağı menfaat, halkına getireceği kolaylık ve saadet ve her şeyin üstünde olan vatanın selameti noktasından temin edeceği faide nedir? Nüfuz edebildiğimiz cihetlerini kısaca arz ediyoruz:

1- İliç kazası ile Çetinkaya nahiyesi doğrudan doğruya, Kemaliye, 20.kilometre güneyindeki Çaltı İstasyonu ile Arapkir karayollarından başka Kemaliye üzerinden gene Çaltı İstasyonu, ile Divriği'ye ye bağlıdır, merbut buldukları

vilayet merkezlerine nazaran Divriği'ye olan mesafeleri çok kısadır, bunlar, Divriği'ye bağlandıkları takdirde idare halkın ayağına getirilmiş olacaktır.

2- Divriği ile İliç, Kemaliye, Arapkir halkı adet, anane yönlerindin müşterek karakter taşırlar tarih boyunca da mukadderat birliği yapmış ve kaynaşmış olduklarından bir idari kademe içinde yürümleri verimli ve yekdiğerinin ihtiyaçlarını bilmeleri sebebiyle faideli olacaktır.

3-Kangal'ın doğu kısmı köyleriyle Zara'nın Beypınarı halkı alış verişlerini Divriği ile yaparlar Divriği, Kemaliye, Arapkir ve İliç kazalarının zahire ambarı hükmündedir. Buna mukabil Divriği Arapkir'den üzüm, bostan mahsulleri, Kemaliye'den ise dokuma alır. Daimî münasebet halinde olan bu kazaların üç ayrı vilayet içinde yar almaları güçlük mevzuudur.

4-Divriği 500 dükkân ve mağazalı bir ticaret ve mühim bir ziraat merkezi olduğu kadar demir madeninin işletmeye açıldığı günden beri de büyük bir iktisadi saha haline gelmiştir. Salahiyetli ekipler tarafından tespit ve bir ikisi imtiyazlara bağlanan amyant, krom, linyit, manganez gibi madenlerin de mevcudiyetiyle yakın bir atide bir sanayi sitesi haline geleceği meydandadır her türlü devlet teşkilatının bulunmasını icap ettiren bu derece hareketli bir muhitte işlerin kaza kadrosu ile yürütülemeyeceği derkardır.

5-Sivas'la Erzincan ve Malatya vilayetleri arasındaki mesafeler uzun olduğundan genel emniyet bakımından arada bir vilayet kurulması zaruret halindedir ki merkezi bütün şartları haiz bulunan bölgenin incisi Divriği olabilir.

6- Divriği, öteden beri kalesi, türbeleri, ulucami gibi eşsiz bir abide vs tarihi harabeleri İle turistik bir şehir, dolayısıyla ziyaretçiler uğrağı iken Erzurum demiryolunun buradan geçmesinden beri yerli ve yabancı ilim adamlarını ve meraklıları aylara sığmaz bir şekilde çekmeye başlamış olduğundan memleketi tanıtabacak zevatın burada vazife almalarını ve daha yüksek bir idari otoritenin bulunmasını icap ettirmiştir. Bu ise vilayet merkezi haline getirilmesiyle kabildir.

7-Kazanın mali geliri bir milyon lirayı bulduğu ve mevcut demir madeninin kapasitesinin artması ve diğer demir madenlerinin de işletmeye açılmasıyla bir hayli artacağı tabii bulunduğu cihetle merkezden yardıma lüzum kalmadan maaş vs masrafları ödeyebilmek kudretini haizdir ki vilayet merkezi olabilmesinde başta gelen bir unsurdur.

8-Kemah boğazından başlamak üzere tabiat burasını, müselsel bir müstahkem mevki haline getirmiş ve bu hususiyeti dolayısıyla tarihi kıymeti haiz eşyanın

saklanması ve insanların barınmasına çok müsait bir yer bulunmuş olduğundan her zaman gerekli tedbirleri alacak elemanların bulunmasını lüzumlu kılar, bu elemanlar vilayet kadrosunda mevcut olabilir.

9- Merkezi Divriği olmak üzere bölgede bir vilayet kurulması hakkında gerekçeli raporları olacağını salâhiyetli büyük kumandan ve mülkiye müfettişlerinin buradaki tetkik ve soruşturmalarından istidlal ediyoruz.

10- Divriği, vilayet merkezi haline getirildiği takdirde saha bulamamak yüzünden sermayelerini hariçte işletmek mecburiyetinde kalan milyoner hemşerilerimizin memlekete dönmeleri ve burada çeşitli işe koyulmaları yolu açılmış olacaktır.

Kitabımız bunların etraflı izahından ibaret olacak, başlıca beş kısmı ihtiva edecektir. Birinci kısımda bütün veçhelerile Divriği coğrafyasını ikinci kısımda tarihçesini, üçüncü kısımda eski eserlerini, dördüncü kısımda memleketin yetiştirdiği büyük simaları, beşinci kısımda da civar kaza ve vilayetlerle olan yol, mesafe ve sair münasebetleri inceleyeceğiz.

Mantık ve hakikat mihrabı önündeyiz. Devletin teşrif ve icrai mekanizmasının halk saadetine işlediğinin emniyetine ve ortaya yığılan şart ve sebeplerin teşkil ettiği ehramı belagata güvenerek beklediğimiz mesut güne kavuşacağımıza emin bulunuyoruz.

M.Kazım Erçoklu

Divriği-1955

BİRİNCİ BÖLÜM
COĞRAFYA
Tabii ve Jeolojik Coğrafya

Mevki ve Arazı

Bugün, Sivas Vilayetinin bir kazası olan Divriği, coğrafya bakımından Orta Anadolu'ya dâhil bir memlekettir. Bu bölgenin doğu kısmında yani Doğu Anadolu'nun batı hududu üzerinde bulunması sebebiyle adet, anane ve ticari bakımlardan batı ile olduğu kadar doğu ile de alakalıdır. Fırat mail sathında bulunuşu göz önünde tutularak bazı coğrafya kitaplarında - Sivas vilayetinden yalnız - Divriği'nin Doğu Anadolu bölgesine alındığı da görülmektedir. Keza eski Kapadokya kıtasına dâhil memleketler meyanında müteala edilir, tarih öncesi devirlerden beri meskûn bulunduğunu bir iki suni mağara bize vazıhan göstermektedir.

Divriği Grinoviç'e nazaran 38 doğu enlem ve 39 kuzey enlem daireleri üzerindedir,arazisi volkanik ve rüsubu olmakla beraber kumlu, killi ve daha çok tınlıdır, toprağın rengi ekseriyeti itibariyle bozdur, bununla beraber kırmızı mor ve sarımtırak tabiat parçalarına da tesadüf olunur, bu renklerin alelade derinliklerde tahavvül göstermediği müşahede edilmiştir.

Divriği arazisi Fırat ve Kızılırmak mail satırlar ile Toros ve Antitoros versanları arasında bulunduğundan oldukça arızalıdır. Bu arızalar demir yolu güzergâhını teşkil eden kısımlar hariç olmak üzere diğer taraflarda nazarları sıkmaz etrafı açıldıkça daima değişen manzaralar ile tabiat ruhlar üzerinde çekici ve oyalayıcı etkiler bırakır.

Arazinin gösterdiği arıza icabı olarak kazada rakım farkı fazladır.Bu farklar 800 ila 2650 arasında tehalüf eder kazanın en engin yeri, Fırat üzerindeki Pingen köyü ve en yüksek noktası da İmranlı hududu üzerinde bulunan Çengelli dağı zirvesidir.

Yüz ölçümü ve İnkısamı

Kazanın yüz ölçümü Kangal'dan geçen sene bağlanan köylerle birlikte 5370 kilometre karedir, bu yüz ölçümünün % 54 nü zer edilen arazi % 7 sini bağ, bahçe, yoncalık bostan %27 sini mera çayır % 1 ni orman % 2 sini arsa ve ev yerleri % 6 sini da ziraata müsait olmayan taşlık kayalık arazi teşkil eder. Buna göre arazi neviyet cihetinden aşağıdaki şekli alır.

Kilometre kare

2880 zer edilen arazi

400 bağ, bahçe, yoncalık

1400 mera, çayır

100 Orman.

390 ev, arsa yerleri

200 kayalık, taşlık (madenler dahildir.)

Hudutlar

Divriği kazası kuzeyde, Zara, İmranlı, doğuda İliç, Kemaliye güney ve güney doğuda Arapkir, Hekimhan, güney batı ve batıda Kangal kazalarıyla çevrilidir. Bunlardan Zara, İmranlı kazaları Sivas vilayetine, Hekimhan, Arapkir kazaları Malatya Vilayetine, İliç, Kemaliye kazaları Erzincan vilayetine bağlıdır.

Divriği'yi çevreleyen kazaların hudut üzerindeki ayırım noktaları bağlı haritada gösterilmiştir. Divriği hududu üzerinde bu kazaların ne kadar hudut hatları olduğu cihetine gelince: Zara'nın 50 İmranlı'nın 35 İliç'in 25 Kemaliye'nin 60 Arapkir'in 40 Hekimhan'ın 42 Kangalın 85 kilometrelik hudut kısmı aynı zamanda Divriği'nin de hudududur. Kangal kazası ile mevcut küçük bir arazi ihtilafından başka diğer komşu kazalarla aramızda sınır ve toprak münazaası yoktur.

Dağlar

Divriği dağları ekseriyetile ihtiyar dağlardır jeolojik ve meteorolojik tesirler önünde topraklı olanları sivriliklerini kaybetmiş, kayalık olanları ise sivrilmiştir. Kaza dağlarını iki büyük esas dağ olarak mütalaa etmek muvafık olur bunlardan biri kuzeyde uzayan çengelli diğeri ise kazanın güney hududunu teşkil eden yama dağlarıdır diğeri dağlar bu iki esas dağın şubeleri hükmündedir.

Çengelli dağ- kayalık ve topraklı bir dağdır. Hamu vadisindeki köylerin ekserisi bu dağın güney payeleri üzerinde kuruludur. Beş de birini çam ardıç meşe ormanlarının bezediği mehip ve azametli bir dağdır, kış mevsiminde doğusundaki Karabudak vs batısındaki tuzla vadilerinden İmranlı ve Zara taraflarına yol verir batıdan doğuya doğru uzayıp gitmektedir, üzerinde 2650, 2630 gibi rakımlar alan tepeler mevcuttur. Zara ile kısmen ve İmranlı ile tamamen kazanın hududunu teşkil eder.

Deli Dağ-Çengelli dağının karşısında ve ona muvazi bir şekilde batıdan doğuya doğru uzayan bir dağdır, cüzi bir kısmı hariç olmak üzere fazlaca meşelik bir miktarda çam ve ardıç ağaçlar ile süslüdür, Divriği kazasının bir iç dağdır, gerek Deli dağ ve gerek Çengelli dağına yaylaya çıkılmazsa da üzerlerinde bir takım kom ve ağıllar vardır, bu dağda en yüksek rakım 2150 m.dir.

Göl Dağı-Akdağ-Deli dağın bir devamı olarak kuzey batıdan güney doğuya doğru uzayan ve aralarını Efendi deresi kesen iç dağlardandır. Göl dağının batı ve kuzey batı taraflarına Efendi dağı itlak olunur, Göl dağının güney etekleri Çaltı suyu inişine doğru kayalıktır.

Iğınbat Dağı- 1510 rakımlı olan bu dağ Divriği'nin doğusunda ve şehre hâkim bir vaziyettedir. Tepesinde bulunan mezarın Battal Gazi yaranından Hüseyin Gaziye ait olduğu rivayet olunur, susuz ve kayalık bir dağ olmasına, rağmen Divriği halkı ilkbaharda her perşembe buraya teferrüce çıkarlar. Çaltı ve Nih çayları arasına girmiş müstakil bir dağdır. Divriği halkının gene ilkbaharda teferrüce çıktıkları tarihi Talaphane ve Yenipınar bu dağın çaltı çayına bakan yamaçları üstündedir.

Dumluca Dağı- Divriği'nin beş kilometre batısında kuzeyden güneye doğru uzayan bir dağdır. Kısmen işletmeye açılmış olan demir madeni bu dağın sine-sinden fişkirir. Çetinkaya İstasyonu geçildikten sonra tren hattı boyunca seyrettiğimiz şahikalı yamaçlar Dumluca dağlarının kuzey ve batı kuzey payelerini resmeder.

**DİVRİĞİDEN
DUMLUCA
DAĞININ BİR
KISMININ
GÖRÜNÜŞÜ**

Yama Dağı- Divriği'nin güney ve güney batı hududunu teşkil eden Hekimhan kazasını tamamen ve Kangal kazasını kısmen ayıran bir dağdır, batıdan doğuya doğru imtidatla Danişmend Nahiyesi güney hududundaki çakmak sırtları vasıtasile Sarıçiçek dağlarına mülaki olur, bu dağın Divriği hududu içinde kuzeye doğru uzayan, kısmı havza itibarile geniş olup merkezin Anzagar, Gödeş köyleri civarına kadar yayılır. Bu bölgedeki Demirli, Geyikli Katırlı dağları müstakil birer dağ değil yamadan ayrılmış şubelerdir. Topraklı olan Yama'nın zer edilen kısımları da vardır bu dağın, Divriği tarafındaki kısmında orman yoksa da Hekimhan toprağı olan cenup etekleri meşeliktir.

Sarıçiçek Dağı - Kazanın cenup hududundaki Palha köyü hizalarından başlayarak güney doğuya doğru uzar Arapkir'in tamamen ve Kemaliye'nin kısmen Divriği ile olan hudutlarını teşkil eder. Kaza dâhilinde 50 kilometrelik bir uzunluğa ve 10 kilometrelik bir genişliğe maliktir Eğerli tepesi bu dağın en yüksek tepesi olup 2275 rakımlıdır Sarıçiçek çıplak bir dağdır. Evsaf bakımından suları Yama sularından üstündür, engin yerlerindeki bir kaç mezradan başka üzerinde köy görünmez.

Mail Satırlar

Divriği'deki mail satırlar yalnız Fırat'a su verirler Kızılıрмаğa akan sular kaza kuzey ve batı hudutları gerisinde yani İmranlı, Kangal, Zara taraflarındaki Mail satırlardadır.

Divriği hududu içinde batıdan doğuya ve güney doğuya doğru uzayan iki Fırat mail sathından biri olan Çengelli Torosların bir devamıdır Yama ve Sarıçiçek ise Antitorosların yamacı hükmündedir. Bunlara amut olarak kuzeyden güneye doğru uzayan küçük mail satıtlar bu iki esas mail satıttan ayrılırlar.

Nehirler

Kaza içinden akan suların bel kemiğini Fırat'a dökülen, Çaltı Çayı teşkil eder. Fırat nehri Dostal'dan başlamak üzere evvelce kaza hududunun 40. kilometrelik bir kısmını teşkil etmekte iken İliç kazasına Divriği'den bir kısım köylerin bağlanması üzerine 30. kilometreye düşmüştür, halan Pingan ve Çaltı köyleri arası Fırat sahili olarak kazamızın hudududur.

Çaltı Çayı membaini Kangal'ın köy sırtlarından alır. Doğuya doğru akışla Çetinkaya önünde, Yama Dağı batı sırtlarından gelen Ceviz Deresi ile birleşir. Kuzey doğuya doğru seyirle Sincan nahiyesine bağlı Galun köyünün mezrası olan kış önüne ulaşır, ve burada Hafiğ'in Girlevik dağından çıkarak ve kuzeye doğru, Ateşali mevkiinden güneybatıya, batıya ve badehu doğuya teveccühle Sincan nahiyesi dahilinde bir kava teşkil eden Karabel Çayı ile birleşir, bundan sonra kuzey doğu, doğu, güney istikametinde inhinalar çizerek Divriği önüne vasıl olur. Bundan sonra doğu ve kuzey doğuyu takiben Çaltı köyü önünden Fırat'a karışır. Çaltı çayının ismi Divriği'de Ulusudur, bu çayın membaina nazaran uzunluğu 170 kilometre kadardır.

Gerek Çaltı Çayı ve gerek buna karışan, Karabel Çayı kaza hududuna girdikten sonra bir takım çay ve derelerin karışması ile küçük bir şehir haline gelir, kuzeyden ve güneyden çaltıya karışan bu kolları kısaca sıralayalım.

Kuzeyden çaltıya karışan sular:

1- İlice Deresi: Zara'nın Bozbel bölgesinden iki kol halinde çıkar Diktaş altında birleşerek Sincan merkezi yakınında Karabel çayına, karışır.

2-Erikli Deresi: Bu da Bozbel dağından çıkar güneye doğru ceryanla Ziniski köyü önünde Çaltıya dökülür.

3-Norşun Deresi: Delidağ'ın güney eteklerinden çıkar aynı bölgede akan çatal oluk suyu ile birleştikten sonra Çaltıya Murmana önünde kavuşur.

4-Efendi Deresi: Göldağı ile Akdağı arasındaki vadide akar Purunsur Köyü önünde Çaltı ile birleşir,

5-Kesme Çayı:Delidağın batı eteklerinden çıkan bir çaydır. Delidağ mıntıkasında ismi Çitme deresi olup güney doğuya doğru ceryan ve Kesme do-

ğusunda bir takım sularla birleşerek Kesme çayı adını alır. Çaltıya Burma hanın, kuzey doğusunda kavuşur.

Bu saydığınız çay ve dereler Çaltı çayının kuzeyden aldığı sulardır. Şimdi güneyden birleşen sulara geçiyoruz.

Bunlar doğudan batıya doğru:

1- Arege Deresi: yaz mevsimlerinde bazen kuruyan bir deredir. Arege köyü güneyindeki derelerden çıkarak Burmahan önünde,

2-Murçinge Çayı: Yama dağının bir şubesi olan çakmak sırtlarından, çıkar kuzeye doğru ceryanla sağdan Livanlı, , Ortaköy soldan Haşke derelerini aldıktan sonra Danişment nahiyesini baştan başa kat ile dazlak önünde

3-Fazlıoğlu Çayı: Anzağar Köyü güneyindeki yaylalardan çıkan ve yayla bölgesinde adı Eğri su olan bir çaydır, kuzeye doğru akarak sağdan, soldan bir takım küçük suları da aldıktan sonra Divriği'nin 6. kilometre güney doğusundaki Nih çayı ile birleştikten sonra, Çaltı çayına dökülürler.

4-Nih, Hikme Çayı: Divriği merkez arazisini ve Mursal Nahiyesini ihya eden bir çaydır. Menbainı Yama dağının sımırış vadisinden ve yanlarındaki derelerden alır, membaından itibaren 10. kilometre batıya ilerledikten sonra soldan Mihail, yuva sağdan çevirme derelerini alarak kuzeye döner Üruk köyü karşısında Gökcebel'den gelen çayı kendine katarak güney doğuya doğru akışına devam ve Karasar köyünden gelen Kuruboğaz deresini aldıktan sonra merkez nahiyesi hududu içinde kuzey doğuya teveccühle Giresun köyü önüne vasıl olur. Burada Yama dağının dalak sırtlarından iki kol halinde çıkan ve Kızılcaören köyünün Ulupınar ve Armutak sularına karışarak Güresin çayı ile birleşir,soldan Erşün çayını da aldıktan sonra yukarıda temas edildiği üzere Fazlıoğlu çayına iltihak ve Çaltıya dökülür. Divriği'nin bağ, bahçe ve arazisi bu su üzerinden açılan 30 kilometrelik bir cetvelle sulanmaktadır.

5-Dumluca dereler: Dumluca dağı eteklerinden çıkan bu dereler ikidir. Biri kasabanın merkezinden diğeri batı kenarından geçerek çaltıya kavuşurlar.

6-Kavak Deresi: Çaltı çayına dökülen suları Kavak deresini de zikretmek suretiyle bitirelim. Bu su, Dumluca Dağı batısından çıkan karaağaç ve dikine taş derelerinin çüksüzler önünde birleşip merkezin Pengürt Köyü yakınında çaltıya dökülmesiyle varlığını temamlar.

7-Hamu Çayı: Çaltıya karışmadan ayrı bir mecra ile Fırat'a dökülen yegâne çaydır. Zara hududu içindeki Bey dağı doğu eteklerinden tuzla ve mescit isimli iki derenin Kaledibi köyü önünde birleşmesiyle hâsil olur, doğuya doğru seyirle

çengelli dağından çıkan muhtelif dereleri kendisine taktıktan sonra İmranlı ilçesinden gelen ve hudut üzerinde kuzeyden güneye doğru akmakta bulunan Karabudak Çayı ile birleşerek Dostal köyü önünde Fırat'a dökülür.

Göller

Divriği sınırları içinde göl yoktur. Eğerli dağı doğusunda ve Sarıçiçeğin Gebük mevki inde çapı 50 metreyi geçmeyen fakat derinlikleri mühim olan iki gölcük vardır.

Yaylalar

Her köyün, ufak da olsa kendine mahsus yaylaları vardır.Yama dağı vs sarı çiçek yaylaları şöhret taşır.

1-Yama yaylası: 100 kilometrelik bir sahayı kaplar, çiçeklidir, karların erimesile buraya gelen Fırat vadilerinde bulunan Diricanlı Aşireti güz mevsimine kadar burada kalırlar yağ yaparlar. Yama yaylalarının iç kısımlarına Öran, Anzagar köyleri de çıkarlar. Türk olan bu köylüler kışın boş bırakıp gittikleri yayla damlarında gündüzleri öbek öbek sıralanan kara çadırların önü, geceleri yanan ateşlerle bir ordugâh manzarası alır. Karlı Yama her sene otuz bin hayvana yiyeceği yetiştiren bereketli bir tabiat parçasıdır.

2-Sarıçiçek Yaylaları: Danişment Nahiyesi hududunu kuzeyden güneye doğru baştanbaşa kat eden bir yayladır. Bu yaylalara Danişment Nahiyesindeki 10 aşiret köyünden başka Malatya taraflarından Sinanlı, Nermîkanlı, Parçikânlı, Mamaharlı gibi aşiretlerde gelir. Aşiretler munis, mükrim insanlardır. Kaza aşiretlerle beraber burada kurulan çadırla beş yüzü bulur.

3-Göldağı Yaylaları: Bu dağın, eteklerinde ve üzerinde kurulan yaylalardır. Gezey, Bağdere gibi civar köyler halkı çıkarlar. Bu yayla ile alınan hayvan mahsulleri diğer yaylalarda alınan mahsule tercih olunur.

4-Dumluca Yaylaları: Buraya yaylaya çıkmak âdeti Birinci Cihan Harbinden beri terk edilmiştir. Halen kasabanın 11 köyün ve kaza merkezinin otlakıyesidir.

5-Eğrisu Yaylaları: Yama esas dağının kuzeye doğru ayırdığı şubeler üzerindedir, bu yaylalara merkez nahiyesinden 8-10 köy halkı gelirler.

Geçitler Beller

Coğrafyamızda bel ve geçitleri, hayvanlarla yapılan nakliyatta kışın yol veren noktalar olarak mütalaa ediyoruz. Mühim bel ve geçitler şunlardır:

A- Mamahar Geçidi: Arapkir-Divriği nakliyatında Sarıçiçek dağından aşmayı temin eden tanınmış bir geçittir.

B-Gökçebel Geçidi: Kazayı güney den Kangal, Malatya istikametlerine bağlar. C-Kısıkbel: Fazla kar yağın kışlarda doğu ve batı nakliyatına bu geçit vasıta olur. Sincan nahiyesinin batı hududunda ve Kırk gözle Kangalın Karamehmet köyleri arasındadır.

D- Delidağ Geçidi: Divriği'yi Hamu vadisine, İmranlı ve Zara istikametlerine bağlayan bir geçittir. Savrun, Hamu köyleri arasındadır.

E-Ortaköy Geçidi: Danişment Nahiyesini Kemaliye'ye bağlayan bir geçit olup ehemmiyeti kısalığındadır. Divriği'nin Kemaliye ve İliç ila her mevsimde muvasalası Pingin üzerinden yapılır. Pingin karşısında Fırat üzerine güzel bir betan köprü de yaptırılmıştır.

Ormanlar

Kaza ormanlarını dört gurup içinde gözden geçireceğiz.

A-Delidağ Ormanları: 8850 hektardan ibaret olan bu orman Delidağ silsilesinde batıdan doğuya doğru uzar. Akdağ doğusundan buna bir de kol karışır ekserisi meşelik olup dörtte iki nispetinde ardıç ve dörtte bir nispetinde de çam vardır.

B- Çengelli Ormanları: 200 hektar raddesinde olan bu orman dağın kuzey ve batı cihetindedir. Karışık bir halde çam ve ardıçtan mürekkeptir.

C- Erikli, Ziniski Ormanları: kazanın kuzey batısında olan bu ormanlar takriben 400 hektardır.

D- Palha Ormanları: Palha Köyü doğusunda meşe ve ardıç ihtiva eden bu orman 500 hektar olarak hesaplanıyor, bunların Gezey,Dejdekar gibi bazı yerlerde bulunan küçük ormanlarda ilave edildiği takdirde kazada mevcut ormanlık saha 9950 hektara baliğ olur ki 100 kilometre mukabilidir.

Madenler:

Demir madeni: Dünyanın kalite ve zenginlik bakımından, ikinci derecede olan demir madeni yatakları Divriği'dedir. 1938 senesinden beri istihsale açılmış bir halde bulunuyor, bazı kısımlarda yapılan sondajların verdiği neticeye göre buradaki cevher miktarı elli milyon ton tahmin edilmekte ve 150 senelik işletme ile tüketilemeyeceği ileri sürülmektedir, halen, Karabük fırınlarında eritilmekte

olan bu cevherin ihraç kırılma, sevk işlemleri bunlar için kurulan tesis ve binalardan ileride etraflı malumat verilecektir, cevherin şimdiki istihsal sahası Dumluca dağının çaltıya bakan kuzey ve kuzey doğu kısımlarıdır.

Krom: Dumluca dağının Çüksüzer ,Odur, Avşarcık, Kürtbeyaz köyleri havzasıyla Göldağı havalisindeki Hinora köyü civarında , Ziniski , Norşun Ovacık köyleri arasındadır.

Amyant: Bu madenden üç havzada yataklar mevcuttur ki ikisi Kesme, Hinora köyleri bölgesinde, diğeri bakırla karışık olarak Kesme köyü hududu içinde, üçüncüsü Ziniski , Norşun Ovacık köylerinin teşkil ettiği bloktadır.

Manganiz:Dumluca dağının batı kısımlarında , Erikli, Galun,Zinizki,Norşun cihetlerinde bu madenin yatakları vardır.Hinora, Kesme köyü arası 25 sene için imtiyazla Nuri Demirağ'a verilmiştir. İmtiyazı verilen maden simli kurşundur.

Linyit: Büyük bir sahayı kaplamakta olduğu anlaşılan bu madenin Vazıldan, Haşke,Daregen ,Başmaktar ,Ortaköy cihetlerinde mekşuf bir halde damarlarına tesadüf edilmektedir. Bu köyler halkı ara sıra Divriği'ye linyit getirip satıyorlar.

Uranyum: Son zamanlarda Akdağ civarında mevcut olduğu alakalı fen adamları tarafından tespit olunmuştur.

Kireç ocakları: Divriği' nin Nih çayı üzerindeki Kalük mevkiinde ve diğeri taraflarında acı ve tatlı kireç ocakları mevcuttur, ihtiyacı karşılamaya kâfi bir zenginliktedir.

Sal ocakları: Tabiatın Divriği'ye bir lütfü olan incetaş tabakalarından başka bir şey olmayan sallar Nih çayı güneyindeki Susuzbel'de bulunur, mukavemeti matlup derecede olan bu sallar evlerde aralık ve hollere döşenmektedir.

Meteorolojik Durum

Kaza merkezindeki basit meteoroloji istasyondan edindiğimiz malumata ve çiftçilerle yapılan temastan alınan neticelere göre merkezde ve 1500 m. yüksekliği olan yerlerde mevsimler hükmünü zamanında icra ederler. Bir kaç dağ köyü müstesna olmak üzere Divriği merkez ile köylerinde ekime 10-20 gün ara ile başlanır, Çengelli, Yama, Delidağ gibi 2000 m.den yukarı olan yerlerde karlar nisan ortalarına kadar erimezlerse de yer yer alacalı sahalara açılır. Yağmur mevsimleri nisan, mayıs, eylül, ekim aylarıdır. Nisan bahar ve eylül ,ekim sonbahar yağmur mevsimleridir.Yağan karların sıfır 5 metreden bir metre arasında tehalüf eder.Vasati olarak metre kareye düşen yağmur miktarı.. Kgr.dan aşağı olmaz.

Beşeri Coğrafya

Irk ve Nüfus:

Divriği kazasında Hititler; Romalılar, Ermeniler, Bizanslar, Araplar hüküm sürmüş İranlıların, Yunanlıların akınlarına uğramış olduğundan mülkün ilk sahibi olan Türklerin az, çok sonra gelen bu kavimlerin ırki karakterlerini mezc etmiş olmaları keyfiyeti inkâr edilemez.

Beyaz ırka mensup olan kaza halkı ekseriyeti itibarile buğday benizli müdevver yüzlü mütenasip vücutlu kara veya ela gözlü insanlardır. Dimağı faaliyetleri ihata ve icada kadir, gözü açık ve çalışkan kimselerdir. Bu hıslatlarile vatan sathında müstesna yer tutan bir kaç memleketin insanları arasında sayılırlar. Mezahime tahammülleri fazla değilse de muhitin yükseklerine çıkıldıkta bu kudretin arttığına şahit olunur.Kazanın nüfusdır. Bunun erkek,....de kadındır. Kilometre kareye düşen nüfus yoğunluğu..... dır.

Lisan:

Kaza dâhilinde konuşulan dil umumiyete yakın bir ifade ile Türkçe dir. Divriği Türkçe si eski münşiatta gördüğünüz yazı diline benzer. Mesela gidesiniz kelimesi mahalli şivede gidesiz olur, okuyacağım sigası okuyacam geliyorum fiili geliyim şekline inkilap eder, bunun gibi çocuğun karşılığı çağa, çarşafın karşılığı çadır, ağabeyin karşılığı aka, yıkanmak karşılığı çümmek kevgir karşılığı kamustur. Bunları birer misal olmak üzere kayıt ettik. .Nihayeti K. ile nihayetlenen kelimeler Divriği şivesinde H ye tahvil eder Bacak, sucuk, cıvık sözleri Divriği dilinde bacah,sucuh,cıvıh olur, Fas ve Arap asıllı kelimelerden halk lisanına girmiş olanlarda vardır.

Merkezin, Gazey, Bağdere ,Karageban nahiyesinin Ekrek çimen,Hamuçimen ,Gölağıl , Balkaya ,Danişment nahiyesinin Göndürüm,Livanlılar ,Daregen ,Ortaköy aşağı ve yukarı Murçingeler,Dejdekarhandere ,Sincan nahiyesinin Yusuf şeyh ,Akbaba ,güllüce, Kürt Osman köyleri ve Mursal Nahiyesinin göl mezrası halkı kendi aralarında Kürtçe konuşurlar, bununla beraber Türkçeyi de mükemmelen tekellüm ederler .

Divriği merkezi ile Hornavil, Kesme, Odur, Erşün, Armutak, köylerinde bir miktar ermeni vatandaşlarda vardır, bunlarda Türkçe konuşmasını bilirler.

Aşiret ve boyları:

Kazada toplu aşiret olarak Danişment nahiyesi içinde dört köyhane ve nüfus dan ibaret kelecörlularla aynı nahiyenin 8 köyünde kadar ev.... nüfus olarak bulunan akuşaklı aşiretleri vardır. Başka bir aşiretin boyu olmayan bu aşiretler sünnidir. Evvelce mevcut olan reislik ve nüfusu Cumhuriyet devrinden beri bu aşiretler üzerinden kalkmıştır halen reis tanınan kimseleri yoktur.

Sincan nahiyesindeki Ginili Aşiretinin büyük kısmı Zara'nın Beypınarı nahiyesinde otururlar. Orta Asya'dan gelme bir Türk oymağı olan Canbekliler ise batı İran'da çok zaman göçebelikle kalmış olduklarından dillerini kayıp etmişlerdir. Canbeklliler Kangalın Davutoğlu köyünde oturan Davutoğullarını büyük tanırırlar. Konya dâhilindeki Canbeklilerin bu aşiretten oldukları söylemektedirler.

Karageban Nahiyesindeki Hamuçimen,Ekrekçimen,Gölagıl,Balkaya köyleri halkı Koşgiri aşiretine mensup sayılırlar .

Divriği halkı 100 kadar ev müstesna olmak üzere kâmilen sünnidir köylerdeki halkın kahir ekseriyetini aleviler teşkil eder bunlar arasında da da üç köy Bektaşî, dört Puruttur.

Hayvani Coğrafya:

Ehli ve yardımcı hayvanlar:Muhitte ehli hayvan olarak at, katır, merkep, öküz, inek, manda, koyun, keçi, yardımcı ehli hayvanat olarak da köpek, av köpeği, kedi vardır yapılan tetkiklerin verdiği neticeye göre kazada mevcut ehli hayvan miktarı şöyledir.

At	1800
Katır	750
Merkep	3205
Öküz	15000
İnek	27500
Manda	120
Koyun, keçi	123000

Yerli olan atlarımızın cinsini ıslah maksadıyla Sivas aygır deposundan her senenin sıfat mevsiminde Divriği'ye Macar, tam ve yarım kan Arap atları gelmektedir, yine sıfat mevsiminde Sivas'tan gelen damızlıklarla merkeplerin ıslahı cihetine gidiliyor, geçen seneden itibaren sunî sıfat da yapılmaya başlanılmıştır.

Sığır neslinin ıslahı için Zara'nın kurbağalı yaylasında, tesis edilen depo şimdiye kadar Divriği'ye damızlık sığır göndermemişse de bu seneden itibaren sevke başlaması Vilayet Umum Meclisince karar altına alınmıştır.

Kaza koyunları Karaman cinsinden olup tüylerinin incelik derecesi merinostan sonra gelir, keçilerin azaltılarak yerlerine koyun üretilmesi yolunda köylülerimiz arasında bir temayül belirmeye başlamıştır. Bu hareket tarzının daha istifadeli olacağı veteriner teşkilatı tarafından halka delil ve misallerle anlatılarak hevesleri tahrik olunmaktadır, bunun mesut neticesini göreceğiz. Kazada bir koç 75-100 liraya bir koyun 35-70, bir keçi 20-30 lira arasında satılmaktadır.

Divriği kedileri en iyi cins kedilerdendir, şöhretli Van kedilerinin, Divriği'den getirtilerek çoğaltıldığı Erdebil de şah pazarında başda gezdirilen kafesler içinde satıldığını evliya çelebi seyahatnamesinde zikreder.

Kümes Hayvanları:

Mevcut kümes hayvanları tavuk, horoz, hindi, kaz, ördekten ibarettir. horoz ve tavuk nesli hariçten getirtilen damızlık ve yumurtalarla çok çeşitlenmiştir. Ziraat muallimliğinde mevcut istatistiklere göre kazada....kanat tavuk ve horoz..... kanat hindi..... kanat kaz.....ördek vardır, Kümes hayvanlarının salgın hastalıklara karşı korunması için veterinerlikçe tedbirler alınmakta ve aşılar yapılmaktadır.

Kışın yerleri sıcak olmak şartı ile bir tavuktan senede 120-150 yumurta alınır, tavukçulukla iştigal etmek üzere bir kaç vatandaşın civciv makinesi getirdikleri görülmüştür.

Vahşi ve Yabani Hayvanlar:

Divriği havalisinde bulunan yabani ve vahşi hayvanlar şunlardır.

A-Dağkeçisi: Bu hayvan çaltı çayının, iki tarafındaki kayalıklarla

Akdağ vs Göldağı İçerisinde bulunur. Avcıları vardır, eti lezizdir, kış kavurmalarını bu keçiden temin edenler görülmüştür, canlı olarak 100 kilo ağırlığında olan bu hayvanlardan dağlarımızda bin kadar mevcut olduğu tahmin edilmektedir.

B- Sansar: kayalıkların sarp yerlerinde barınır, ağaç kavuklarına yuva yapar avcısı olan sansarların daimi müşterisi Erzurum tacirleridir. Bunların derileri Erzurum sansarı derilerinden daha kıymetlidir, kaza dâhilinde bin tane sansar olduğu tahmin edilmektedir, bir sansar derisi 100-160 lira üzerinden satılmaktadır.

C— Tilki: derisi çok satılan hayvanlardandır, kazanın her tarafında bulunur, mevcudunun 7000 kadar olduğunu tahmin ediyoruz.

D- Tavşan: tuzak ve av köpeklerle elde edilen bir hayvandır, her tarafta bulunur. 10000 adet mevcut olduğu tahmin edilmektedir.

E- kurt: bu canavardan dağlarımızda varsada avcılığı ile iştilal edilmez.

F- Varşak: su kanarlarında mesken tutan varşakları arasına avlıyanlar oluyor, derisi..... lira üzerinden satılmaktadır.

S—Ayı:Çengelli ve Yama dağlarında tesadüf olunan bu hayvanın kırçıl poslusu Divriği havalisindedir ki çok makbuldür, beş yüz baş mevcut olduğu tahmin olunuyor.

Kuşlar:

Kazada iki türlü kuş vardır, daimi ve muhacir kuşlar, mevsimlere tabi olarak başka taraflara gitmeyen kuşların başında keklik çil, serçe, güvercin, kumru, bülbül, yabancı ördek ve kaz, kırlangıç, mahalli ismi dağlı olan kayadalar, kartal, saksağan ve kargaların her nevi gelir.

İlkbaharda kazaya gelip sonbaharda çekilen kuşlara gelince bunlar hüthüt, sığircık, leylek, turna, kırlangıç, vesaire dir.

Avcı kuşlardan doğan deli dağdaki meşelikler arasında bulunmaktadır ki bunu kıl ağlarla yakalarlar ve göz kapaklarını iğne İle dikerek bir müddet o halde bıraktıktan sonra dikişi alırlar bu suretle insana ve ev muhitine alışan doğanla avcılık yapmağa başlanır.

Doğanlar ne kadar olduğunu tayine imkân yoksa da herhalde mebzul değil dir. Divriği kazası avcılar için misline az tesadüf edilen güzel bir vatan parçasıdır.

Nebati coğrafya

Nebatî coğrafyaya yalnız tabii bitkilerden yemeklik olarak kullanılanları ve kokulu bitkileri kayıt ile iktifa edeceğiz, bu bitkiler kazada cidden mebzul ve çeşitlidir, bunların başında yemeklik olarak kullanılan madımak, eşkın, kenger, kuzukulağı, çiğdem gelir, latif kokulu kır çiçeklerinden sümbül, menekşe, lale

reyhan, şekayik, yasemin, nevrüz, arguvan ve yabanî güller çok miktarda bulunur, bunlar ilkbaharda ellerde dolaşmakta ve evlerde vazoların zinetini teşkil etmektedir.

Mülkî taksimat

Mülki taksimat bakımından Kaza beş nahiyeye.....muhtarlığa.....köy.....mezraya ayrılmıştır. Nahiyeler Sincan, Karageban, Danişment, Vazıldan, merkez olarak adlanırlar. Divriği merkezi bir vaziyette olup nahiyeler onu çevrelemişlerdir.Divriği:24 mahalle 10695nüfus ve 1150 evden ibaret Divriği kasabası, doğuda Iğınbat, batıda Dumluca, dağlarının teşkil ettiği 30 kilometre karelik geniş bir saha üzerinde kuruludur. Bu saha güneyden kuzeye doğru kısmın münhat olup İmamoğlu, Cırğışan, hükümet caddesi bayırları ile kademelidir. Diğer taraflarda şehir düzlük arz eder. Iğınbat dağının kuzeye doğru kıvrılan kolu üzerindeki Divriği kalesini bu yandan Çaltı Çayı kesmektedir, memleketin sıklet merkezi evvelce kale ve yakınındaki ulucami tarafları iken kalelerin müdafaa kıymetini kaybettiği zamandan beri güneye doğru açılmıştır. Kale ve civarı halen itibardan düşmüş bir haldedir.

Dumluca dağları doğu eteklerinden çıkan iki dereden biri kasabanın batı kenarından diğeri ortasından akarak çaltıya dökülürler, kasaba bu ikinci derenin sağ ve sol taraflarında olup soldaki yani Dumluca dağ tarafındaki büyüktür, şehrin iki tarafı ortasından geçen dere muhtelif yerlerdeki 7 köprü ile yekdiğerine vasıl olunur. Kasaba sokakların tulü...metre ortalama dört metre genişliğindedir. Yollar umumiyetle kaldırımdır. İstasyondan, çarşıya kadar iki kilometrelik parke döşeli bir cadde bulunduğu gibi çarşı başından ulucamiye müntehi bir cadde daha açılmış ve camii kebir önü de dâhil olmak üzere bu cadde parkelenmiştir. Divriği evleri avlu ve ayaz kısımları ile ayrılan konaklar halindedir. İnşaatta Türk ve İran mimari tarzının bariz hususiyetlerine tesadüf olunur. Eski evlerde pencereler kireçle oyulma müsemmenlerin bir birini ikmal etmesiyle yapılmıştır. Ahşap tavanlarda zilbahar, gülbahar gibi isimler taşıyan tarzlar mevcuttur, şark da ve İran'da mevcut içinde oturulan kürsüler bir kaç seneden beri yerlerini tarihe terk etmiştir. Her evin, arka kısmında mevcut bahçelerde elma, erik, kızılıcak, kaysı, vişne, ceviz, armut, kiraz ve saire istihsal olunur, şimdilik kaza dâhilinde istihsal edilen meyvelerimizin hariç pazarlara sevki yolunda Divriği halkı büyük gayret sarf etmektedir, bunun müjdecisi olarak şehir haricinde bahçeler tesisine başlanmıştır.

Divriği içme suları:

Ahmedi-Şah ve Kaya oğlu tarafından pörhenklerle getirilmiş iki esas içme suyuna münhasır iken merhum Abdurahman Naci Demirağ'ın Göldağının Çalkan mevkiinden demir galvanizli borularla getirttiği su ile ihya edilmiştir. Naci Bey suyu ana borularla Iğınbat Dağı eteklerine kurulan depoya akıtılmakta ve buradan yine demir borularla şehrin her tarafına verilmiş bulunmaktadır. Naci Bey suyunun üzerindeki demir çeşmelerin yekunu 60 dır, buna Ahmedi Şah ve Kaya oğlu suları üzerindeki 30 tane çeşme ilave edilirse kasabadaki içme su bolluğu hakkında bir hükme varılmak kolaylaşmış olur, gerek Ahmedi Şah ve gerekse Kayaoğlu suları alelade içme suları olduğu halde Naci Bey suyu Çamlıca suları ile hemayar belki onlara lezzet itibarile mürecceh Türkiye'mizin biricik sularındandır.Naci Bey suyu şebekesi üzerinde her iki yüz metrede bir yangın vanaları yapılmıştır.Divriği içme sularını izaha uğraşırken ecdadımızın kurak mevsimlerde ve düşman tarafından suyollarının bozulması halinde su ihtiyacını karşılamak üzere meydanlarda evlerde ve çarşıda vücuda getirmiş oldukları kuyularda zikretmeden geçemeyiz; halen metruk bir halde olan ve adedi 150 yi bulan bu kuyular tarihin şahitleri olarak bulunur.

Elektrik Santrali

Çaltı Çayı üzerine 120 kilovat takatli olarak kurulmuş ve geçen seneden beri şehir nura kavuşmuştur, yazın sokaklara sarkan bahçe ağaçlarının yeşil yaprakları arasından süzülen nazan parıltılar ile şehri hüsün ve hülya diyarı haline getiren bu medeni varlık kışın çıplak ağaçlar arasından karlar üstüne saçtığı ziyalar ile rikkat ve uzlet mevlüdü olur.

Bu şehrin güzelliğine müessir olan tabiat lütfü insan eliyle vücuda getirilen bediaların en güzellerinden olan ampul ışıklarının ahengiyle mezc olunmuştur. Halen 500 ampulle tenvir edilen Divriği sokakların da tesisler uzatılacak ve bu miktar önümüzdeki sene 800 e çıkarılacaktır, yollardan başka, evlere, resmi bina ve teşekküllere verilen elektrik ise 300 vasıl olmuştur.

Şehrin her mahallesinde mevcut camilerin nazan minarelerinden birçoğuna uzatılmış olan elektrik cereyanı kandil gecelerinin karanlığında imanın semalara doğru uzamış birer güldestesi halindedir.

Divriği çarşısı

İstasyon parke yolu üzerinde ve şehrin mazideki şaşaa ve tarihini hatırlatan Kale, Ulu camii, Bedesten, Hükümdar, Naip ve Hacıp ler türbelerinin hâkimiyeti altında bulunan bir sahada kurulmuştur.Çarşı içinde üç cami, altı

çeşme ve bir şadranan mevcuttur. Evvelce üzeri kapalı olan çarşı 1911 senesinde vukua gelen bir yangından sonra yeniden yapılmış ve üzeri kaldırılmıştır. Yeni çarşı, yekdiğerini amudan kateden 14 sokak üzerine kuruludur. Ticarethaneler orta kısma, bakkaliyeler daha çok istasyon caddesine, demirci bakırcı ve sobacılar kenar sokaklara düşürülmüştür.

ÇARŞIDAN GÖRÜNÜM

Münevver Divriği gençliği mağazalarındaki eşyayı bedii bir şekilde tanzim etmek vitrinler vücuda getirerek, renkli lambaların ışıklarına arzla çok güzel reklamlar yapmak usulünü bulmuşlardır.

Elektriğin getirdiği feyze uyularak çarşı kenarlarında bir kaç hızar ve doğrama atölyeleri kurulmuş vs faaliyete geçilmiştir.

Hariçten vs köylerden gelen yiyecek ve sair maddelerin satımı yeri olan pazar, çarşının yanındaki büyük meydanda kuruluyor. Divriği pazarı yaz, kış, her mevsimde faaliyet halinde bulundurulmaktadır. Bu pazarın etrafı da kısmen dükkândır.

Atatürk büstü 1941 senesinde hükümet konağı sağındaki millet bahçesine reksedildi. Bazalt taşından güzel bir kaide üzerine oturtulmuş olan bu büst şehrin asri ziynetleri arasındadır.

Şehrin merkezinden geçen derenin hariçteki kısmına yaptırılan mezbaha numunesine uygun güzel bir yapı olmuştur.

Bundan otuz kırk sene evvel şehirde ancak on kadar evin üzerini kapladığı görülen çinko ve kiremitli çatılar bu gün binaların yarısından fazlasına teşmil olmuştur. Toprak damların, yerlerini süratle kiremide terk ettikleri memnuniyetle görülüyor.

Hali hazır ve müstakbel şehir planı İtalyalı mühendis Gibaldo'ya yaptırılarak Nafia Vekâletinin tasdikinden geçmiştir. Yeni inşaata bu plan dairesinde yer verilmektedir.

Divriği, kazayı baştanbaşa kateden Haydarpaşa-Erzurum demiryolu ile her tarafa ve dolayısıyla bütün dünya aktarına bağlıdır. Civar kaza ve vilayetlerle, nahiyeleri Divriği'ye bağlayan yolla ayrılan bölümlerde etraflıca izah olunacaktır.

Hükümet ve Teşekküller

Halen askerlik şubesi, jandarma bölük komutanlığı, PTT müdürlüğü, orman bölge şefliği, toprak mahsulleri ofisi ve ziraat bankası hariçte, diğer devlet daireleri ise aşağı hamam mahallesindeki hükümet konağında vazife görmektedirler. Hükümet konağı ahşap olmakla beraber iki katlı iki salonlu ve geniştir. Hükümet konarında kaymakamlık üç, adliye dört, maliye üç, hususi muhasebe iki, tapu, nüfus, ziraat muallimliği, veteriner birer, emniyet komiserliği iki oda işgal etmektedir. Maarif memurluğu Atatürk İlkokulunda, inhisarlar idaresi şahsa alt bir binada vazife görüyor, bir vaiz, bir müftü, bir imam ve hatipten ibaret diyanet işleri teşkilatı mürettep buldukları camilerde görevlidirler. Belediye çarşı içinde olduğu gibi Maarif Kütüphanesi de çarşıdadır.

Siyasi teşekküllerden Demokrat Parti ile C.H.Partisinin şubeleri vardır. Her iki partinin de merkezi çarşı işinde olup, C.M ve Köylü Partileri kazada teşekkül edememiştir.

İçtimai yardım kurullarından Divriği'de Kızılay, Çocuk Esirgeme, Türk Hava Kurumu, Maden İşçileri sendikası mevcuttur. Yakın zamanlarda bir de Memurlar İstihlak Kooperatifi ile Bakkallar Derneği, Demirci ve Bakırcılar Birliği ve yine Şoförler, Terziler dernekleri de teşekkül ettiği memnuniyetle müşahede olunmaktadır.

Emniyet ve Asayiş

Kazada yevmiye 600 ila 2000 işçi çalıştıran bir Demir Madeni İşletmesi bulunmasına ve etrafta bir takım aşiretler olmasına rağmen emniyet ve asayiş işlerinde bir aksaklık görülmemektedir. Kaza halkının münevver ve hariçle temasta olmasının emniyet ve asayiş üzerinde mesut tesirleri olduğu da

şüphesizdir. Siyasi cürümler hiç yok denecek bir mertebede az olduğu gibi, adi suçlar da mevcut nüfusa ve hariçten gelen birçok insanlar bulunmasına rağmen yine azdır. Suçların günü gününe takip ve faillerinin adalete teslim olunması kaza emniyetinin matlup şekilde yürütmesine müessir olmuştur. Divriği Kazasından Ağır Cezaya intikal eden suçların senelik vasati miktarı sekizi geçmez. Bu memnuniyeti mucip bir haldir. Mahkemeleri daha çok işgal eden dava mevzuları hukuki olanlardır ki bunların belli başlılarını tescil, şüyuun izalesi, ifraz ve müdahaleler teşkil eder. Kaza emniyet işleri yerine göre polis ve jandarma, belediye zabita memurları, orman bakım memurları, çarşı mahalle ve köy tekçileriyle temin olunmaktadır. Emniyet kadrosunda bir komiser, dört polis, dokuz bekçi ve bir muamelat memuru vardır

Halk işleri

Devlet daireleri içinde muhakemelerden sonra, önünde kalabalık görülen dairelerin başında nüfus, tapu, maliye, banka, ofis ve posta hane gelir. Nüfus kaleminden senede 5000 muamele geçtiği, tapuca yapılan her türlü tescil işlerinin senelik miktarı... bulunduğu anlaşılmıştır. Halk devlet dairelerindeki muamelelerinin sürat ve intizamlı yürütülmesinden memnundur.

Mali Gelir

Divriği Kazasının mali gelir kaynaklarını kurumlar vergisi, sayım, esnaf, muamele, veraset ve intikal, harçlar, cezalar gibi yirmiye müteceviz madde teşkil etmektedir. Bunlardan elde edilen senelik gelir 700.000 liranın üstündedir. Tahsilât nispeti maliyeden %100 ve sabıkadan ise % 95 dir. Gelirin masraftan artan miktarı Sivas'a gönderilmektedir.

Hususi Muhasebe

Bu idarenin senelik geliri 53.000 liradır. Bu rakam bina ve arazi vergileriyle ceza ve harçlardan hâsil olanıdır. Petrollerden hisse olarak gelen ve miktarı senelere göre tahavvül eden meblağ buna dahil edilmemiştir. Bir memurla , tahsil ve gelir memurlarından üç süvari ve bir piyade tahsildardan ibaret olan bu dairede tahsil nisbeti % 90 dir.

İnhisarlar İdaresi

Kaza inhisarlar idaresindeki satış maddeleri ile bunların bir senelik istihlak miktarı şöyledir:

<u>İstihlak maddeleri</u>	<u>İstihlak Miktarı</u>
<u>Tuz</u>	<u>400.000 Kilo</u>
<u>Tütün ve Sigara</u>	<u>32.000 "</u>
<u>Her nevi İçkiler</u>	<u>20.000 "</u>
<u>Çay</u>	<u>6.000 "</u>
<u>İspirto</u>	<u>5.000 "</u>
<u>Kibrit</u>	<u>4.800 "</u>

Bu maddelerin satış bedelleri yekûnu senede 1.000.000 lirayı bulmaktadır, idarenin merkez masraflarına gelince, bunlar 8.250 liradan ibaret olup, 6.900 lirası maaş ve ücret, 500 lirası müteferrika, 850 lirası icardır. İdarenin depo ve ambarları Camii Kebîr Caddesi üzerinde isticar edilen şahsa alt bir binadadır. Kadrosu bir memurla bir ambar mamurundan, iki koruyucu ve bir odacıdan ibarettir. Merkez de iki baş bayi, yirmi sekiz bayi, köylerde ise kırk kadar bayi vardır. Birçok vilâyetlerdeki istihlakin üstünde olan inhisar maddeleri satışı kazadaki refah ve serveti mükeyyifat zaviyesinden göstermeyi kafi olması itibariyle dikkate şayandır.

P.T.T. İdaresi

Bu idare çarşı içinde kiralanmış bir otelde vazife görüyor. Bir Müdür, bir muhabere memuru, iki hat bakıcısı, beş dağıtım memurundan mürekkep bir kadroya maliktir. İdarenin aşağı çarşıda mektup kabul eden bir gişesi ve Cürek istasyonunda da bir şubesi vardır.Divriği'den doğu ve batı istikametlerinde demir yolu vasıtasıyla ayda 80 posta çıkarılmaktadır.

Divriği merkezine senede takriben dahilden 90.000 adet adi, 3,600 adet taahhütlü, ecnebi memleketlerden 100 adet adi ve kırk adet taahhütlü mektup gelir . Buna mukabil Divriği merkezinden dâhile adi olarak 95.000, taahhütlü olarak 3700, ecnebi memleketlere adi olarak 130, taahhütlü olarak da 300 mektup çıkmaktadır.

Kaza telgrafhanesinde iki yeni makine mevcuttur. Telgraf hatları en yakın merkez olarak Iliç ve Zara'ya bağlıdır. Bir sene içinde kaza merkezinden çıkan telgraf adedi 6.700 ve kazaca alınan telgraf adedi ise 7.500 dür. Bunlardan başka idareye senede 7.500 adet posta havale si,2.500 adet koli girdiği gibi, 800 adet te mükâleme istenmektedir. Buna karşı kazadan 8.100 adet posta havalesi, 1.500 adet koli, ve 950 adet telefon muhaberesi çıkmaktadır. İdare Devlete senede 58.600 lira gelir temin eder. Masrafı İsa maaş, ücret, icar ve saire olarak 47.200 liradır. Posta hanece tevzi ve tebliğ edilen adli evrak 58.600 civarındadır, idareye kayıtlı 800 Radyo vardır. Telefon konuşmaları telgraf hattı üzerinden yapılmakta olup, makaleme sahası Sivas, Ankara, Erzurum, Erzincan ve Malatya'yı geçmemektedir. Telefonun (50)lik bir santral ve şehir içi şebekesi mevcuttur.

Sağlık Sosyal Yardım İşleri

Kaza sağlık işleri, üç doktor, üç ebe, üç sağlık memuru ile yürütülmektedir. Ebelerden ikisi şehir içinde, biri Sincan'da, sağlık memurlarından ikisi merkezde biri de Timisi köyünde vazife görmektedir.1953' de hizmete giren bu modern sağlık merkezi 15 yataklıdır, tipine uygun bir şekilde yapılmış olup röntgeni olmadığından büyük ameliyatlar yapılamamaktadır. Hastanenin ilaçlık ve doğum kısmı mevcuttur. Kuduz hastalıkları tedavisi de burada yapılmaktadır.

Yevmi faaliyet, sabahlan poliklinik, sonra da ayak tedavilerine inhisar eder, acil tedaviye ihtiyaç gösteren hallerde hasta steysin vagon arabasile celp edilerek tedavi altına alınır.

Divriği sağlık merkezinde 1954 senesi içinde 4001 hasta muayene edilmiş ve 4018 hasta tedavi görmüştür. Yatırılarak tedavi edilenlerin yekûnu 225 dir.1954 senesi içinde sâri hastalık tespit edilmemiştir. Mezkûr senede 14347 kişiye çiçek 6800 kişiye de tifo ve tifüs aşuları tatbik olunmuştur, yine bu sene

içinde 198 ölüm 536 doğum vakası kayıt olunmuştur, buna göre kazada doğumun ölüme oranı % 30 dur.

Kazada en çok görülen hastalıklar kışın teneffüs borusu, yazın antirelittir. Romatizmadan mütevellit kalp hastalıklarına ara sıra tesadüf edilmektedir.

Sıtma pek azdır, bu hastalık Fırat kıyısı köyleri olan Çaltı, Pingen de görülmekte ve tedavi olunmaktadır.

Kazada verem mücadele derneği kurulmamıştır, sağlık merkezi bununla da meşgul olmaktadır. Trahomlu hastalara ender tesadüf olunuyor. Divriği'de temiz iki hamam ve köylerde ise yunaklar vardır, hamam ve yunaklar sağlık teşkilatının daimi kontrolü altındadır.

Maarif

Memleket maarifi; Menkuç Hanedanının Divriği'de Hükümet kurdukları tarihten, başlar telifatına ilerde temas edeceğimiz meşhur Fahrettin Mehmet bu devrin ilim adamlarından olduğu gibi amcazadesi Şeyhyar Ali ve babası Siyavuş Çelebi 'de yine bu devrin yetiştirmiş olduğu büyüklerimizdendir. Divriği'nin Osmanlılar idaresine geçtikten sonra da bu şöhretini kayıp etmediğini iftiharla görmekteyiz. Evliya çelebi 1050 de Divriği'ye uğradığı zaman dört büyük medresenin faaliyet halinde olduğunu gördüğünü seyahatnamesinde kayıt ediyor. Bu irfan ocakları sayesinde değımlidir ki her asırda ve ilmin muhtelif şubelerinde Divriği memlekete hizmet etmiş büyük din âlimleri maliyeciler kumandanlar tabipler ve hariciyeciler çıkarmıştır.

Bugün memlekette aynı tahsil şevki hızını ve temposunu devam ettirip gitmektedir. Divriği halkı, tahsil zevkine her türlü zevklerin üstünde tanır çocuklarını okutmak memleketine ve muhitine nafi kılmak için her fedakârlığı göze almaktan kaçınmıyor memleketin her tarafında müspet ilimlerle teçhiz edilmiş gençlerin vazife başında olmalarını bu takdir ve fedakârlığa borçluyuz. Bilgiye, güzel sanatlara karşı duyulan alaka ve incizap evraklarını okutmaya münhasır kalmıyor bilgi hazinesi olan her şey, radyo, kitap, gazete bu memleket halkının üstünde alakasını topladığı birer mihrak hükmündedir. İç ve Doğu Anadolu'nun mültekasındaki bu kaza postanesinde 800 radyonun kayıtlı bulunması matbuaların alaka ile takip edilmesi ve yüzlerce kişinin

bunlara abonman olmaları maarif sevgisinin genişliği üzerinde bir fikir vermeğe kâfidir sanıyoruz.

Divriği merkezinde bir ortaokul, üç ilkokul, köylerde ise 50 okul tedrisat yapılmaktadır.

NURİ DEMİRAĞ ORTA OKULU

Nuri Demirağ hemşerimiz tarafından yaptırılarak maarife hediye edilen ve kendi ismini

taşıyan ortaokul modern ve bütün şartları sinesinde toplamış bir irfan yurdudur. İki kat üzerine beton olarak inşa edilmiş olan bu bina, geniş dersanelere muntazam konferans salonuna, laboratuara, yazlık ve kışlık teneffüşanelere maliktir. Bahçesi geniş, ardıç ağaçları ve çiçeklerle bezenmiştir. Bu bahçede güzel bir de havuz görünmektedir, bina istasyon caddesi üzerinde kaleye, istasyona ve tarihi eserlere bakan açık bir saha üstündedir. Ortaokul ihtiyacını fazlasile karşıladığı gibi ileride liseye çevrilmesi icap ettiği takdirde bazı tadillerle onu da karşılayacak bir cesamettir.

Ortaokulun kadrosu: Müdür... öğretmen, katip, hademedden ibarettir, halen bunlardan.... muallim noksandır. Birinci sınıfa ...erkek... kız, ikinci sınıfa Erkek..kız, üçüncü sınıfa.... Erkek.... Kız ki ceman öğrenci devam etmektedir.

Divriği merkezinde Cumhuriyet, Atatürk ve İstiklal isimli üç ilkokul mevcuttur. İmamoğlu mahallesinde bulunan Cumhuriyet İlkokulu 1926 senesinde yapılmıştır, dersaneler geniş, pencereleri büyük, açıcı ve ferahlatıcı bir binadır geniş bahçesi, düzgün teneffüşhanesi vardır. Bunun yanı başında ve müşterek bir saha içinde eski rüştüye binasında bu okulun iki sınıfı tedrisat yapıyor, okul bölgenin ihtiyacına cevap vermektedir. Atatürk İlkokulu, Cedit Paşa Mahallesinde ve ortaokul civarında 944 senesinde yapılmıştır, bu da dört

tarafa nazır bir sahada yapılmış ise de Cumhuriyet okulu kadar cazip değildir, suyu teneffüshanesi ve diğer tesisleri mevcuttur. İstiklal okulu Gökçe Cami mahallesinde şahsa ait bir bina olup satın alınarak tadilen mektep haline getirilmiştir, memleketin nüfus kesafetinin fazla olduğu bir yerdedir okul için bulunması lazım gelen şartları cami oturaklı temiz bir irfan yuvasıdır. Cumhuriyet, Atatürk, İstiklal İlkokullarına 531 erkek 375 kız olmak üzere 906 öğrenci devam etmektedir. Merkez okullarında 21 öğretmen vazife almıştır ki bunların 5 i kadın 16 sı erkektir.

Divriği Köylerinde dördü eğitmen öğretmenli, 42 si öğretmenli ve beşi eğitmenli olmak üzere 51 ilkokul vardır. Köy okullarında 60 öğretmen ve eğitmen hocalık yapıyorlar bu okullara devam eden öğrenci miktarına gelince 1969 erkek 820 kız olmak üzere 2789 dur buna göre kazada ilkokullara devam eden öğrenci miktarı 3995 vazifeli öğretmen ve eğitmenler yekûnu ise 78 dir. Köy okulları Maarif Vekâletince hazırlanmış planlar dairesinde yapılmıştır yalnız bunların içinde 3 okul tedarik edilen hususi binalarda tedrisat yapmaktadır.

Halk eğitimine kurslarla, konferanslarla, vaz ve irşat yolu ile devam edilmektedir. Bunların neticeleri de verimli olagelmektedir.

İki aydan beri faaliyete geçen, fenni şartları haiz bir sinema halkımız tarafından alaka ve rağbet görmektedir, bu sinemanın her seansında ortalama 70 kişi film seyrediyor, getirilen öğrenci filmlerini öğretmenlerin nezareti altında olarak öğrencilerde takip etmektedirler.

Maarif kitaplığı dolaplarında 5000 cilt den fazla kitap mevcuttur, buradaki eserler eyice tasnif edilmiş olduğundan istenilenleri tezce bulmak kabildir, mesai saatlerinde açık olan kütüphanenin bir hafızı kütübü vardır. Kütüphane memur ücreti ve diğer masrafları hususi idare bütçesinden ödenmektedir.

Divriği Belediyesi

Belediye Meclisi 19 zu asil, 19 zu yedek olmak üzere 38 azadan tereküp eder bu miktar, 1950 seçimleri neticesine göre tekevvün etmiş ve o tarihten sonra nüfus epeyce kabarmış olduğundan ileride 50 yi bulacağı muhakkaktır. Encümen, Belediyeler kanunu dairesinde beş kişiden mürekkep olarak çalışmaktadır. Encümenin 1954 senesi içinde yaptığı toplantı adedi 102, belediye meclisinin içtimaları ise 4, fevkalade olmak üzere 15 dir. Bir sene içinde aldığı karar adedi ... baliğ olur.

Belediyenin sınırları 1940 senesinde tanzim olunan ve vilayet makamınca tasdiken iktiran etmiş bulunan sınır kâğıdı ile mamulinbih olmaya başlamıştır. Şehir imar planı ise 938 tanzim olunarak Nafia Vekâletince payder pey tasdikle 1940 da muamelesi tamamlanmıştır.

Belediyenin kadrosu reis, muhasip, katip,3 zabıta memuru,3 tahsildar,3 su memuru,4 elektrik montör ve makinistleri,1 şoför,1 gazhane memurundan ibarettir. Yangın söndürmeye mahsus bir tulumba ile buna müteferrik takımlar mevcuttur. Şehrin fenni mezbahası 953 de yapılmıştır, gazhanesi emniyetli, yirmi bine yakın ağacı bulunan belediye fidanlığı şehir için semerelidir.Beş sene içinde mezbaha binasından , fidanlıktan başka kırk bin metre kare kaldırım dökülmüş veya tamir edilmiş,dört umumi hela yapılmış,600.000 lira sarf ile Naci Demirağ tarafından getirilen suyun şehre tevzi şebekesi vücuda getirilmiştir.

ORTA MAHALLELERDEN BİR GÖRÜNÜŞ

Demir borulardan hâsıl olan bu şebeke üzerine 200 adet yangın söndürme vanaları konulmuştur, yine bu devre içinde şehirde 7 beton köprü yaptırılmıştır.

Belediye muhtaç asker ailelerine senede 8.000 liralık yardım yapmaktadır fakir ve kimsesizlere nakdi yardım ve yine kimsesiz ve muhtaç hastaların yol, ilaç ve tedavileri ücreti olarak bütçesine 2.000 lira tahsisat koymaktadır.

Belediyenin bütçesi 150 bin liradır. Bunun 80 bin lirası gümrük, tekel, gelir, yol vergisi hisseleri geri kalanı da mahalli gelir veresimlerden tahassul etmektedir. Belediyenin akar olarak bir hal binası, bir gazhanesi üstünde orman idaresi altında halk kütüphanesi bulunan bir binası vardır.

1955 senesi içinde 7 mahalleye daha elektrik tesisleri yapılacak ve şebeke uzatılacak, mevcut ağaç direkler demir direğe çevrilecektir, imkân ve zaman bulunduğu takdirde spor sahası ve stadyum yaptırılacaktır.

Belediye karşısında altı kiraathane, lokanta, eczane ve üstü otel olmak üzere yaptırılan büyük binanın beton kısmı, ikmal olunmuştur, bu sene içinde çatı, sıva, elektrik tesisleri yaptırılarak hizmete açılacaktır. Şehrin en işlek, cazip manzaralı yeri olan belediye karşısında yaptırılan bu bina, şehrin medeni ihtiyaçlarından birini giderecek, turistlerin istirahat edebilecekleri konforlu bir yapı olacaktır.

DİVRİĞİ ÇARŞISINDAN

BİR KÖŞE

Devlet Demiryolları

Divriği'ye demiryolu 1937 senesinde gelmiştir, bu yolun, kaza hududu içinden geçen kısmı 85 kilometredir. Üzerinde Avşar, Güneş, Cürek, Demirdağ, Divriği, Dazlak, Çaltı isimli yedi istasyon ve iki durak vardır. Duraklar Pengürt ve Pingendir, yine bu hudut dâhilinde 57 adet tünel ve 53 adet de köprü vardır.

Divriği istasyonu çarşıya bir kilometre mesafede ve Çaltı Çayı kenarındadır. İstasyonda mevcut ve ekserisi iki katlı 10 binadan üçü istasyon, şube, depo diğerleri personel ve ailelerinin ikametine mahsustur. Burada 15 aile oturuyor.

Mevcut iki su deposundan biri tahlil tertibatına haizdir, mevcut ambar diğer istasyonlardaki ambarların, aynı ise de ihtiyacı karşılayamadığından önümüzdeki aylarda bir yenisinin inşasına başlanacaktır. Yine bu istasyonda mevcut küçük çaptaki bir atölye her çeşit ufak tamir işlerini yapmaktadır.

Divriği istasyonundan verilen biletlerin aylık hâsılatı 20-25 bin lira arasındadır, aylık ambar hâsılatına gelince buda 10-20 bin lira arasında tehalüf eder.

DİVRİĞİ İSTASYONUNUN UZAKTAN GÖRÜNÜŞÜ

Bir sene içinde Divriği istasyonundan yolculara verilen biletlerin yekûnu otuz bindir. Divriği ambarına senede 24666 kilo eşya girmiş ve 9716 kilo eşya çıkmıştır. İstasyon senede devlete 350 bin lira hâsılat temin etmektedir.

Divriği istasyonunda şube ve depo dâhil olduğu halde memur ve müstahdemlere 216 bin lira maaş ve ücret tediye edilir. Şube ,depo dahil istasyonun memur ve müstahdem sayısı 90 dır.

İstasyondan haftada 14 posta, 6 ekspres 28 marşandiz katarı girer ve çıkar. Birinci sınıfa mensup olan Divriği istasyonunun bir kör, dört doğru yolu vardır. Bunlardan ikisi 140 ar ve dördüncüsü 120 dingil hamule alır. İstasyonun iki bekleme salonu vardır, giriş makas başından çıkış makas başına kadar elektrik tesisatı vücuda getirilmiş makaslarda elektrikle tenvir olunmuştur.

Vakıflar

Önsözümüzde; milli ve mahalli varlıklarımızı bugün ayakta görüyorsak bunun destanını hemşehrilerin uzattığı himmet elinde okumalıyız demiştik. Bu mücerret bir laf değildir. Divriğili birçok hayırseverler yaptırmış oldukları cami, medrese, suyolları vesaire için evkafça mazbut olduğu üzere 136 dükkân, iki kahvehane, 4. bahçe, 2 yoncalık, 1 hamam, 41 tarla, 7 ev ve 5 değirmen vakfetmişlerdir.Köse Mustafa Paşa'nın bu husus da ki semahatı fazla olup evkafı arasında 64 dükkân. , 29 tarla, 1 hane ve 18 yoncalık vardır, Bunları yaptırmış olduğu cami ve açtırdığı suyollarına hasretmiştir.Ahmedîşahın vakfettiği yerler bu yekûna dâhil edilmemişlerdir. **HEPSİ NUR İÇİNDE YATSINLAR**

DİVRİĞİ'DE KÖSE MUSTAFA PAŞA CAMİİ

Divriği Demir Madeni İşletmesi

Divriği'de demir madeni yataklarının mevcudiyeti öteden beri biliniyordu Timurleng'in Erzincan'da bulunduğu sırada Divriği demir madeninden atlarına nal, askerlerine kılıç yaptırdığını münşaatda görmekteyiz. Kasabada eskiden kalma, yer altı demir cürufu bulunması atalarımızın bu madeni işlettiklerini gösterir Hornavil köyündeki Ermeni vatandaşların büyük körüklerle demir madenini eriterek bundan nal, mih, çift aleti yaptıklarını bilenler vardır. Bu cevherin ilmi şekilde mevcudiyetinin meydana çıkarılması başlangıcı 1936 tarihine rastlar mezkûr yılda Maden Tetkik ve Arama Enstitüsü mütehassıslarından Doktor Y. Ziegler ve Mühendis H. Müller Sivas ve Malatya arasındaki bölgede aramalar yaparken Divriği ve Hasan Çelebi arazisi içinde dağınık manyetit bloklarına rastlamışlar ve bunların çokluğu dikkat nazarlarını çekerek aramalarını derinleştirmişlerdi aynı zamanda devlet demiryolu tipografi ekibi de bu bölgede çalışırken zikredilen jeolojik keşifleri kayıt etmişlerdir. Maden Tetkik Arama Enstitüsü bu sahada esaslı aramalara başlamış 1937 senesinde bugünkü maden yeri keşfedilmiştir yapılan derin etütlerden sonra maden sahasının fevkaladeliği anlaşıl原因arak I7/5/938 de işletmesi Etibank uhdesine verilmiştir.

300 bin lira sermaye ile işe başlayan Divriği Demir Madeni İşletmesinin 1944 yılında sermayesi 4 milyon lira iken bugün 15 milyon liraya baliğ olmuştur.

Sivas-Erzurum Demiryolu güzergâhında ve Çetinkaya telaki istasyonundan 52 kilometre uzakta bulunan Divriği Demir madeni, Çaltı Çayı kıyısında Cürek, Divriği istasyonları arasında 1475 İla 1675 metre yükseklikteki arazide bulunmaktadır.

ETİBANK DEMİR MADENİ İŞLETMESİ

Divriği demir madeni kalite itibarile dünyada mevcut demir madenlerinin ikincisidir, cevher manyetiti tenürü % 60 demirlidir, kükürt nispeti % 5 dir kİ pek cüzidir.

Sondaj yapılan şimdiki işletme sahasında ki demir cevheri kırk milyon ton olarak hesaplanmaktadır. İstihsal A, B kafalarile C adlı plasiyerinde yapılmaktadır. A kafasında 30, B kafasında 5 milyon ve C plaserinde 1 milyon ton cevher vardır. Tekrar edelim ki bu miktarlar sondajı yapılan sahadaki cevherlerdir. Dumluca dağındaki demir madeninin Hasan Çelebi demir madenine kavuştuğuna hükmolunuyor Çaltı Çayının bugünkü istihsal sahası ile aralarını ayırdığı göl dağı ve etekleri görünüş ve teşekkül itibarile madenin bulunduğu dağların aynı olduğundan alakalılar burada açık olduğu kadar yeraltı yataklarının da mevcut olduğu noktasında müttefiktirler. Cihannüma da Kâtip Çelebinin bu sahaya tahsis etmiş olduğu satırları birlikte okuyalım Çelebi diyor ki;

(Şehre uğrayan nehir ki Sivas toprağından gelir alçaktır, bahçelere faidei olmaz ve bu nehre mukabil olan dağ kemerinde bir eski kale vardır ki şehir kalesi hizasına yakındır ve o dağın ardında vecanibi şarkisinde kesme nam bir kafir karyası vardır, dağın ol canibi demir cevheridir, yer, yer hafredilip feravan demir hasıl olur, beyler mahsulüdür ve anda garp ve şimalde yine ona mukabil ve karip bir cebelde mıknatıs haceri cevheri vardır)

Divriği demir madeninde ki işletme faaliyeti bugün için cevheri çıkarma, kırma, Cürek ve Demirdağ istasyonlarında sevke inhisar etmektedir, Etibank Divriği' de izabe fırınları, haddehane kurduğu takdirde bundan elde edilecek kâr ve menfaatin derecesi yüksek olacaktır. Bu tesisleri, işletmeye yarayacak santrali Çaltı Çayı üzerinde kurmak kabildir, diğer taraftan izabe için lüzumlu linyit madeni yatakları kazada kâfi derecede mevcuttur

ETİBANK DEMİR MADEN İŞLETMESİ ELEKTRİK SANTRALİ

Demir madenindeki senelik istihsali, gittikçe büyüyen bir kar yığını olarak tavsif etmeliyiz. 1938 yılında istihsal 7.898 ton iken bugün beş yüz bin tona çıkmıştır. İstihsal Karabük fabrikalarının ihtiyacına göre ayarlanmakta olduğundan izabe tesisleri çoğaldıkça bununda artacağı meydandadır kilometre kareden ibaret olan maden istihsal sahasının kalbi Cürek İstasyonunun bir buçuk kilometre cenubunda bulunan ve eskidenismi ile anılan yerdeki merkezdir. Ortasından bir dere geçen bu merkez modern şirin bir kasaba hükmündedir, medeni ve hayati şartları cami bir varlık olarak yeşillikler içine gömülmüştür. Elektriği, okulu, karakolu, sinema, yüzme havuzu, spor sahası, numune bahçesi, parkı mevcuttur.30 yataklı hastanesi hasta işçileri tedavi ettiği kadar muhtelif zamanlarda Divriği hastalarına da şefkat elini uzatmıştır, fenni tesislerden bu merkezde kimyahane, tamir atölyesi, elektrik santrali mevcuttur, zengin ekonomasından başka bir sebze bir kasap dükkânı ile fûrunu gece ve gündüz faaliyet halindedir.

DİVRİĞİ ETİBANK DEMİR İŞLETMESİNİN GENEL GÖRÜNÜŞÜ

Misafirhanesinden başka bekar memurlar için yapılmış pansiyonu,garajı ve güzel binaları vardır.Müdür,mühendis,teknisyen ve aileleri ikametlerine mahsus binalarla usta ve işçi evleri derenin sağ tarafına düşürülmüştür,gazinosu temiz

ve güzeldir,sol taraftaki amele pansiyonu....insanı barındırmaktadır.

Bu merkezdeki bütün binalara kapalı yolla su tesisleri yaptırılmış bir güzel çeşme ile de tezyin olunmuştur. Mevcut iki ambar ihtiyacı karşılayacak bir cesamettedir, zarif müdüriyet binası bütün bu varlıkları nezareti altına almış bir durumdadır.

A kafası:Site Merkezinin beş kilometre güneyindedir işçi pansiyonu havai hat teşkilatını haizdir,mevcut kafaların en büyüğü olduğu yukarıda temas ettiğimiz bu merkez elektiriğe,demir boru ile izale edilmiş suya da malidir.her günamele çalıştırmaktadır.Buradan Cürek İstasyonuna uzatılan havai hattın uzunluğu 7 kilometredir.

**DİVRİĞİ ETİBANK
İŞLETMESİNDE HAVAI HAT**

B Kafası:Site merkezine diğerlerinden daha yakın yani 12 kilometre uzaklıkta ve sitenin cenubundadır. Burada henüz teşkilat vücuda getirilmemiş ve çalışmalarda ihzari mahiyet hududunu aşmamıştır.

C Plaseri:Eski ismi Kızılyarma olan bu plaserinde bir işçi pavyonu ile ekonoma,banyo,berber,memur ve usta evleri vardır.Demirdağ istasyonuna nakliyat yapan havai hat buradadır.Gündeşu kadar işçi çalıştırır site merkezinin 10 kilometre güney doğusundadır.

İşletmenin Demirdağ ve Cürek İstasyonlarında çavuş evleri, tahmil ve tahliye memurluğu binası kantar 400 tonluk demir cevheri silo ve 150 tonluk toz silosu, elektrik ve su tesisleri vardır. Demirdağ İstasyonunda nakliyat için kullanılan bir asma köprü mevcuttur.

İşletme, Divriği merkezinde 150 işçi evi yaptırmak üzere tertibat almış ve birinci kısım olan 75 evin inşasına başlanmıştır.1955 senesi içinde bu evler tamamlanmış olacaktır.

ETİ DEMİR İŞLETMESİNDE ELEKTRİK SANTRALI VE SU SOĞUTMA KULESİ

Cevherin kırılmasında kullanılan konkasör isimli makineler müteaddittir. Burada cevher 1-7 santimetre çapında kırılma tabii tutulur, bir santimetre çapından daha küçük olan parçalar elenerek toz namı altında sevk edilmektedir. Havai hatlar cevher doğrudan silolara boşaltırlar. Dönme tertibatlı yani vagonlar tahliye işini çok kolaylaştırmışlardır. Etibank demir madeni şimdiye kadar Karabük'e Ton demir cevher sevk etmiştir. Bundan başka Sivas, Ankara çimento fabrikaları ile İstanbul cam ve şişe fabrikası da Divriği işletmesinden cevher almışlardır. Bu müesseselere satılan demir cevherinin tutarı ton ve bedeli mecmuu ise şu kadarliradır.

**DEMİR
İŞLETMESİ A
KAFASINDA
HAVAİ HAT
DOLDURMA
İSTASYONU**

Müessesenin 1954 senesi kazancı.....lira ve şimdiye kadar olan kazancı ise.....liradır.Müessesse Divriği Maliyesine senede vasati olaraklira vergi ödemektedir.İşletmenin memleket iktisadiyatı üzerindeki tesiri minnetle ifade ederim ki çok büyük ve müspettir. Bu müessesede çalışan mühendis, teknisyen, işçi ve saire hiç değilse kazançlarının yarısını Divriği'de bırakmakta ve dolayisile ticari faaliyetler genişlemektedir.

**ETİ DEMİR ELEKTRİK
SANTRALİNDE BİR BÖLME**

Müessese sinesinde topladığı işçilerin iâşe ve giyimi için açtığı ihaleleri daha ziyade kazadaki alakalılar almak da olduğundan bundan memlekete para girmektedir. Bilgi teatisi sahalarında memlekete bıraktığı ve buradan aldığı manevi kazanç

şüphesiz ki azımsanamaz işsiz ve dar geçimli bir çak kimseler burada çalışma sahaları buldukları için avarelikten kurtulmuşlar, şahısları, aileleri ve memleket için faydalı unsur olmak yoluna girmişlerdir.

**DİVRİĞİ DEMİR
İŞLETMESİ
LOJMANLARI
YAPILIRKEN**

Divriğı ziraat bölgelerinde buğday, arpa, mercimek, nohut, mısır, yonca, fasulye, patates, burçak, ayçiçeğı zeyrek yetiştirilir, bunlardan alınan mahsul ton itibariyle aşağıda gösterilmiştir.

BUĞDAY	34.464
ARPA	10.000
FİĞ	300.000
MERCİMEK	150.000
NOHUT	320.000
MISIR	5.000
YONCA	12.000
BURÇAK	250.000
PATATES	350.000
ZEYREK	50.000
FASULYE	400.000

Bostan mahsullerinden elde edilen sebze miktarı şöyledir lahana 500 ton, salatalık 100ton, domates 500 ton, biber 50 ton, patlıcan 50 ton, havuç 200 ton, pancar 300 ton, turp 50 ton, baş soğan 750 ton. Kokulu ve süs çiçeklerinden sarı ve beyaz zambaklar, sarmaşıklar, sardunyalı, leylaklar, beyaz ve kırmızı güller vs kaza merkezinde ve bazı köylerde mühim miktarda yetiştirilmektedir.

Divriği toprakları içinde bulunan 2880 kilometre karelik ekime müsait arazinin...kilometre karesi sulu ve mütebaki...kilometre karesi susuzdur susuz arazide daha ziyade yazlık buğday ve arpa ekilir. Topraktan senede bir mahsul alınmaktadır. Fiğ ve burçaktan senede iki defa mahsul alınmakta ise de ikinci ekilişinin tane tutumu az olur. Yoncalar senede dört defa ekilmek suretiyle güzel bir gelir temin ediyor. Arazinin çoğu killi kumlu olmak dolayısı ile pancar ve ay çiçeği yetiştirmesine müsait ise de bunların fazla ekimi üzerinde henüz bir heves uyanmamıştır. Kazada büyük mikyasta ziraat yapan arazi ve çiftlik sahipleri yoktur. Çiftlik sahipleri tarlalarını çiftliklerinde oturan kimselere icara vermek suretiyle ektiriyorlar. Sincan nahiyesindeki köyler Divriği büyüklerine ait birer çiftlik halk tarafından ya satın alınmak veya gasp edilmek suretiyle ellerinden çıkmıştır bununla beraber tapuları hala sahipleri adınadır.

Çiftlik sahipleri hariç olmak üzere ziraatçıların elindeki arazi 20-300 arasına tehalüf eder. Çitçi arazisini ikiye taksimle yarısını bir sene için ekerken diğer yarısını gelecek sene için ekime hazırlar.800 ila 1500 rakımlı yerlerde sonbahar ve daha yukarı olan yerlerde ise ilkbahar ekimi yapılır, daha yukarı yerlerde yapılan ekim karların geç erimesi ve sair sebepler yüzünden çürümek tehlikesine maruz kalabilir. Tohumu hazırlama işleri evvelce elemeğe ve tohumdaki muzır bitkileri ayıklamaya münhasır iken Cumhuriyet devrinden beri halkımız göztaşı ile yıkamak selektörden geçirmek bilgi ve tecrübesini kazanmıştır. Bunun neticesidir ki buğdaylar keyfiyet itibari ile tokluğa ve güzelleşmeye doğru gitmeye başlamıştır. Devletin Ulaş Tohum Üretme çiftliğinden halka dağıttığı tohumların bu ıslah içinde büyük içinde büyük tesirleri vardır.

Divriği arazisi içinde en iyi mahsul veren topraklar Divriği merkezi arazisi ile Büyük Yazıdaki köyler bunu takibende sırası ile Sincan, Karageban, Danişment, Vazıldan Nahiyeleridir.

Bazı senelerde Divriği yazısında esen sam yelleri (cenup rüzgârları)taneleri

kavurur, bu takdirde insan beline kadar uzayan ekinler maalesef tane tatmaz kazanın diğler yerleri sam yeli tesirinden azadedir.

Kazada gzlk zeriyaat ekim ayında ve yazlık zeriyaat mart, nisan, ayları içinde yapılmaktadır. Gz ekimlerinde bir dekar araziye atılan tohum miktarı 25-30 ve yaz ekiminde ise 20-25 kilodur.

Ziraat araçları kahir ekseriyetile kara sabandır Divriği merkez çiftçileri tarlalarını birkaç seneden beri traktörle sürdürmeye başlamışlardır, merkezde mevcut bir kaç traktör bu içi ücretle yapıyorlar köylere pulluk girmeye başladığı memnuniyetle görülüyor Adapazarı'nın tekerlekli pullukları halk tarafından diğler pulluklara tercihen aranmaktadır. Divriği'de zirai donatım kurulunun bir ajanslığı mevcuttur.

Gz ekimleri tarlanın sulanarak hergi çıkmasından sonra yapıldığı gibi ekimden sonrada tarlaya ilk defa su verilmektedir.

Mahsulün biçilmesinde el orakları ve tırpan kullanılıyor köylü kadınları ekin biçme işinde erkeklerin yanında faal rol alıyor orakla biçim biraz zahmetli olmakla beraber sapı yabancı otlardan ayırdığı ve sapı kkden kesmeyi imkan dahilinde olduğu için temin ettiği fayda da vardır biçer dğer makineleri tecrübe kabilinden Divriği merkezinde kullanılmağa başlamıştır.

Harman çıkarmada kullanılan yegâne vasıta dğendir sapların harman yerine getirilmesi merkezde traktör ve kağnılarla köylerde ise yerine göre kağnı ve hayvanlarla olmaktadır harmanı ağustos ayında çıkaranlar olduğu gibi ekim ayına kadar devam ettirenler de eksik değildir tanelerin saptan ayrılmasında harman makinesi kullanılıyor yaba ile harman çıkarımı yüksek yerlerde yapılabilmeke ise de saman zıyayını mucip olan bu usul terk edilmek yolundadır Arazinin verim kabiliyetine gelince meteorolojik hallerin buna tesiri olmakla beraber tabii durum içinde buğday bire 5-10, arpa bire 10-12, fiğ, burçak, nohut, fasulye bire 12-15 nispetinde döküm verir yoncalardan senede 4 defa biçim yapılmaktadır bir dönümlük yerden 80 kilo raddesinde saman istihsal edilmek mümkündür.

Bostan mahsullerinden karpuz ve lahanadan ihracat yapılmakta diğlerleri kaza istihlakini karşılamaktadır.

Hayvanlardan alınan mahsul süt, peynir yağ, kaymak, yn ve kıldan ibaret-tir.24 saat zarfında bir kmşten 5, bir inek den 3, bir koyun dan 2, bir keçiden 3 süt alınmaktadır manda sütünün kilosundan... Koyun sütünün kilosundan

100, inek sütünün kilosundan 125, keçi sütünün kilosundan 80 gram yağ elde edilir senede bir defa kırılmak üzere koyun iki keçi bir kilo yün ve yapağı verir. Hayvanattan istihsal olunan maddelerin senelik miktarı şöyledir: Yağ:350.000,peynir:250.000,kaymak:570,yapağı:160.000,tiftik:100,kıl:43.000 kilo.

Meyveli ve meyvesiz ağaç yetiştirme Divriği halkının ön plandaki işlerindedir, ağaçların ıslahına hususi teşebbüslerle ve Malatya,Amasya'dan aşı getirilmek Erzincan'daki devlet fidanlığından ve kaza belediyesine ait palanga fidanlığından istifade edilmek suretile çalışılmaktadır henüz meyvelerimiz toplu bir halde hariç pazarlara sevk edilemiyorsa da esnaf dan Kangal ve Zara köydeki büyük yazıda bulunan arazilerinden bahçe için toprak ayırdıkları ve diktikleri ağaçlardan mahsul almaya başladıkları müşahede edilmektedir.

Bu arada Kanada kavağı dikimine gerekli ehemmiyet verilmiş olup istasyon civarında kasaba dâhilinde ve kenarında bir kaç seneden beri yetiştirilmesine çalışılmaktadır. Divriği meyveciliği parlak bir istikbale namzet bulunuyor halen bahçelerden sene de 130 ton tut,145 ton elma,175 ton erik, 25 ton kızılıçık,17 ton şeftali, 20 ton vişne,35 ton ceviz,25 ton ayva,30 ton armut alınmaktadır.

Üzüm yetiştirmek için bir müddetten, beri sarf edilen emekler semere vermiş, kasaba ile,Tuğut,Kesme,Ömerli,Hinora ve Karageban köylerinde Arapkir tipi üzüm yetiştirilmeye başlamıştır. Üzüm İstihsalı senede 200 ton raddesindedir şimdilik mahallin ihtiyacı bile karşılayacak miktarda değildir bundan dolayı memleket Arapgir'den yaş, Malatya ve Antep'den kuru üzüm ithal eder

Divriği ve köylerinde 3 petekten 200 peteğe kadar arısı olanlar vardır fenni arıcılık yeni uyanmağa başlamıştır 200 peteğe sahip büyük arıcılar kazada 20 kişiyi geçmez Divriği balları beyaz, hafif ve güzel rayihalıdır İstanbul ve Ankara'ya az miktarda sevk edile biliyor bir petekten senede... kilo bal alınır.

Kaza merkezinde mevcut dört değirmenden birisi beş gözlü biri iki gözlü ve diğerleri birer gözlüdür yine bu değirmenlerin ikisinde birer adette bulgur gözü vardır köylerdeki değirmenler nahiyeler kısmında zikredilecektir.

Ticaret ve Ekonomi

Divriği çarşısının 500 mağaza, dükkân, depodan ibaret bulunduğunu ilerde memleketin tablosunu çizdiğimiz sırada bi münasebe belirtmiştik birçok velayetlerde benzerine tesadüf edilmeyen bu çarşı ticari faaliyet ve hareketleri de kaynaştığı bir yerdir Divriği demir yolu ile memleketin her tarafına

bağlandıktan ve kazada demir madeni işletmesi gibi mühim bir tesis kurulduktan sonra ticari ve iktisadi hareketlerin günden güne parlamak istirdanı göstereceğinden şüphe edilemezdi, tahminler doğru çıkmıştır bu gün Divriği kazaları ithal ve ihraç mallar ile memlekete yerleşen işçilerle, Arapkir, Kangal, İliç, İmranlı kazaları ve bir kısmı Zara köyleri halkının yapmak da olduğu alış verişlerle dolup boşalmağa başlamıştır. Ticaretin bu inkişafı tesiriledir ki, dükkân icarları yükselmiş çarşı civarındaki arazi kıymetlerinde 100 de 30 liralık bir artış müşahede edilmeye başlamıştır mağazaların tanzimi vitrin usulünün vazile emtia ve eşyanın renkli reklam ışıklar ile dikkat ve alakaya arz olunması yenilik ve usulü vazolunmuştur.

Divriği ihracat bakımından İstanbul, Adana, Samsun, İzmir zehirlerle alakalı olduğu gibi ithalat noktasından İstanbul, Adana, İzmir, Mersin, Malatya ve Antep'le temadadır ticari eşya ve sanayi maddeler İstanbul'dan zeytin eriği ve zeytinyağını İzmir'den pirinç, kaysı Malatya ve Antep'den celbeder. Sivas ve Eskişehir kiremit tuğlaları Turhal şekeri Divriği pazarlarında alış sahası bulmaktadır ihracatın ithalata muvazi bir şekil de olması tasarrufatın çoğalmasında müessir olmaktadır. Divriği'de başka taraflarda görülmeyen bir külliyyat bolluğu vardır.

Çarşıda gelir vergisine tabi ve ticari kazanç elde eden sekiz müessese gelir vergisine tabi beş serbest meslek erbabı vardır.

Etibank demir madeni işletmesi ve işçi sendikaları kurumu kurumlar vergisine tabi teşekküllerdir.

Sabit gelir vergisine tabi ticaret erbabını şu suretle sınıflandırabiliriz mecmuu 149 za baliğ olan bu kabil ticaret erbabından 66 sı manifaturacı 17 hırdavat ve tuhafiyeci,5 otelci 5 lokantacı 11 kahveci 37 si bakkal ve 7 si kasaptır.

Sabit gelir vergisine tabi sanatlar erbabı kısmında 15 terzi tüccar, 33

Terzi,59 kunduracı ve yemenici,35 demirci, kalaycı ve bakırcı, 3 semerci, 4 çilingir,6 marangoz,6 fırıncı,5 nalbant,2 saatçi,3 kebabçı ve aşçı,3 değirmenci, bir lastik ayakkabı imalatçısı vardır.

Merkezde seyyar tacir ve esnafın adedi 54 olup bunun 13 marangoz ve duvarcı,12 si kalaycı, 9 eşya satıcısı, 14 kamyoncu, 1 paytoncu, 2 arabacıdır. Kaza ithalat ve ihracatını ve iktisadi hareketlerini toplu bir halde mütalaaya hadim olmak üzere aşağıdaki cetveli tanzimle bu bölümü kapayacağız.

İTHALAT

Ticari eşya
Yapı levazımı
Bakkaliye
Kalay levazımı
Tuhafiye eşyası
Zücaciye eşyası
Ayakkabı levazımı
Sebze-meyve
Demir

İHRACAT

15.000 ton buğday
5.000 ton arpa
..... ton fasulye
2.000 ton nohut, leblebi
1.000 baş canlı sığır
4.000 baş koyun
2.000 baş keçi
500 kilo sebze
300 adet sansar postu
1.000 adet tilki
1.000 adet tavşan
2.000 ton koyun-keçi derisi
10.000 ton sığır derisi
8.000 ton bağırsak
2.000 ton don yağı
1,5 ton balmumu

Nahiyeler;

Beş nahiyeden mürekkep olduğuna yukarda temas edilen Divriği kazasınınmuhtarlığı,.... köyü ve bunlara bağlı....mezrası vardır bu köylerin altısı hariç olmak üzere diğerleri kamilen köy kanununa tabidir

Merkez Nahiyesi: Bu nahiyeye Divriği kasabası arazisini tamamiyle çevreler yüz ölçümü.... ve nüfusudır nahiyeye üç bölgeye ayrılmıştır. Samancı deresi, büyük yazı, çaltı etrafı.

Samancı Deresi: Fazlı oğlu çayının teşkil ettiği mail satha ,Büyükyazı, Dumluca dağı ile Nih çayı arasına, Çaltı Çayı köleri de bu suyun iki tarafındaki araziye itlak olunur.

Merkez nahiyesinin arazisi Samancı deresinde tatlı meyilli, Büyükyazıda nisbeten düz çaltı etrafında ise oldukça arızalı ve kısmen kayalıdır.

Merkez nahiyesinde devlet işleri üç karakolla yürütülmektedir bu karakollar Jandarma merkez ve jandarma Cürek karakollarıdır Sincan karakolu merkezin Deli dağ cenubundaki bazı köylerini de kontrolü altına almıştır.

Merkez nahiyesinin Odur,Erşün,Hornovil köylerinde çok eskiden kalma kale harabeleri mevcuttur

Merkez Nahiyesinin Anzağar, Tülünk, Erşün, Kirkidi, Kömek, Hornevil, Höbek, Klisecik(demir madeni işletmesi merkezi),Norşun, Üçpınar, Odur, Timisi, Tuğut,Ziniski,Olukman köylerinde mevcut birer ilkokuldan Olukman köyündeki eğitimle diğerleri öğretmenle idare edilmektedir.

Tuğut,Timisi, Tülünk ,Anzağar ve kilisecik köyleri iki öğretmenlidir. 19 öğretmen ve bir eğitmenin vazife gördüğü merkez nahiyesi okullarında 723 ü erkek,310 kız olmak üzere 1033 öğrenci devam etmektedir merkezi Timisi köyü olmak üzere bu nahiyede birde sağlık memuru bulunmaktadır.

Merkez nahiyesinin. Gezey,Kömüşfenki,Bağdere, Dumluca,Pengürt,Çüksüsler köyleri hariç olmak üzere diğer köylerine makine ve ciple gidilmek kabildir kış mevsiminde kar yüzünden tabiatıyla buralara makine işlemez.

Divriği-Zara, Divriği- Arapgir, Divriği-Kangal şoseleri merkez nahiyesi köyleri arasından geçmek de olduğu cihetle bu yollardan her mevsimde istifada de edilmektedir merkez nahiyesinin bir takım köyleri kaza dâhilindeki istasyonlar vasıtasıyla Divriği'ye tirenle gelip giderler.

Merkez nahiyesinin Büyükyazıdaki köyleri ile Norşun,Tuğut, Güresin, Anzağar köyleri bağlık ve Bahçeliktir diğer köylerdeki bahçeler umumi ihtiyacı kafi değildir .Nahiyenin 26 köyüne künkle kapalı yollardan temiz ve sıhhî içme suları getirilmiş çeşmeleri yaptırılmıştır Güneş köyünde 17 dükkan 3 kahve Tuğut'ta bir dükkan bir kahve Höbek'de iki dükkan, Tülünk, Eşge,Ziniski,köylerinde de birer dükkân vardır .

Sincan Nahiyesi: Kazanın batı kısmındaki bu nahiyeye güneş istasyonu vasıta sile demir yolu ile Zara-Divriği şosesi ile karadan Divriği'ye bağlıdır.

Nahiyeye.... Muhtarlık... köy..... mezradan mürekkep ve..... nüfusludur. Yüzölçümükilometre karedir merkez nahiyesinden başka Kangal ve Zara kazaları ile de hudut olan bu nahiyeye arazisi merkezden sonra verimi ikinci derecede olan toprak üzerindedir. Nahiyeye merkezinde 1018 senesinde yaptırılmış kâgir bir hükümet konağı mevcuttur müdür, karakol ve bu sene kadrosu verilen nüfus memurluğu ve sağlık memurluğu burada çalışmaktadır. Nahiyenin hemen bütün köylerine ciple ve makine ile gitmek kabildir yollar düzgün ve arızasızdır daha ziyade bir ziraat bölgesi olan bu nahiyenin halkı geçim itibarile daha müreffeh sayılabilirler. Nahiyenin 15 köyünde 11öğretmenli ve 4 eğitimli olmak üzere 15 okul vardır. Okul binaları maarif vekâletinin göndermiş olduğu

tiplere uygun olarak yaptırılmıştır Ovacık, Yağbasan, Sincan köyleri ikişer diğerleri birer öğretmenli olup bu okullara 399 zu erkek 174 kız olmak üzere 573 öğrenci devam etmektedir.

Sincan nahiyesinde merkezde İmirhan, Çamurlu, Diktaş, Arpan, Sofupalanga, Şehna, Kıkğöz, Gölveren, Yağbasan, Eşke, Başören, Çakıağa, Şahin köylerine demir ve büzlerle temiz içme suları getirilmiştir bu sular üzerine muntazam çeşme kurulmuş güzel yalıklar da yaptırılmıştır bu nahiyede beş değirmen vardır. Sincan Nahiyesi müreffeh bir nahiyeye olmak içinden şose ve yakınından demiryolu geçmek itibarile parlak bir istikbale ve ilerde kaza merkezi olmağa namzet görünüyor, Karakale gibi eski eserleri bulunan yerleri de vardır evvelce bir kaza merkezi olan Yağbasan (Yağıbasan) köyü bu nahiyenin dâhilindedir. Sincan'da üç, Yağbasan, Güllüce, Gölveren, Şahin köylerinde birer dükkân mevcuttur.

Karageban Nahiyesi: Kazanın kuzey ve kuzeydoğu bölgesini teşkil eder. Zara, İmranlı, Ilıç ve Kemaliye kazaları ile haricen merkez ve Sincan nahiyelerine dâhilen huduttur. Yüz ölçümü... kilometre kare ve nüfusu....dır.

Bu nahiyeye evvel Hamu, Zımara isimlerini taşıyan iki nahiyeden mürekkep iken senesinde bunlar birleştirilerek merkezi Karageban olmak üzere bir nahiyeye kurulmuş, Ilıç kazasının teşkili sırasında da yedi köyü bu kazaya bağlanmıştır. Ekseri köyleri çengelli ve deli dağ mail satılarının teşkil ettiği Hamu vadisinde diğerleri Göl dağı ve Efendi dağının Fırat'a doğru vücuda getirdikleri versanlar arasındadır.

Karageban nahiyesi denildiği zaman hatıra ormanlar ve madenler gelir filhakika kazanın en mühim meşe ve ardıçlıkları Delidağda olduğu gibi bölümünde temas ettiğimiz madenlerin birçoğu da buradadır arazisi kısmen dağıl ve arızalıdır. Nahiyede Kesme, Ömerli, Hinora, Karageban gibi üzüm yetiştiren bahçesi olan köylerde az değildir. Yol ciplerin geçmesine müsaittir bu vadideki köylerden Kaledibi, Efirdamı, Handere köylerine cip götürülmesi kabilsede diğerlerine hayvanla gidilmek zarureti vardır bu nahiyenin demiryolu güzergahına yakın yerleri Çaltı,..... istasyonlarile Pingan duraklarından binmek suretiyle Divriği'ye gelirler. Nahiyenin Kesme, Karageban köylerinde birer değirmen vardır Hamu vadisinde mevcut değirmen adedi ise on beşi bulur. Mevcut 9 okulun bulunduğu köyler Karageban, Kesme, Kaledibi, Hamu, Hinora, Nerendi, Örenik, Pingan, Savrun

dadır.Karageban,Kesme okulları iki diğeri birer öğretmenlidir buna göre öğretmen adedi 11 olup önlere 340 erkek,161 ri kız olmak üzere 501 talebe feyz alır.Nahiyenin 19 köyüne demir boru ve büzler de su getirilmiştir ki bunlar,Örenik,Çaltı,Savrun,Karageban,Kaledibi,.....,Gezey,Kesme,Kürtlarlı,Nerendi dir.Biri nahiyeye merkezinde diğeri Hamu köyünde olmak üzere iki karakol faaliyet halindedir.Karagebanda iki dükkan Pingan'da bir kahve bir dükkan Kesme'de yine bir kahve bir dükkan Hinora'da bir dükkan mevcuttur.

Danişment Nahiyesi:Kazanın güney doğusunu teşkil eden,Kemaliye ve Arapgir kazaları haricen merkez ve Vazıldan nahiyeleriyle dahilen hem hudut olan bir nahiyedir.Yüzölçümükilometrekare ve nüfusu....dır.Nahiyeye havzasının büyük bir kısmını Sarıçiçek ve Demirli Dağlarını teşkil ettiği mail satılla kuzeyden güneye doğru akan Murçinge vadisi teşkil eder.Nahiyede bu vadiye dahil olmayan Yanlızgödeş,Arege,Gamhu köyleri vardır.Arazi tatlı meyillidir.Arapkir ve Kemaliye'ye doğru uzayan Sarıçiçek Yaylası sebebiyle nahiyeye güzel ve soğuk sulara kucak açmış,çiçekleri,çayırıları ve bunların arasına yer yer kurulan siyah çadırlarla ilkbaharda şiir yet ve füsün okunan bir memleket parçası haline gelmiş olur.Danişment Nahiyesinin merkezi evvelce Sevir Köyü iken 1924 senesinde Birestik Köyüne naklonulmuştur.Sevir köyündeki hükümet konağı metruk bir haldedir.Nahiyeye Müdürü ve karakol Birestik'de icarla tutulan iki binada vazife görüyorlar.Nahiyeye....muhtarlık.....köy vemezradan ibarettir.

Divriği-Arapgir şosesi Haşge Köyü başından itibaren bu nahiyeyi ...hat ve iki sat kadar nahiyeye dahilinde uzayıp gitmekte olduğundan halkın mevsimlere göre istifade ettiği arzdan verestedir,suların coşkun zamanlarında burada mevcut köprüler hususi bir ehemmiyet alır ve kaza vukuunu önlerler.Nahiyede dükkan mevcut değilse de seyyar bir halde ticaret yapan bir çok kimseler vardır.Küçük mikyasta bazı köylerde de meyveli ağaç yetiştiren kimseler vardır selvi ve yonca yetiştirilmesine gayret edilir.Nahiyenin Arege,Birestik,Gambu,Palha,Pütge,Sevir köylerinde mevcut bir muallimli 9 okula 295 ü erkek,81 i kız olmak üzere 376 talebe devam etmektedir.

Başmekder,Palha,Sütge,Haşge,Daregen,Arege,Arehu,Sivanlısüfla köylerine demir boru ve büzlerle su getirilmiş çeşme ve yalıklar yapılmıştır.

Vazıldan Nahiyesi: Kazanın güney kısmında olan bu nahiyeye haricen Hekimhan, Kangal, dahilen Danişment ve Merkez nahiyeleriyle huduttur.

Yüzölçümü.....kilometrekare ve nüfusu.....dir.Nahiye 11 muhtarlık,.....köy,.....mezradan mürekkeptir.Bu nahiyenin merkezi evvelce Vazıldan köyü iken birinci cihan savaşından beri Mursal köyüne naklolunmuştur vaktiyle Vazıldan köyünde yapılmış olan hükümet konağı harap bir haldedir Mursal köyünde hükümet konağı mevcut olmadığı gibi karakol binası da yoktur icarla oturlan evlerde vaziyet idare edilmektedir.

Vazıldan Nahiyesini üç taraftan yaylalar çevreler bunlar içinde Yama dağı yaylası en meşhur olanıdır.

Hikme çayı bu nahiyeyi baştan başa kat ile Mursal köyünün arazisini bastığı gibi Ürük,Vazıldan,Bahtiyar köylerinede kısmen faydalıdır,diğer köyler bu çaya karışan kollarla ıska olunur buğday ,arpa,mercimek,fiğ,yetiştiren arazisi yonca ekimine de müsaittir halkı kamilen Türk'dür

Nahiye merkezinde bir dükkân mevcuttur davarcılık, yağcılık, yüncülük bu nahiyeye ye para sokan meşgalelerdir.

Nahiye Merkezi toprak tesviyesi yapılmış bir yolla kaza merkezine bağlıdır bu yol üzerinde bulunan nahiyenin beş köyüne ciple gidilmek kabil olduğu gibi na tamamen Kangal şosesi ile de üç köyüne makine ile gidilmek mümkündür.Divriği Mursal yolu üzerine geçen sene yaptırılan beton ayaklı köprü gelip geçmeye açılmıştır.

Mevcut 3 okuldan Mursal,Ödek okulları ikişer diğeri birer öğretmenli dir.Öğrenci mevcudu 359 erkek 85 kız olmak üzere 444 dür.

Nahiyenin Vazıldan,Armutak,Ödek,Bahdiye,Pargam,Susuzveren,Karasar köylerine demir boru ve büzlerle su getirilmiş çeşme ve yalaklar yapılmıştır.Nahiyede su ile işleyen 9 değirmen mevcuttur.

İKİNCİ BÖLÜM

DİVRİĞİ'NİN TARİHÇESİ

Tarih, Orta Anadolu'da medeniyet ve hükümet kuran ilk kavim olarak Hitit'leri tanıır. Divriği'de bu camiayı yaşamış bir memlekettir. Kaza merkezinde henüz Hitit devrini canlandıran herhangi bir eser bulunmuş değilse de Fero köyünde meydana çıkarılan bazalt taşta işlenmiş aslan heykeli ve mezar bölgede Hitit hâkimiyetinin yaşandığını teyit eder. Henüz açılmamış bir iki höyükte yapılacak hafriyat bölgenin ilk sahibi Hititler hakkında bizi daha esaslı malumata sahip kılabilir.

Hititlerin Türk oldukları, Orta Asya'dan gelerek Irak'a yerleştikleri bilahare Anadolu'ya duhulle

kuvvetli bir devlet kurdukları tarihi bir hakikattir. Bu devlet sonraları Lidyalıların ve diğer komşu hükümetlerin tecavüzleri ile münkariz oldu. Bundan sonra Divriği havalisi İranlıların, Makadenyalıların, Pond ve Ermenilerin tecavüz ve istilalarına uğramıştır. Şehir, milattan 90 sene evvel Pon Hükümdarı Yedinci Mitridat'la Roma serdarı Pompei arasında geçen ve tarihlerin bu harp sahası hakkında verdikleri izaha nazaran Nih Çayı üstündeki Büyükyazı da cereyan ettiği anlaşılan savaşın akabinde Nikopolis ismi ile kuruldu, savaşı Pompei kazanmıştı. Bu serdar kurduğu şehre zafer şehri manasına gelen Nikopolis adını vermekle galibiyetinin hatırasını ebedileştirmek istemiştir.(X)

Pompei ile yapılan savaşta Pond ve Ermenilerin birlikte hareket ettiklerini Mitridatın hazinelerini sakladığı 75 kalenin Divriği havalisindeki dağlarda olduğunu Şeri Teksiye Küçük Asya adlı tarihinde bildirir ve yine bu eserinde teksiye Fırat kenarındaki Pinye şehrinin ticari ehemmiyet ve mamurluğundan bahseder, Pinya şimdiki Pingan köyümüzdür.

Roma Devletinin ikiye ayrılmasından evvel Divriği Havariyun'dan Saint Paul'un Çaltı Çayı üstündeki Kesdoğan Kalesinde 15 sene mahpus kalması, İncil'in mamulun bih olan nüshasını burada kaleme alması ve Meryem Ana'nın bu kaleyi ziyareti ile Hristiyanlık için ilgi çeken bir yer olmuştu. Romalılar ve Ermeniler zamanında Nikopolis olarak kalan şehrin adı Bizans'dan sonra Thephrice Tefrika'ya çevrilmiştir.

(X)-Kamus-ül Alamın ve Teksiye tarafından yazılan Küçük Asya tarihinin ve diğer tarihlerin sarıh beyanlarına rağmen Profesör Gabriyel Divriği'nin eski adı Nikopolis olmadığını Nikopolis'in harabeleri Kelkit Vadisinde bulunduğunu iddia eder.Nih Çayı batısındaki Kalük mevkiinden cenuba doğru uzayan harabedeki hamam,su yolları,her şey Roma Devrini hatırlatmakta olduğundan bu iddianın ne dereceye kadar doğru olabileceğini ancak ilmi araştırmalarla meydana çıkacaktır son söz her halde arkeologların olacaktır.

Gene Bizanslılar zamanında Jüsttiyen' in bu şehri tamir ve sebast ile hisarlarını takviye ettiği anlaşılmaktadır. Altıncı asrın başlarında Divriği, Sasaniler' İn istilasına uğramışsa da İmparator Herakliüs tarafından çıkarılmışlardır. Divriği ufuklarında Arap Lejyonlarının görünmesi 7inci asrın sonlarına doğru başlar. Malatya'nın Emeviler tarafından zaptından sonra burada ve Maraş, Samsat gibi şehirlerde merkezler kuran Araplar, zaman zaman Divriği'de görünmüşlerse de tutunamamışlardır. Evliya Celebi seyahatnamesinde Malatya'yı alan Ümran Lokman'ın Divriği'yi de aldığını, fakat Rumların sonraları geri aldıklarını yazıyor, Ümran Lokman, Amr İbni Numan olsa gerektir.

Sekizinci asrın ortalarına doğru Divriği Pavlikan adı verilen ve Hıristiyanlıkta Rafizilik de ifadesini bulan bir teşekkülün merkezlerinden biri olmuştur. Pavlikanlar'a Araplar El- Bayalika ve bunlara izafeten Divriği' ye de Metinet-ül- Bayalika adını verirler. Bunlar daha evvelden Bizanslılar tarafından tenkil olunmuşlarsa da, Araplarla Bizanslıların harp halinde bulunmalarından istifade ederek kendilerini toparlamağa ve İmparatorluğa karşı tecavüze başlamışlardır. Reisleri Karbise ve Cheyssheir ve kumandaların da Anadolu içine akınlar icra ve bir sıra Ege ve Marmara sahillerine kadar gitmişlerdir. 870 tarihinde Bizans İmparatoru birinci Basilos Divriği'ye karşı tertip ettiği bir ordunun başında olarak ilerlemeye başlamış gâh galip gâh mağlup bir vaziyette harbi devam ettirerek nihayet Divriği'yi bunlardan kurtarmıştır. Pavlikanlar Araplara karşı bazen düşman bazen dost onların safında görünürler. Chresaheir'in Kurşahir adlı bir İslam olduğunu Witek ileri sürmektedir. Pavlikanlara muhtelif itikatlara sahip bir teşekküldü.

Divriği'de Menküç Devleti

Büyük Selçuk Hükümdarı Alpaslan'la Bizans İmparatoru Romanus arasında 1071 Senesinde Malazgirt' de tarihin imha muharebelerinden biri cereyan etmiş Bizans Ordusu inhezama ve Romanus' ta esarete giriftar edilmişti. Bu haber Bizans'a erişince yerine Kostantin Dukas'm oğlu Mihail kral oldu. Hâlbuki Romanus'un Alpaslan'la yaptığı muahedenin tatbik mevkiine konulabilmesi için hükümdar olması lazımdı. Alpaslan esir ettiği günden beri serbest bulundurduğu Romanus'a Ahmed Danişment'le amca zadesi Emir Fansur Selçuki'yi terfik ve esaretten bırakılan Rum kuvvetlerine büyük bir Türk kuvveti de katarak Pont hududuna kadar göndermiş ise de Romanus'la Mikail arasında vukua gelen harp de Romanus mağlup ve esir edilmiş ve bu hadise Selçuklularla Bizanslılar arasında harbin başlaması ve Anadolu'nun Selçuklular tarafından istilasının mukaddimesini teşkil etmiştir. İşte bu sırada fethedecekleri yerlerin emaretleri kendilerine ait olmak üzere, Ahmet Danişment, Sivas-Malatya-Kayseri,Emir Saltık Erzurum-Harput,Menküç Gazi de Erzincan,Kemah,Divriği üzerine cihada memur edilmişlerdir.

Menküc Gazi, buraları zapt ve merkezi Erzincan olmak üzere bir hükümet kurmuş ise de daha şehiden irtihali vuku bulmazdan evvel oğlu İsak Divriği kolunu teşkil etmiştir. Menküc Gazi'nin 1118 senesinde sağ olduğu bilinmekle beraber şahadeti tarihi öğrenilememiştir.1101 senesinde Haçlılarla Danişmentlilerin giriştikleri muharebede Divriği'den yardım istenmiş olmasına bakılırsa bu sırada yani Menküc Gazi hayatta iken müstakil Divriği kolunun mevcut olduğuna hükümlenir ,herhalde Divriği kolu 1095 sıralarında kurulmuş olacaktır.Mevcut kitabelere nazaran bu hanedanın Divriği'de İshak'tan sonra sırası ile 1.Süleyman,Şahinşah,2.Süleyman,Ahmedişah,Müeyyet Salih isminde beş hükümdar gelmiştir.Müeyyet Salih'in akrabasından biri tarafından katlinden sonra Divriği Menküc kolu daha evvel bertaraf edilen Erzincan kolu gibi Konya Selçukileri tarafından memleketlerine ilhak olunmuşsa da tarihi malum değildir.Kaledeki en son kitabe olan 1255 tarihini Divriği Menküc hükümetinin inkıraz tarihi olarak kabul ediyoruz,buna nazaran Divriği Menküc kou 160 ila 170 sene kadar devam etmiş oluyor.

Bugün Divriği'de iftiharla seyrettiğimiz eserlerin hemen kaffesi Menküc hanedanının bırakmış olduğu yadigarlardır. Kale Camii Şahinşah'ın Ulucami ve şifahane Ahmedişah ile zevcesi Melike Turan'ın, kaledeki aslanburç Melik Müeyyet Salih'in yaptırmış oldukları eserlerdir. Bu hükümdarların doğum ve ölüm tarihlerini tespit edemiyoruz mevcut kitabelerden anlaşıldığına göre Ahmedişah 1245-1255 arasında vefat etmiştir, bir vakfiyeden anlaşıldığına göre Ahmedişah'ın Anasının adı Fatma'dır, namına Şifahaneyi yaptırdığı zevcesi Melike Turan ise Erzincan Hükümdarı Fahrettin Behram Şah'ın kızıdır.

**DİVRİĞİ KALESİ İLE
ULUCAMİİN
UZAKTAN MANZARASI**

Divriği Menküç kolu doğuda Erzincan kolu, batıda Danişmentler ülkesi ve güneydoğuda Saltık Hükümeti ile çevrilmiş yani Bizanslarla hududu ve bin netice düşmanı kalmamış olduğundan zamanlarını ilme, sanata hasr ile eserler bırakmak fırsatını bulmuşlardır, eşsiz abidelerin meydana getirilmesinde bu devrenin büyük tesiri olduğu aşikârdır. Mevcut muhtelif kitabelerde aileni adı sarih bir şekilde Menküç olduğu görülmesine rağmen ismin nihayetine cek veya cik taagir edatı ilavesiyle Menkücek veyahut Menküçük suretin de yazılması sebebi anlaşılammaktadır.

Divriği'nin Fitret Devri

1250 tarihinden Divriği'nin Mısırlılar tarafından işgali tarihi olan 1381 senesine kadar arada geçen 131 sene Divriği için karışık bir devredir. Bu devrede Selçuklular İlhanlıların nüfuzu altına düşmüş ve saltanat bir isimden ibaret kalmıştı. Bu devrede Divriği bazen Sivas'daki Ertena Hükümetini bazen Maraş'daki Dulgadiroğlu'nu metbu tanıyarak vakit geçirmiş hakikatte ise müstakil kalmıştır. Amasya tarihinin bildirdiğine göre yine bu devrede her iki tarafa münaşat edilmek suretile vakit geçirildiği görülmektedir.

Fitret devresinde memleket 1277 de İlhami Hükümdarı Abaka Han'ın ve 1300 de de Abaka Han'a tabi bulunan Selçuk Hükümdarı üçüncü Keykubat'ın tahrip ve yağmalara uğramıştır. İbni Bibi Abaka Han tarafından Divriği surlarının yıkılmasını şöyle anlatıyor: Vaktaki Sultan Gıyasettin ve Sahip Fahrettin ve Muinittin Pervane Tokat'a erişdiler durumu bildirmesi için Seyfettin Eriki'yi huzura getirdiler durum bildirilince padişah bizzat hareket etti elli binden fazla Çapık suvar askeri kılıç çekerek Rum ve Şam memleketleri üzerine yürüdüler fitne ve fesat çoğaldı Erzincan hududuna gelince Divriği yolundan Elbistan'a gitmeye niyet ettiler, Divriği halkı habersizken baktılar ki kalenin civarında bulunan dağın belinden bir süvari ve arkasından da büyük bir kalabalık aşağı doğru koşuyorlar ayandan birkaç kişi turgu ile karşıladılar yaklaşınca gördüler ki bu padişah Abaka imiş turgularını takdim ettiler, turgularını lütfen kabul etti, buyurgamışı buyurdu Tacettin Zeyrek'in evladının katline teşebbüs eden serseri güruhunu yasaya teslim etmelerini emretti elinde oku ve yayı bulunan bir Divriği'li kalenin mazgallarından Padişah tarafından görülerek cezası verildi. Padişah kale surlarının yıkılmasını emretti ondan sonra askerleriyle Elbistan'a hareket etti.

Üçüncü Keykubat'ın akıncıları tarafından Divriği'nin talan edilmesine gelince bu hiçbir muvaffakiyet temin etmeyen Malatya taarruzu dönüşünde olmuştur.

Mısırlılar İdaresinde Divriği

1381 tarihinde Divriği Mısırlılar tarafından işgal edilmiş ve emirliğine İbrahim Bini şehri tayin edilmiştir. Bu sırada Mısır Memluk Saltanatı tahtında Melik Zahir Baybars bulunuyordu, şehir Mısırlılar idaresine geçtikten sonra Abaka Han tarafından yıkılan surları tamir olunmuştur bunu kale kapısındaki 854 tarihli kitabede okumaktayız. Divriği'nin Mısırlılara geçmesinden sonra tahaddüs eden en büyük hadise 1388 de Sivas'a karşı açılan harptir, bu harpte öncü kitaların başında ilerleyen Divriği Naibi İbrahim Bini Şehri vuku bulan müsademede öldürülmüştür. 1399 da Divriği, Yıldırım Beyazıt tarafından Osmanlı Mülküne ilhak olunmuş ise de, bir sene sonra yani 1401 de Sultan - ül - Fereç ile yapılan muahede dairesinde yine Mısırlılara teslim edilmiştir. Yıldırım Beyazıt'ın şehri bu suretle Mısırlılara iade etmesi, o sırada batıya doğru ilerlemeye başlayan Timur' a karşı tedbir almak, yanını emniyet altında bulundurmak düşüncesinden ileri gelmişti. (X)

Timur Erzincan'dan Sivas üzerine hareketten evvel kuvvetlerini iki kola ayırarak, büyük kolla kendisi Suşehri istikametini takip etmiş, diğer küçük kolu Kemaliye - Divriği üzerinden sevk etmiştir. Bu kol, yalnız Abnik Kalesini tahrip ve halkını imhadan başka diğer taraflara bir şey yapmamış, bu suretle Divriği halkı tehlikeyi zararsız atlatmıştır, bununla beraber memleketin büyük korku geçirdiği, Divriği Hâkimi de dâhil olmak üzere birçok kimselerin yüksek dağlarda saklandıkları, Tarih-i Osmanlı Encümeni mecmualarında görülmektedir.

Bu gün Divriği'de Mısır Memluk Sultanlığı Naiplerine ait beş türbe ayakta. Eski eserler bölümünde isimlerine temas edeceğimiz, bu Naiplerden başka 1314 te Abdulahat Sat İbni Ahmet'in 1354 de Sadullah Bini Mehmet'in 1364 de Abdulkerim isminde ki zatın Hâkim buldukları Nebi Paşa ahfadı yedinde mevcut vakfiyelerden anlaşılmaktadır.

Divriği Yavuz Sultan Selim zamanına kadar Mısırlılar elinde kalmış, Çaldıran seferi sırasında işgale uğramış, Mercidabık muharebesi sonun da daimi olarak Türkler elinde düşmüştür. (1506)

Divriği Mısırlılar zamanında Halep Eyaletine bağlı bir serhat X şehri, mühim bir ileri karakol İdi.

Osmanlılar Devrinde Divriği

Divriği Osmanlılar idaresinde Sivas Eyâletine bağlı, bir Sancak merkezi idi. Bununla beraber tekâlifi Harbiyesi Malatya Muhasılı Envali tarafından tahsil edilirdi. Bu sancak 2000 asker çıkarmakla mükellefti. Paşasına 30 kese, Naibine 8 kese akça mahsul olurdu.

Sancağın Alaybeyisi, Çeribaşısı, Yüzbaşısı, Şeyh- ül İslam, Nakib- Ül - Eşraf, Sipahi Kedhüdayiri, Yeniçeri Serdarı vardı. Kalede Dizdar kale neferatı bulunurdu. Şehir 46 mahalle üzerine kurulmuştu. Dört büyük medresesi etraftan da gelen mollalarla gece gündüz faaliyet halindeydi.

Divriği'de gelip geçen Sancak Beylerinin tamam bir şekilde tespit etmemize bu gün için imkân yoktur. Silahtar ağa ve Amasya Tarihlerinde okuduğumuza göre 1689 da Ömer Bey, 1690 da İbrahim Paşa 1691 da, Mustafa Paşa, 1696 da diğer Mustafa Paşa, 1646 Amasyalı Hacı Paşa Zade Hüseyin bey Divriği Sancak Beyi idiler.

Osmanlılar devri sırasında yapılan büyük işlerle, vuku bulan mühim hadiselere gelince, bunlar mahdut olup başlıcaları şunlardır:

1-1524 senesinde Ulucamii Kanuni Sultan Süleyman tarafından esaslı bir şekilde tamir ve sütunlariyle kemerleri takviye edilmiştir.

2-Birinci Hamit' in Padişahlığı sırasında Köse Mustafa Paşa tarafından ulu hark kanal şeklinde tevzian açılarak arazinin sulanması temin edilmiştir.

3 - 1718 tarihinde Köse Mustafa Paşa Zade mütesellim Veli Bey Divriği ileri gelenlerinden 17 kişiyi haksız yere idam etmek ve halka zulümde bulunmak suçlarından fermanlı olduğundan tenkiline Sivas Valisi Baba Paşa memur edilmiş ve Vali tarafından konağı topçu ateşi altına alınmışsıda gece 600 süvarisi ile Akçadağ tarafına firar etmiş ve takiple orada katolunmuştur.

4- 1883 te Sivas- Divriği şosesi açılarak Harput hududuna kadar uzatılmıştır.

5- Muhtelif senelerde Divriği içinde ve haricinde bulunan 12 kadar taş köprü bu devre içinde inşa edilmiştir.

6-.....senesinde Rüştiye Mektebi açılmıştır.

Cumhuriyet Devrinde Divriği

Cumhuriyet devrinde:

A- Memleket demiryoluna kavuşmuştur.

B- Etibank demir madeni işletmeye açılmıştır.

C- Merkezde bir ortaokul ile 3 ilkokul ve köylerde 52 ilkokul inşa ve bu okullarda tedrisata başlanılmıştır.

D- Şehirde elektrik tesisatı vücuda getirilmiştir.

E- Memleket, kapalı yoldan Türkiye'nin en güzel sularından birine kavuşmuş köylerde de yine demir boru ve büzlerle sular getirilmiştir.

F- Divriği Kangal yolu hududa kadar tesviye turabiye şeklinde açılmıştır.

O-Ulu caminin üstü hafifletilerek kurşun safa ile kapatılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

DİVRİĞİ VE HAVALİSİNDE ESKİ ESERLER

Divriği Kalesi

Divriği'nin güney kısmında kısmen kayalık ve kuzeyden güneye doğru orta derecede meyilli bir saha üzerine yapılmıştır. Bedesten, cami ve kubbeler bu kalenin doğu güneyini çevreler. Şehrin Büyük kısmı da evvelce bu kesimde bulunuyordu,

Divriği kalesi girinti ve çıkıntıları itibare alınmadı takdirde mustatili bir şekil arz eder. Dairen Madar 3 kilometrelik bir uzunluğa maliktir. Kuzey tarafı tamamile ve doğu tarafı kısmen uçurumdur, diğer tarafları sur ve barularla çevrilidir. Kale iç ve dış olmak üzere iki kısımdan mürekkeptir. İç kalenin sağ tarafında aslanburç isimli kayalara istinat ettirilmiş yüksek bir burç mevcuttur. Bu burcun iki tarafında birer aslan başı heykeli bulunması bu suretle tesmiye edilmesinde amir olmuştur, dış kalede mevcut iki kapıdan biri güneye, diğeri doğu güneye açılmaktadır, merkeze düşlüğü söylenen iç kale kapısından bugün bir eser yoktur. Kalenin en yüksek noktasına yapılmış olan mescit bugün dahi ayakta ise de harap olmağa yüz tutmuştur, kale cami dört sütun ve dokuz kubbe üzerine kurulmuştur. Kubbelerde kullanılan taşlar adi çay taşları olduğundan bunlarla böyle sağlam bir eser vücuda getirilmiş olmasına hayret edilmektedir. Mescidin doğu kısmındaki duvardan uçurumlara doğru açılmış olan üç pencereden bakıldığı zaman insan kendisini bir kartal yuvasında zan eder,

aşağıda kıvrıla kıvrıla akan Çaltı Çayı, iki tarafında keskin çıkıntılı yalçın dağlar Camiin kapısı hendesi şekillerin ahenk ve imtizacına bürünmüş sade bir sanat numunesidir. Cami duvarında çıkıntılı bir safha teşkil edan kapının mustatili tezyin sahası karşılıklı yarım sütunları ve methal etrafında yarı bir kemerin oturduğu iki fes rengi taş sütunu ihtiva etmektedir, kemer, çerçeve şeklinde renkli tuğlaların yekdiğerini amuden kat etme sile vücut bulmuştur, kapı tablosunun en yukarisında Hicri 576 da Seyfettin ŞehinŞah, Bini Süleyman, Bini İshak tarafından yaptırıldığı yazılıdır. Yarım kemer içindeki kapının üstünde ise kufi bir hatla yazılmış Besmele okunur. Cami mimari Merağalı Piruz oğlu Hasandır. Çok zarif olduğu kaidesindeki tezyinattan anlaşılan minaresi maalesef yıkılmıştır. Caminin Mihrabı kapısına göre o kadar manalı değildir.

Kalede en çok dikkati çeken eser yer altından merdivenlerle kuzeydeki Çaltı çayına inilen ve su getirmeye mahsus olan kapalı yoldur. Suyu inip çıkanların bir birine dokunmamaları için iki kısım üzerine inşa edilmiş olan bu yollar iç kale tarafındadır. Bunlar sebebiyle kalenin susuz bırakılmasına imkân mutasavver değildir.

Yukarıda mevcudiyetine temas ettiğimiz Arslanburç, Melik Müeyyet Salih, tarafından 660 hicri tarihinde yaptırılmıştır. Arapça olan kitabesinde: Bu burcun inşasını Menküç hanedanının tacı, İslam ve Müslimlerin en azizi, devletin ve dinin nizamı, adil ve alim Melik Emirülmümininin nasırı salih bini Ahmet Şah Bini Süleyman şah bini Şehin Şah emretti yazılıdır.

Etraf surlara ve kapulara gelince bunu yaptıran Ahmedşah'tır. İnşa tarihi hicri 640 olduğu kitabesinde görülmektedir. Kale Hülagu' nun oğlu Abaka Han tarafından tahribe uğramıştı, mısırlılar idaresinde bulunduğu sırada Melik Zahir Baybars'ın emrile naip Abubekir Bil Mehmet tarafından 851 Hicri senesinde esaslı bir şekilde tamir edilmiştir bunu da kitabesindeki kayıttan anlıyoruz.

Kitabelerdeki tarihler incelendiği takdirde görülecektir ki kalede ilk evvel cami bunu takiben sur ve daha sonra da Arslanburç inşa olunmuştur. Bunun ifade ettiği mana şudur: kale bidayette iç kale olmak üzere basit bir şekilde yapılmış, bilahare büyütülerek dış kaleyi de içine alan surla çevrilmiş ve daha sonra da buna burç ilave olunmuştur.

Seyyahati sırasında Divriği'ye de uğramış olan Evliya çelebi kale hakkında geniş izahat vermektedir, kitabında bahsettiği iki cephanelik, erzak depoları, sarnıçlar ve zindan bugün de mevcuttur. Yalnız kapalı bin basamaklı suyolu kısmen

haraptır, kale surlarında zamanın tahrip eli yer, yer gedikler açmış her tarafta çözüntüler baş göstermiştir. Ahmet Şah Dumlucu Dağı eteklerinden kaleye künklerle su getirtmiş aşağı kale kapusu yanındaki bir çeşme ile bu suyu kale sakinlerinin istifadesine hasretmişti.Kalenin şahane topları gibi bugün su yolundan da eser yoktur, kalede bundan yüz sene evveline kadar üçyüz den fazla ev bulunduğunu kale arazisinin pahalı olduğunu ancak miras tarikile arsa yahut ev temini kabil olduğunu, sokakların çok dar bulunduğunu geceleri hariçden bakıldığı zaman burasının yıldızlara nazire teşkil ettiğini o devirleri yaşamış olan büyük baba ve analarımızdan dinlemiştir.

DİVRİĞİ KALESİNDE ARSLANBURÇ

Ulu Camii- Cami-i Kebir

Ulu Camii dünya çapında şöhret yapmış bir eserdir. Bu eseri ziyaret uğrunda zahmet ve masraf ihtiyarından çekinmemiş yerli ve yabancı ilim adamlarını ve turistleri senenin her mevsiminde Divriği'de görmek mümkündür. Camii sahası şehir ve kalesinin topoğrafik durumu ince bir tetkike tabii tutulduktan sonra en uygun yere düşürülmüştür. Buradan Divriği'nin büyük bir kısmını temaşa kabil olduğu gibi şehre ilk girişte kalenin ve bu yüksek eserin nazarlara çarpması yerinin intihabındaki isabetin neticesidir.

Ulu camii çarşıdan doğuya doğru hafif bir meyille yükselen ve 400 metrelik bir uzanıştan sonra nispeten düzlük arz eden bir mevkidedir, bu düzlük caminin arkasında biraz devamdan sonra dikleşerek yalçın dağlara paye olur. Dağın kuzeye doğru alçalarak kıvrılan kısmında ise kale duvarları başlar.

ULU CAMİİNİN UMUMİ MANZARASI

Camiinin kaleden uzaklığı Metre kadardır. Ulu camii ile bundan ayrı bir yapı olmadığı zannı veren Melike Turan Şifahanesi 626-1233 hicri yılında şifahanesinin inşasına başlanılarak 12 senelik bir faaliyetten sonra 638-1245 senesinde tamamlanması mümkün olmuştur. Bu binanın inşasına dört büyük Rum haracının sarf edilmiş olduğunu Evliya Çelebi Seyahatnamesinde kayıt ediyor.

Milletimizin sanat sahasındaki mevkiini asırlara tanıttığı kadar bundan böylede tanıtacak olan eşsiz eserin banisi Divriği Menküç kolu hanedanından Şahin Şah'ın torunu ve ikinci Süleyman'ın oğlu Ahmed Şah'dır. Kendi adına camii ve zevcesi Melike Turan adına da Şifahaneyi yaptırmıştır. Camii ve Şifahanenin inşasına Ahlâtlı Megis oğlu Hurrâm Şat ve Tiflisli İbrahim oğlu Ahmet isminde iki büyük mimar memur edilmişlerdir, bunu camii ve şifahanede mevcut ileri de yerlerine temas edeceğimiz kitabelerden öğreniyoruz.

Ulu camii ve şifahane 65 metre uzunluk ve 35 metre genişlikten ibaret 2275 metre karelik bir saha kaplar. Bunun 35x25=875 metre karelik kısmı şifahaneye ve 1400 metre karelik kısmı da camiye ayrılmıştır. Eserin inşasında kullanılan taş fosilli kalker nevinden sarımtırak bir taştır, sağlamlık derecesi bazı ince kenar işlemler hariç tutulduğu halde 728 seneden beri bazı yerlerinden yıkılmış fakat aşınmamış olması ile sabittir. Üzerinin örtülmesinde kullanılmış olan ince kumla yuvrulmuş zift sıva yakın zamanlarda kaldırılarak kurşunla kaplanmıştır, yalnız kenarlara saç oluk konulmadığından yağmur suları taşların rengini ve tezyinatını bariz şekilde bozmaya başlamıştır.

Camii ne Arap ne de İran tarzına göre yapılmıştır. Türk dehası yeni bir üslup yaratarak bunu binanın dâhil ve haricinde işlemeye muvaffak olmuştur. Kapıların gerek tip ve gerek tezyin tarzları asla birbirinin aynı veya tadil edilmiş şekli değildir, her biri başka bir üsluptadır.

Camiinin mevcut üç kapısından biri kuzeye, diğeri batıya, üçüncüsü ise doğuya açılmaktadır.

ULUCAMİİ KUZEY KAPISI

Kuzeye açılan kapı: Esas kapıdır, burada mimarlık sanatının en mütakâmil şekliyle karşılaşırız, ilk görenler üzerinde bıraktığı tesir, baharda çiçeklere kargolmuş bir bahçenin ruhsa husule getirdiği çekici ve büyüleyici tesirdir, her safhasında zarafet ve itina müşahede olunur. İnsan buradaki ziynet ve ihtişamı gözünden kayıp etmemek, daima nazarlarını üzerinde gezdirmek ister, kapının tezyin sahası cami irtifaından iki metre daha yukarı alınmış ve eni de buna göre ayar edilmiştir.

Mimarın sanat eli sanki burada bir mütevazı sutuh çıkarmış, sonra bunu oyarak hâsıl olan boşluğun üç tarafında ve bunu çerçeveleyen tezyinat sahasında bedialar yaratmağa muvaffak olmuştur.

Kapının, inşa tarz ve planını kalemle ifadeye kalkışmak bizim için cidden müşkildir, bunu ancak yüksek bir mimar tasvir ve ifadeye muktedir olabilir, biz daha ziyade fotoğrafla eseri izaha çalışarak bariz hususiyetleri üzerinde bir kaç satır yazabileceğiz.

Kapı tezyin sahası, yarısı camii dâhiline doğru giren, yarısı harice taşan iş üç metrelik bir çıkıntı üzerinde vücuda getirilmiştir. Burada evvela ,iki katı nakısın telakisinden hasıl olmak zannı veren sivri kutuplu bir mihrap çerçevesi yaratılmış ve bu mihraba dahile doğru muksar bir şekil verilerek yine etrafı çerçevelendikten sonra buradan başlayan methal sahasını küçölmek kabil olmuştur.

Mukaar mihrap, dairen madar nakış ve şekillerle süslenmiştir, methal, mukaar mihrabın iç çerçevesi kenarından birer köşe teşkilile inen yan duvarların asıl kapı

duvarı ile birleşmesinden hâsıl olmuştur. Yüksek olan ön cephenin alt tarafında kapı ve üst tarafında ise içi hendesi şekil ve nakışlarla süslü ve vişne çürüğü bir taşla vücuda getirilmiş bir müseddes yer almaktadır. Besmelenin tamamını teşkil eden dört kelimeyi bu müsellesin yanlarında okuyoruz, gerek kapı cephesi ve gerek yan cepheler şakulen ikiye bölündükten sonra mailen kesilmiş olduğu zannını veren yarı üstüvanelerin ufkan ve şakulen yer almaları ve aralarına çiçek ve nakışlar konması suretile tezyin olunmuştur, methal sahası yanlarından birer köşe alınarak ve dar balıksırtı taşlarla biraz yükseltilerek kitabe zemini vücuda getirilmiştir, kitabede sülüs bir yazı ve Arapça ifade ile (Müslümanların Emirine yardımcı Ahmet Şah bini Süleyman Şah bini Şehinşah tarafından 626 - 1230 senesinde inşası emrolunduğu) yazılıdır.

Kitabe zemininden sonra methal ,dahile doğru tedricen daraltılmakta ve sonra buna amudi bir şekil verilerek küçük ve ufki bir şekifle nihayet bulmaktadır, işlemeli iki yarım küre bu sekfin ortasına bağlamıştır.

Yukarıda sözü geçen methal mukaar mihrabının iç kenarının dış kenarına doğru mütenazıran çıkarılmış kıvrıntılı ve oyuk bir ilave buradaki ihtişamı daha çok artırmaktadır.

Methali çevreleyen saha şakulen karşılıklı kabartma hilaller, işlenmiş daireler ve hilaller arasına sıkıştırılmış yıldızlarla süslüdür, bu tezyin saçak altında da ufkan devam etmektedir. Methal mihrabı ile bu tezyinat arası yukarı kısımda boş bırakılmak suretile işlemelerin boğulmasına yer verilmemiştir.

Tezyin sahasının kenarlarına birer meşale şamdanı andıran birer sütun resmi ile mimar sanat elini bu kapıdan çekmek istemiştir.

Hidayete sembol olan bu meşaleler, kenarlara çıkarılan ince birer sütun üstüne müzeyyen ve oymalı kaideler oturtulduktan sonra baratı andıran girintili çıkıntılı kalın sütunlar konulması ile meydana gelmiştir.

Cephenin her iki yanı meşaleler arkasından saçak hizasına kadar uzayan işlemeli birer sütunla takviye edilmiştir.

Methal sekfile mihrap kutbu arasında (Keyhüsrev'in oğlu Alaettin Keygubat ' ın saltanatı zamanında yapıldığı) nı gösteren aynı bir kitabe vardır.

Batı kapısı: Ruha huşu ve mehabet sindiren bir kapıdır. İnşa ve tezyin sahası, cami duvarından harice doğru alınmış bir çıkıntı üzerindedir. Bu çıkıntının ön kısmı arka kısmına nazaran daha dardır. Mimar her iki tarafta muhaddep ve mukaar safhaların üst üste konması ile bir kaide vücuda getirmiş ve eserini bunun üzerisinde işlemiştir, her iki taraftaki kaideler

üzerinde çıkarılan dar ve geniş tezyin bölmeleri ufkan da devam ederek sahayı methale doğru daraltmıştır.

ULU CAMİİ BATI KAPISININ CEPHEDEN GÖRÜNÜŞÜ

Kapı kaidesinden biraz yüksek olarak konulmuş olan payeler üzerinde yan sütunlar yükselmektedir, bunlar kapının üst kenarına yakın bir yerde yerlerini taklidi sütunlara tevdiye önce kitabe zeminini sonra da girinti ve çıkıntılarla kapı mihrabını vücuda getirmişlerdir. Sütunlarda ve mihrap pervazı içinde delinerek konulmuş olduğu hissini veren işlemeli güller mevcuttur. '

Mihrap kutbu altına işlemeli bir top bağlı bulunmaktadır, yukarıda temas ettiğimiz bütün tezyin bölmeleri ve pervazları ayrı ayrı motif süslerle işlenmiştir.

ULUCAMİİ BATI KAPISINA YANDAN BİR NAZAR

Kapı sahasının sağ ve solundaki yan duvarları işlemeli olup ayrıca soldaki köşede vücuda getirilmiş mihrabımsı bir yere biri tek, diğeri çift olmak üzere iki kartal resmi koşulmuştur, daha solda ve biraz da yukarıda dairevi bir şekilde vücut bulmuş birçok resmi nazarları okşamaktadır.

Bu kapıdaki kitabede Arabi bir ifade ile " Tanrı rızasını tahsil için bu mübarek camiin temelini adil ve alim hükümdar Ahmed Şah bini Süleyman Şah bini Şehinşah 626 senesinde attı " ibaresi okunmaktadır.

Doğu Kapısı: Daha ziyade pencereyi andırır, kapı üst kenarından kademeli oyma taşlarla meydana getirilmiş olan sivri mihrabı, burma işlemeli bir yolla çevrilidir, bu burna, üç tarafta üfkan ve şakulen de devam eder bir pervazla ayrılmış olan iki sıra tezyinatlı, bölme, mihrap çerçevesinin üç tarafından doluşturılmıştır.

ULU CAMİİ DOĞU KAPISI

Mihrap cephesi kısmındaki kitabesinde " Mülk Bir ve Kahhar olan Allah'ındır" manasına gelen Kuran'ın Ayeti okunmaktadır. İşlemeli kapı yanları mihraba mesnet vazifesi görmektedir.

Doğu Kapısına Taht Kapısı da denilir, zira cami dâhilindeki Şah Mahfili denilen bir köşke açılmaktadır. Camide bir adiriyet halinde durmasına bakılırsa bu mahfil sonradan yapılmış bir şey olsa gerektir.

Cami Dâhili - kapılardan camia bir sahanlık ve iki basamakla girilir, zemin tamamen yontulmuş taşlarla döşelidir. 16 sütun 40 kemer ve 4 beden üzerine kurulan camii, yüksek veya yayvan kubbe ve sekifler umumi heyetinde loşluk ve kesavetten eser

yoktur. Burada kubbeler, köşeler, kemerler ve her şey, insana, ruhlar ve melekler arasında bulunduğunu tazim ve huşu içinde kalbi Allah'a bağlamanın yerine geldiğini hissettirir, pencerelerden giren serin rüzgârların duvarlardaki aksi maddiyattan tecerrüt lüzumunu tekrarlayan fısıltılar olarak kabul edilmelidir. Ulucami gibi manalı bir eser yeryüzünde yoktur denilmezse de herhalde nadirdir. Camiin ince ve zarif olduğu başlıklarından anlaşılan sütunları, kemerlerin takviyesi maksadile Kanuni Sultan Süleyman tarafından çektirilen duvarlarla örtülmüş ve bin netice güzelliği nazarlardan gizlenmiş ise de yedi buçuk asırdan beri ayakta kaldığı kadar daha nice asırlar abitlere secde, ilim ve sanat erbabına ziyaretgâh olması da teminat altına alınmıştır. Kemerler üzerinde vücuda getirilen zekif ve kubbeler şeklen birbirinin aynı değildir. Birinde merkezden yanlara doğru taşkınlık arz eden bir sitil göze çarparken diğerinde aksi müşahede olunur. Şurada bir kubbe merkezden kenara doğru küçülen muhattep taşların yan yana konulması ile örülmüş olduğu halde, diğerinde mukaar ve işlemeli taşlarla küçük şemsiyeler halinde devredip gider hasılı bölmelerin üstü başka başka üslub, başka başka tezyinatla nazarları yormayan temaşa hevesini artıran bedialar haline konulmuştur.

Caminin merkezindeki kubbe ile mihrabın bulunduğu bölmedeki kubbe diğerlerine nazaran yüksektir. Merkez kubbesi tuğlalarla beyzî şekilde çıkarılmıştır süsden azade ve sadedir.

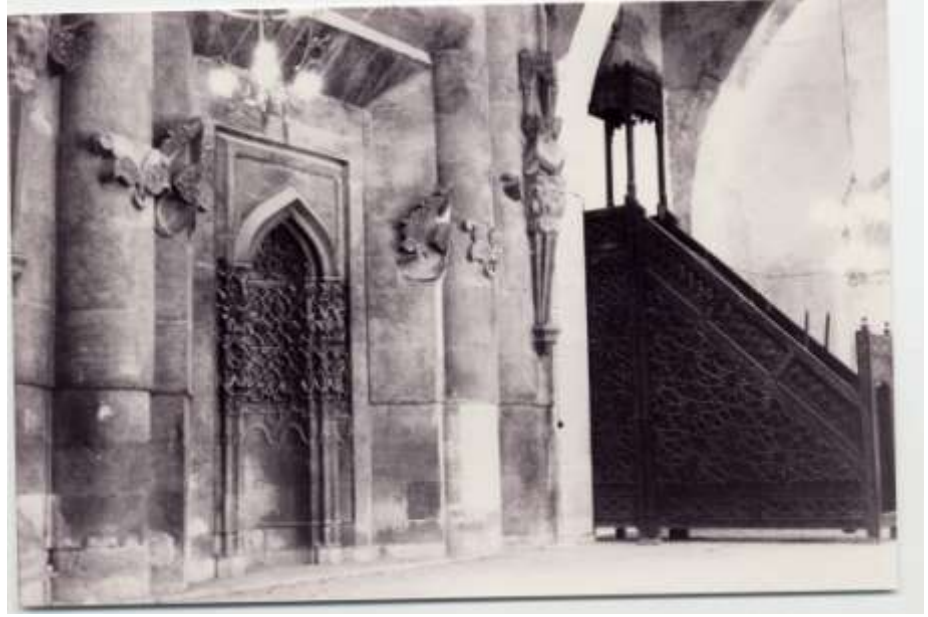
Mihrabın bulunduğu bölmedeki kubbeye gelince, zeminden 40 metre yüksek, bir müstesna sanat eseridir, burada yan kubbeler üzerinde makus kubbeler çıkarılmak ve ince nakışlarla bezedilmek suretile esas kubbeyi yükseltmek kabil olmuştur, yan kubbelerin eteklerinde vişne çürüğü taşlarla işlemler vücuda getirilmiştir. Büyük kubbe kutbundan kenarlara doğru açılmakta olan yine vişneçürüğü renkli güneş huzmesi, merkezden uzaklaştıkça rengini kayıp ede ede nihayette esas renge munkarip olur. Kubbe üstüvanesi üzerinde açılmış yıldız biçimi küçük pencereler kubbe loşluğu içinde hakiki birer seher yıldızı revnakı ile parıldar. Kubbenin ortasından aşağıya doğru beyaz zemin üzerine mavi işlemeli çini bir top asılmıştır. Bu top nazlı parıltısı ile kubbeye tevhidin nuruna remi sayılmağa layıktır.

Mihrap: Biri mihrap sahası, diğeri mihrap olmak üzere iki kademe suretinde inşa edilmiştir. Mihrap sahası, asıl mihrap yukarısında üç sıra halinde, çıkarılmış balık sırtı sütunların dahile doğru ufkan girmesi ve sağ taraftan amudi iki yarım üstüvanenin bunlara başlık teşkil etmesi ile vücuda getirilmiştir. En alttaki balıksırtı sütun, diğerlerinde olduğu gibi bir yarım üstüvane üzerine oturtulmuş

değildir, bunun yerine asıl mihrap çerçevesine kavuşan içeriye meyilli bir sütun inmiştir bu yan sütun solda da mütenazır an mevcut ise de diğer yarım üstüvaneler mevki almamıştır. Mihrabın bu suretle üç taraftan giren mail sütunlar arasına düşürülmesi temin edilmiştir. Mihrap kemeri, hafif balıksırtı bir kabartma ile çıkarılmış olup sivri kutupludur. Sekfi altında ecdadımızın giymiş oldukları salta ve cepkenlerde gördüğümüz girift işlemeler müşahede olunur bunu aşağı doğru iki motif üzerine üfkan işlenmiş dantel bir tezyinat takip eder.

Daha alt kısımda merkeze doğru kabaran ivicacılı bir suyolu hattı takabile

ULUCAMİ DE MİHRAP

mihrap kısmının bezletilmesine son verilmiştir. Mihrap yan sütunlarında inhinalı birer kabartma çiçek mevcut olduğu gibi sağda kemer ile mihrap birinci sütunu arasındaki köşeye yerleştirilmiş kürsüye müşabih ve aşağı indikçe kaidesi küçülen bir asma tezyin safhası görülmektedir.

Minber:Ulu Camii minberi Anadolu'da mevcut Selçuk devri camilerinde gördüğümüz diğer mihraplardan ayrı bir karakterde değildir.

Hindistan'dan getirildiği rivayet edilen çok sert ve siyah ağaçtan yapılmıştır, her iki taraf cephe üstü ve kenarları ile bölme aralarına tamamen Kuran'ın bir kısım Ayetleriyle Peygamberin bazı hadisleri yazılıdır, sağ taraftaki minber alt kısmından başlığa doğru Arapça olarak (Allaha teveccüh maksadile Alim ve Adil Hükümdar ve Müminlerin emirine yardımcı Ahmetşah Bini Süleyman Şah Bini Şehinşah bu mübarek minberin konulmasını emr eyledi. Allah mülkünü daim etsin sene:638) kitabesi okunmaktadır.

ULUCAMİDE MİNBER

Caminin inşasına 626 hicri yılında başlandığını kapı kitabelerinde görmüştük. 638 minber vaz olunduğuna ve camii yapılmadan minber konulmayacağına nazaren her iki tarih arasında geçen 12 sene caminin inşa müddeti olduğunu meydana çıkarır.

MİNBERİN BULUNDUĞU KISIMDAN BİR KÖŞE

Minber gövdesinin her iki tarafındaki tezyinat haricen nümas daireler merkezinde şekilleştirilmiş on iki köşeli yıldızların zaviye hatları daire muhitine doğru uzatılmak suretile vücuda getirilmiştir, mihrap tarafına düşen bu daire içi yıldızlardan birinin ortasında Tiflisli mimar İbrahim oğlu Ahmet tarafından yapıldığı yazılıdır. Minber şerefesi üstünde bu günkü Türk bayrağındaki ölçülere uygun zarif bir hilal yer almaktadır.

ULUCAMİ MİHRAP TEZYİNATINA YAKINDAN BİR NAZAR

Ulucamide Türbe: Mihrabın bulunduğu Duvar arkasına ve sağ tarafa düşürülmüştür bu kısımda bulunan Darüşşifaya temamilen girmiş vaziyettedir. Cami zemininden bir buçuk metre yükseklikte olan oymalı kapısından türbeye küçük bir merdivenle girilir. Türbe murabbai şekilde ve sütunsuzdur. Kubbesi dâhilen yayvan ve yüksektir. Sarımtırak yonma taşlarla yapılmış ve murabbai bir kaide üzerine çıkarılmış olan, bu kubbe küçük pencerelerinden ve kapı yanındaki parmaklıktan giren hafif bir ışık altında uhrevi bir benliğe bürünmüş gibidir türbede irili ufaklı 20 kadar kabir görülüyor bunların Hükümdar ailesine mensup olduklarından şüphe edilmemekle beraber kitabeleri yoktur. Kabirler Sanduka şeklindedir. Haricen kubbenin üzeri çini tezyinat ile örtülü iken yıkılmasına mebni çıkarılan başlıklarla ve kiremitle örtülmüştür. Bununla beraber çini tezyinattan bazı parçalar yanlarda zevkle müşahede edilmektedir.

**ULUCAMİ BATI KAPISININ
CEBHEDEN VE YAKINDAN
GÖRÜNÜŞÜ**

Minare:Camiin batı ve kuzey duvarları arasındaki köşeye rastlatılmış olan minarenin kapısı dahile açılır, buraya dik bir basamakla çıkılmaktadır, kesme taştan çok sağlam bir şekilde yapılmış olan minarede hususiyet olarak şerefe kaidesinde darlık ve bu kaide altında oymalı bir tezyin safhası görürüz .Minare kaidesi Kanuni Sultan Süleyman tarafından yaptırılmış bir takviye duvarı ile kapanmış olduğundan kuruluş tarzı ve tezyinatı hakkında bir fikrimiz yoktur . Tamirin 930 hicri (1544 miladi) senesinde kâtip İbrahim bini Ahmedin nezareti altında yapıldığını kitabeler göstermektedir. Camide mevcut dört pencerenin hepsi de aşağı kısımda olmak üzere batıya açılır, bunlarda dâhili kemerlerden başka bir fevkaladelik yoktur. Caminin üstünü, biri mihrap önüne diğeri ortaya düşürülmüş olan iki büyük ve 18 küçük kubbe örter, küçük kubbeler yayvan birer mahlut şeklinde olduğundan dikkatle bakılmadıkça uzaktan fark edilemez. Mihrabın bulunduğu kubbe üstü,8 yüzlü bir menşurun üst dılığları üzerine sakları eşit birer üçgen çıkarılmak ve bu üçgenlerin kaim veterleriyle yan zaviyeleri başlarından alınan müstekim hatlar menşurun mefruz mihverü üstünde bir noktaya bağlanmak suretile meydana getirilmiş ve hasıl olan iskeletin doldurulması ile kubbe üstü yarı açık bir şemsiye şeklini almıştır. Kubbe üstü dik ve mevcut içtima hatları

keskik olduğundan kar ve yağmurların dâhile nüfusu önlenmiş ve bu sayede musanna kubbenin bir arızaya uğramadan ayakta kalması temin edilmiştir. Mihrabın bulunduğu kubbenin sağ kemeri kilit taşında görüleceği üzere camiin baş mimarı Ahlatlı Mugis oğlu Hürrem şattır.

Melike Turan Şifahanesi

Yukarıda kapladığı sahaya temas etmiş olduğumuz bu eser, Ahmet Şahı Zevcasi ve Erzincan Hükümdarı Fahrettin Behram Şahın kızı Melike Turan adına yaptırılmıştır. Kitabesinde şahısları için ailime ve adile sıfatları kullanıldığına bakılırsa Melike Turanın hem bilgin ve hem de saltanatta müşterek olduğuna hükmolunur, çünkü kuvvetli bir tahsili olmayan kimseye alim, alime denilemeyeceği gibi adaleti tevzi ve tatbik mevkiinde olmayan bir zata da adil veya adile diyemeyiz. Gerek Ahmet Şahın ve gerek Melike Turanın şifahane kapısı her iki tarafına kabartma olarak resimlerini vazettirmiş olmalarına bakılırsa münevver ve hür fikirli bulduklarında şüphe edilemez bu resim kıyfiyeti ayrıca islamiyetin esasında bunu men eden bir hüküm mevcut olmadığını, bu bidatin dinimize sonradan girmiş olduğunu sarahat ve belagatle ifade eder, ne yazık ki sonraları İslamiyet alemi üzerine çöken taassup ve kara cehalet bu iki Türk Büyüğüne ait resim kabartmalarını da balta ve çekiçlerin kahrolası darbelerile belirsiz bir hele sokmuştur. Şimdi kapıya karşı durduğumuz zaman sağda Melike Turana ait olanının iki taraflı saç örgüsünü solda ise Ahmet Şah resmine ait kabartmanın silik yüz çıkıntısını görüyoruz. Şifahane kapısına mimarlığın şahaseri, dahiyane numunesi dersek mükemmeliyetini ifadeye yaklaşmış oluruz. Mimar bu kapıda yeni bir tarz, yeni bir üslup çıkarmak için zeka ve maharetini kullanmış muvaffak da olmuştur. Tezyin cihetinin tali bir mevzu olarak ele alındığı, bununla beraber üslup ile hemahenk düşürüldüğü müşahede edilmektedir. Ulucamide ve Anadolu'da mevcut Selçuk eserlerinde gördüğümüz mihrap tarzı kapı çıkarımı esası darüşşifa de plan harici tutulmuştur. Burada iki sütun üzerine kurulmuş olan muhaddep ve bunları yekdiğerine vasleden mukaar kemerler esas ve iskelet olmuştur. Onar vecihli menşurlardan vücuda getirilmiş olan sütunlara baktığımızda dörder vechesinin inşa çerçevesi arasına girmiş olduğu hissine düşeriz.

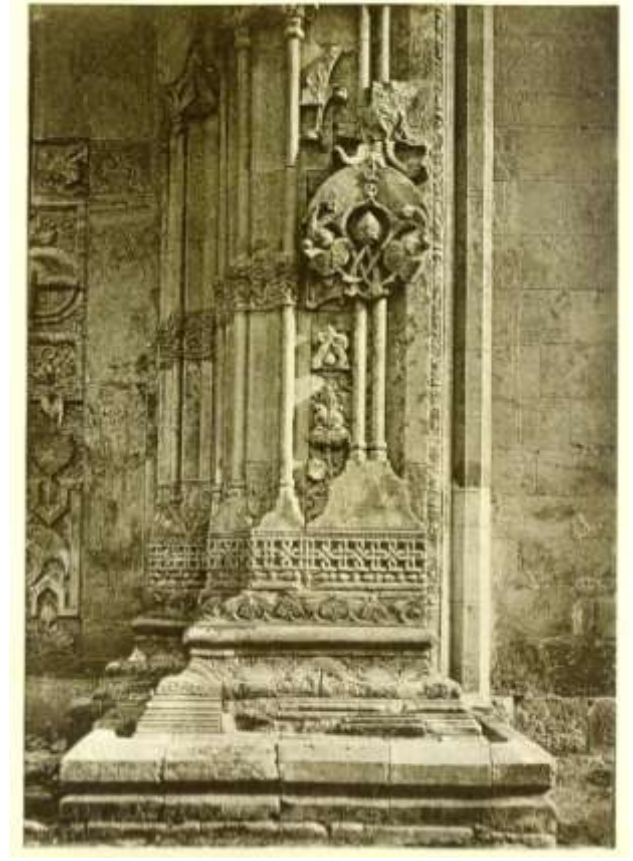
Menşur köşeleri arasında dâhile doğru açılan zaviyevî oyukların yardımı ile tezyin safhaları çıkarılmıştır. Şifahaneyi yaptıran Malike Turanla zevci Ahmet Şahın kabartma resimleri medhal cephesi yanlarında çiçekli bir zemin üstüne düşürülmüştü.

DARÜŞŞİFA MEDRESE
KAPISI

Arka kemerin istinat ettiği sütunlar öndekileri ne nazaran sağ ve solda ileriye alınmak suretile kapı cephesi daraltılmış, buna muvazi bir şekilde kemer kutruda küçültüldüğünden sütunlar gibi kemerlerinde gizlide kalması önlenmiştir. İki esas sütunun arkasına alınmış başka bir sütun bunları yekdiğerine vasl ettiği gibi mukaal kemerlerde mesnet olmuştur. Kapı ön cephesi, sütunlar üzerine çıkarılmış zaviyelerin yardımı ile bir tepsi kanarı gibi içeri bükülmüştür, bunun dış kenarları üzerine konulmuş olan karşılıklı başlıklar zarif birer sak üstünde yükselmektedir. Bütün sütunları merkezinde oymalı ve kabartmalı bir kuşak baştanbaşa kat etmektedir, kuşağın arka sütun üzerindeki devam safhası yukarısına kabartma iki hilal resmedilmiş iç dairesi tamamen çiçeklenmiştir.

ŞİFAHANE KAPISINDAN DETAY

Kapı duvarının üst kısmı sıra sıra vaziyet verilmiş beş köşeli yıldızlarla kablıdır, bir çıkıntı teşkil etmek suretile ileriye alınmış olan bu kısmı aşağıda bir pencere ve bunun altında da kitabe ve kapı takip eder mihverî çıkıntı altında bulunmak üzere pencereyi ortasından amuden kateden işlemeli bir sütun pencere alt kenarına oturtulmuştur , bununla binada arıza olup olmadığının tayin mümkün bulunduğu söylenmektedir çünkü birer mil üzerinde dönen bu sütun binada arıza olduğu taktirde tazyik neticesi dönmeyeceğinden icabına tevessül olunur pencere yanlarını daha kabartma birer hilal süslemektedir , dairesi içi tamamen çiçeklerle süslü bir hilal..

Esas kapının aynları kitaba altından kapı başlığına pencere yanlarındaki hilallerin yarı kısmına kadar sağ ve sollu çiçeklerle süslü ise de fevkaladeliği yoktur, kapı çerçevesi geniş ve yüksek tutulmuş iken bilahere takviye maksadile küçültülmüştür.

DARÜŞŞİFA KAPISINDAN DİĞER BİR GÖRÜNÜŞ

Kapıya karşı durulduğu zaman soldaki birinci sütun çıkıntısı arasına madalyon içinde yan yana iki insan sureti hak edilmiştir, eserin mimarlarına ait olduğu söylenen bu resimler o zamanki keyim tarzımızı göstermesi itibarile tedkika şayandır. Kapı çıkış sahasını yukarıda kademeli bir taç örtmektedir.

Kestiğan (Kestifan) kalesi

Bu kale Divriği kalesinin kuzey doğusunda ve çaltı çayı solundadır. Göl dağının Çaltı çayına müntehi güney payesi üzerinde yüksek ve etrafa hakim bir tepede kurulmuştur: Evliya Çelebi'nin ifadesine göre kaleyi yaptıran, Sivas'taki Rum Tekfurunun Kestifan ismindeki kızıdır. Deli Dağ istikametine giden tarihi yol üzerindeki Kız Köprüsü de bu kızın eseridir. Kestiğan Kalesinin Hıristiyanlık âleminde mühim bir şöhreti vardır. Çüşküş Havariyundan Saint Paul bu kalede 15 sını hapsedilmiş ve bu gün Mamulunbih olan İncil nüshasını burada kaleme almıştır. Meryem Ana'nın bu kaleyi bir sıra ziyaret ettiği Cumhuriyet Gazetesinde intişar eden bir tedkik yazısında okunmuştu. Kestigan Kalesi bir kule bir şato halindedir bu kule veya şatodan bu gün bazı sal parçalar ile yekpare kaya olan kaidesinden başka bir şey kalmamıştır.

Pamuklu Han

Kız Köprüsünün yanında inşa edilmiş olan bu han da tarihi köprü kadar eskidir. Hıristiyanlık devrine ait bir eser olduğu muhakkak gibidir bu hanın yanında Mücavir Şah isimli bir mezar bulunmakta ise de bu zatın kim olduğu anlaşılamamıştır.

Dible Han

Dumluca Dağının doğu eteğinde eski kervan yolu üzerindedir. Bizans veya Roma Devrine ait olduğu tahmin olunuyor , gerek bu han ve gerek Pamuklu Han kale kapılarının kapanmasından sonra şehre gelecek yolcuların açıkta kalmamalarını temin maksadile yaptırılmıştır .Üstüvani bir şekilde inşa edilmiş olan Dible hanın duvarları zamanın yıkıcı elinden kurtularak bu güne erişebilmiştir.

Şehinşah (sitimelik)Türbesi

Bu türbe kalenin cenubunda ve Şemsibezirgan mahallesindedir. Halk burasını Sitimelik Türbesi olarak yadeder. Sitimelik, Şehinşah'ın diğer bir adıdır, bunu bize kapı kitabesindeki arabi bir ibare göstermektedir.

Türbeyi, ölümünden iki sene evvel yani 590 hicri senesinde Şehinşah yaptırmış ve ölümünde işareti veçhile buraya defnolunmuştur.

Şehinşah türbesi sekiz köşeli bir menşur şeklindedir. Mihrabi olan kapısı ince tezyinatla süslenmiştir. Kapı solunda yukarısı yarım daire teşkil etmek üzere aşağı doğru uzatılmış alan bir u oyuk ve bunu kaplayan korneş tezyinatı meyanındadır,sağdada buna benzer zaviyevi bir çukur aşağı, doğru devam etmektedir.Türbenin saçak altını baştan başa kablıyan Arapça bir ibare Şehinşahın hüviyetini bize tanıtmaktadır . Bu kitabeyi Türkçeye çevirdiğimiz taktirde aldığı şekil şudur : (Kendi nefisleri için bu mübarek türbe ve ebedi hapkahnın inşasını milletin ve Müslümanların sultanı, Nasım başTacı,zamanındireği, Devletin yüce şahsiyeti, Milletin yıldızı, Ümmetin en kıymetlisi, Yücelik güneşi, Tevhit ehli gazilerle hemkef, Müminlerin kalesi, Kefere ve müşrikler için katil, Kürü ilhadı kani, zındıkları ve haktan uzaklaşanları kahr, Hilafet umdesi, Melik ve Suktanların en azizi, miskin ve zaiflerin sığınağı, yetim ve mazlumların babası, zalimlerden mazlumların intikamını alan, Rum ve Şam'ın pehlivanı, Menkuç Hanedanının mefhari, Muzafferin babası Şehinşah Bini Süleyman Şah bini İshak, bini şehiti Sait Menkuç emr eyledi. Allah Devletini daim kudretini muzaaf meymenetle tahtında

ber karar ve emri hak vakti oldukta mağferet eylesin sene 590)

DİVRİĞİ'DE ŞEHİNŞAH TÜRBEŚİ

Şehinşah Türbesinin külah kısmı yıkılmış divarında atlaklıklar peyda olmuştur, bu emsalsiz esere zaman kaipetmeden himmet elini uzatması lazımdır, aksi halde milli bir eser daha mahv olup gidecektir. Türbenin mimarı İbni Behran isimli bir usta olduğu kitabe sonunda okunmaktadır.

Emir Hacıp Kamereddin Türbesi

Menku Hanedanınının Hacıbi yani başvekili büyük emir Kamereddine ait olan bu Türbe arşıdan Ulucamie doğru giden yolun sağındaki kabristan içindedir. Sekiz köşeli bir menşur şeklinde yapılmış olup sade ve fakat heybetlidir. Mevcut eserlerin en eskisi olmakla beraber çok sağlamdır hitabesinde Hacıp Emir Kamereddin Zümrüt için 525 hicri senesinde yapıldığı yazılıdır.

DİVRİĞİ'DE HACİP EMİR KAMAREDDİN TÜRBEŞİ

Nurettin Salih Türbesi

Hicri 634 senesinde Hacıp Sıraceddin tarafından oğlu, Nurettin Salih için yaptırılmıştır. Kemankeş mahallesindedir, mihrap şeklinde olan kapısı ince bir tezyinle süslüdür sonraları kapısını duvar içine almak suretile yapılmış olan bir cami türbeyi gölgelemiştir. Türbe sekiz köşeli menşur şeklindedir. Ölü konmasına mahsus olan at kısmının medhali güneydedir.

Naip Eşref Türbesi

Divriği ve Divriği'ye bağlı beldelerde Mısır Hükümetinin Naibi, Eşref'e ait olan bu türbe Kansu Kavri zamanında 784 hicri (1470 M) senesinde inşa edilmiş menşuri müsemmen şekilli bir eserdir, kapısı tarafına türbede metfun emir Eşref'in kendi cetri olduğu iddiasında bulunan ve aile mezarlıkları da bu türbe yanında olan Hacı Kazezler tarafından bir tekke yaptırılmak suretile kapatılmıştır. Kitabesinde Naibin hizmetleri ve riyaset vazifesinden aldığı ücretler yazılıdır.

Kaytibay Türbesi

İmamoğlu mahallesinde ve cami içindedir. Divriği halkı bu camie Kaytibay' dan muharrep olarak Kantebe adını verirler, Kaytibay Mısır Hükümdarı Kaytibay zamanında burada Naiblik yapmış olan bir zattı bu türbenin üzerinde kubbe yoktur, iki mezardan ibaret olup zarif bir ağaç parmaklıkla çevrilidir. 894 (M.1489) tarihli olan kitabesinde Mısır Saltanat Naibi Kaytibay tarafından oğlu Nasır Seyit Mehmet için yapıldığı yazılıdır. Kaytibay'da ölümünden sonra bu türbeye oğlunun yanına defnolunmuştur.

Kadı İskender Bini Abdüccebar Türbesi

717 (1318 M.) tarihli olan bu türbe yine İmamoğlu mahallesinde ve Tuğutlu oğulları evleri arasındadır. Türbe iki kısımdan ibaret olup biri mescit, diğeri makberedir, her ikisinin de üstü yıkılmıştır Kadı İskenderin, İskenderun tarafından olduğu vebir çok evkafı bulunduğu tesbit edilmiştir. Divriği'de Nebipaşa zadeler bu zatın mütevellisidir, bunların da Hatay tarafından geldiği ve Mursallıları birlikte getirdiği Mursal Köyünde sarayları olduğu bilinen bir hakikattir, bu köyde cedlerine ait birde mezar vardır. Kadı İskender Memluklar Saltanatı zamanında Divriği'de Naib veya Şeyhülislamlik mevkinde bulunmuş bir zat olmalıdır.

Hoca Mercan Türbesi

Mercantepe mahallesindedir. bu türbede metfun olan zatın ismine izafetle mahalleye Mercantepe adı verilmiştir. Hoca Mercan Menkuç Sarayında Huzur Müderrisi ve şehzadelerin muallimi idi. Türbe zamanla, toprak altına düşmüş olduğundan kitabesi mevcut olup olmadığı ve tarihi malum değildir.

Ahi Yusuf Türbesi

Kemenkeş mahallesindeki Nurettin Salih Türbesinin sağında ve biraz aşağısındadır. Türbenin üzeri yıkılmıştır, burada birkaç mezar daha varsa da kitabelerini okumak kabil olamamıştır. Türbenin iç cebhesinde (Küllü nefsin

Halikün İlla Vecha) ayeti güzelce okunmaktadır. Ahi teşkilatı vaktile Divriği'de yaşatılmıştır, şehre bir saat mesafede Ahi isimli bir köy ve burada Ahi bababa isimli birde türbe vardır.

Ömer Bey Türbesi

Kocapaşa mahallesinde ve Memiş Paşa zadelerinin evleri arkasındadır. Muhteşem bir kabirle etrafında birkaç kabirden ibarettir. Ömer Bey'in Mısır, Memluk Devletinin Valilerinden biri olduğu ve vakfiyesi bulunduğu malusada kitabesindeki ölüm tarihi okunamamaktadır, bu kabir yanında bir hamamda mevcuttur.

Araplık Türbesi

Bu türbe Ömer Bey kabrinin 300 metre kadar doğusunda ve Mumcuoğulları bahçesinin alt kısmından yol üzerindedir. Türbede mefdun olan zatın Mısır Naibi Ömer Bey'in kardeşi olduğu rivayet edilmekte ise de ismi malum değildir. Türbede ne mezar ve nede kitabe vardır. Batıya nazır büyük bir penceresi mevcuttur, kubbesi yıkıktır, türbe içinde bitmiş olan bir dargun ağacı yıkık kubbesinden harice doğru yükselmiştir, halk bu türbeyi ziyaret eder, Cuma geceleri Derununda mum yakardı.

Hacı Mehmet Türbesi

Söğütlük yolu üzerinde Yaminoğlu hanesi yanındadır, mustatili bir şekilde ve üstü kemerle kapalı bir tarzda inşa edilmiş ise de bu kemer bilahare yıkılmıştır. Türbede medfun olan Hacı Mehmedin Mısırlılardan olduğu mezar şeklinden anlaşılmakta ise de vazifesi ve şahsiyeti bilinmemektedir, hitabesi okumakta kabil olamadı.

Divriği Bedestan

Divriği Bedestanı Kalealtı Mahallesindedir, yakın zamanlara kadar burada bedestan ismini taşıyan bir de mahalle mevcuttu, bu mahalle 15 seneden beri Kalealtı mahallesine kalbedilmiş bulunuyor. Divriği Bedestanı 50 metre uzunluğu ve 10 metre genişliği olan bir

mustatil zemin üzerine kargir ve üstü kapalı olarak inşa edilmiştir, bir gözden ibarettir, üstünü kaplayan kemerin bir kısmı yıkılmıştır, kapıyı kuzeye nazır cephede olup içinde mahzene benzer bir de çukur müşahede edilmektedir.

Divriği etrafında Erşün, Odur, Fazlıoğlu, Kaledibi, Karakale, Üruk gibi birçok yerlerde küçük çapta yapılmış kale ve palankalar mevcuttur, bunlardan Erşün ve Odur Kaleleri tedkika şayandır, bunlardan Mitridatın Hazinesini sakladığı kaleler olması çok muhtemeldir.

Kemenkeş,Pulur Uluzar,Kurdeşen mevkilerinde Mısırlılara ait bazı mezarlar mevcutsa da üzerlerinde türbe olmadığından ince bir tedkika tabi tutulmasına lüzum görülmemiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

DİVRİĞİ'Lİ TARİHİ VE MEŞHUR SİMALAR

Divriği'nin yetiştirdiği tarihi ve meşhur simaları tam bir şekilde çıkarmağa imkân yoktur. Bu hususta noksansız ve etraflı bilgi verebilmek için ansiklopedi ve tarihleri okumakta kâfi değildir. Kütüphanelerde inceden inceye tetkikat yapmak ,devlet resmi arşivlerini elden geçirmek iktiza eder bu bölümde ancak haklarında malumat toplayabildiğimiz zevatı mevcut bilgi çerçevesi içinde tanıtmağa çalışacağız.

Fahrettin Mehmet Çelebi

Divriği'nin Menkuç Hanedanına başkent olduğu 1244 senesinde doğmuştur. Osman Gazinin muasırı olan bir zattır. Türkmen Divriği'nin Salur Boyundandır. Türkçe kadar Farsça ve Arapçaya da vakıf ve her üç lisanla şiir ve inşa kadirdi.1324 tarihinde Şam'da vefat etmiş ve orada medfun bulunmuştur. Meşhur Ebuhayyan Endülüsü(Kıtabüşşüarsülasır) yani asrın şiirleri kitabı isimli eserinde bu zatın Nahvi Arabi isimli eserini gördüğünü, çok beğendiğini kendisinden Türk Fars lisanlarını tahsil ettiğini yazar Kavaidi Lisaneltürk adlı eseri meşhurdur. Türk Dil Kurumu bir sıra neşrettiği Türk Dilinin ana hatları Dergisinin Mukaddimesinde bu eserden araştırmalarda büyük istifadeler edildiğini sarahatla kayıt eder. Ümmehat-el Kelimeteyn adlı eseri Kavaidi Lisani Türkiye tefsir eder. Kuduri Kitabını nazma çevirmiştir. Mevlana Kadı Mehmet Bini Elmansur Kılavunun kendisinden feyz aldığı karşının Tabakatülhanefiye'sinde yazılıdır. Bir ara Gazze'de polis müdürlüğü yapmıştır.

Fahrettin Mehmedin babası Mustafa onun babası Zekeriyya,Ceddide Hacı Hasan dır.

Tuhfetülhattatın isimli eserin 453 üncü sahifesinde Divriği'li olduğu Fahrettin Halebi diye maruf bulunduğu, Hüsamiye Müderrisi iken Kuduriyi nazm ettiğine işaret olunmaktadır. Divriğililer bu büyük ilim adamile daima fahr ederler.

Zeynetdin Siyavuş Çelebi

Divriğilidir. Fahrettin Mehmet Çelebinin mensup olduğu ailedendir.Divriğide medfun Kadı İskender Bini Abruçcebbara ait 1355 mildi tarihli vakfiyede imzası bulunduğu ve 1368 tarihinde Halifet Gazi medresesi Müderrisliğine tayin edildiği Amasya Tarihinin cilt.3 sahife 77 sinde yazılı olduğuna göre her iki tarih arasında Amasyaya hicret ettikleri anlaşılmaktadır.Müstekil Amasya Hükümeti merkezinde ve Hacışad geldi Paşa devrinde müderrislik yapan Siyavuş Çelebi büyük bir din alimi idi.Pederleri Tokatta aviyesi bulunan Şeyh oran olması melhuzdur.

Nurettin Ali Çelebi

Divriğinin yetiştirdiği büyük din alimlerindendir.Kıtvet-ül-Muhakkıkin Ünvanına sahip derin bir mutasavvıf ve kıymetli bir şairdir.Farsca yazdığı şiirlerin Üslup,Kudret ve selaset bakımından Hafız Şirazi Eşarı değerinde olması kendisine Yarii Şirazi adını da kazandırmıştır.Lakabi Nurettindir.Buna izafeten Nurettin Ali ismile yadolunur . Amasya ,Sivas , Tokat ve Bursada geçen ilmi ve siyasi faaliyetlerle tarihe mal olmuş ve cidden memleketin iftihar medarı bulunmuş bir simadır.

Şeyh yar Alinin babası yukarıda ismi geçen Siyavuş Çelebidir.Divriği halkının büyük bir kısmının mensup bulunduğu Salur Türkmenlerindendir.Pederleri ile birlikte Amasya'ya hicret etmiştir.

Şeyh yar Ali Çelebi,Amasya da Meşayih ve Ulemadan iken Emir Fahrettin Ahmet tarafından 1387 senesinde Sivas Emiri Kadı Burhanettin nezdine Elçi gönderilmesile iştihare başlamıştır.Fahreddin Ahmet bey Devri ,Amasyanın tehlikelerle muhat bulunduğu bir zamana tesadüf eder.Çünkü selefi Büyük Emi Hacı Şadgeldi Kadı Burhanla yaptığı muharebede pusuya düşürülerek katledilmiş,Amasya'ya bağlı beyler,merkezi tanımamağa ve yer yer ayaklanmağa başlamışlardı. Kadı Burhanettinden başka ve Osman Oğulları Emaretin karşısında birer Büyük tehlike olarak belirmişlerdi. Bu gayri müsait şartlar içinde Sivas'a giden Şeyh Yar Ali Çelebi bir taraftan Amasya Emaretinin durumundan meyyus ve bir taraftan da Kadı Burhanettin Meclup olarak Sivas'ta kalmış,bir ara Kadı tarafından Tokat Emiri Şeyh Necip nezdine Sefaretlede gönderilmiştir.Erdeşir Esterabadi, Kadı Burhan adına

yazdığı Bezmü Rezm isimli Farsca kitabında Şeyh yar Alinin ilmi fazlından sitayişle bahseder.Bu büyük Divriğili Amasyanın Osmanlılara ilhakını ve Şeyhzade Yıldırım Beyazıt Hanın Vali olarak Amasyaya gelmesini müteakip o da Amasyaya dönmüş ve Şeyhzadeye Farsca sunduğu bir kaside ile kendisini tanıtarak ihsan ve iltifatına nail olmuştur.

Şeyh Yar Alinin, Yıldırım Bayezit üzerinde bıraktığı intiba çok kuvvetli oldu, bunun tesiriledir ki, Babası Murad Hüdavendigâr tarafından Kosova Sahrasında vukua gelen savaşa katılmak üzere aldığı davetiyeye ittibaen Amasyadan ayrılırken Şeyh Yar Aliyi diğer mühim simalarla birlikte götürmüştür. Murat Hüdavendigârın bu sahrada şahadetinden sonra hükümdar olan Yıldırım Bayezit, Bursa da Şeyh Yar Aliyi Meşihat makamına getirmekle teveccüh ve taktirinin nişanesini göstermiştir. Ankara meydan muharebesinde Yıldırım Bayezit in Timurlenge esir düşmesine kadar bu vazifede kalan Şeyh Yar Ali Çelebi Bursa da ikameti muvafık bulmıyarak yine Amasyaya avdetle 1408 tarihinde Yakudiye Zaviyesine Şeyh olmuştur.Büyük hemşehrimiz bundan sonra sekiz sene daha amer olmuş ve 1416 tarihinde vukua gelen büyük zelzelede Hakkın Rahmetine kavuşanlar arasına katılıp gitmiştir.

Siyavuş Çelebi Ailesi Amasya da Divriğili zadeler lakabile anılırken Şeyh Yar Alinin vefatından sonra mahdumu Müeyyed in ismine izafeten Müeyyed zadeler denmege başlamıştır.Şeyh Yar Ali yine Meşayih-tan Kazrunlu Şeyh Müeyyid Kızı ile evli idi.Kazrun,İran da Şiraza yakın bir köydür.Müeyyed zadelerden Osmanlı Hükümetinin muhtelif devirlerinde üç Şeyhislam daha gelmiş ve bazı tarihi hadiselerde bunlar mühim roller oynamışlardır.

Şeyh Yar Alinin (Kitab-ül-Mukasit –Ün-Naciye fi mebde-İl-Maaşı vel meat) isimli dini bir eser olduğu gibi Lemeat-ül-İraki yi Lemahat ismi altında Farscaya tercüme ve şerh etmiştir.Şiirlerinde Yari mahlasını kullandığı görülmektedir.Elle yazılmış Farsca divanı İstanbul'da Ali Emiri Efendi Kütüphanesinde mevcuttur.Yukarıda ismine temas ettiğimiz dini eseri,Abdülmecit Sivasi tarafından tercüme ve şerh olunmuştur.

Melek İbrahim Paşa

Osmanlı İmparatorluğunun tanınmış vezir ve kumandanlarından, milâdi 1599 senesinde Divriği'de doğdu.Üçüncü Mehmet devrinde iki defa defterdar ve bir defa yeniçeri ağası olan Seyit Mustafa Paşaya intisap,zeka ve dirayeti sayesinde memuriyet derecelerini muntazalen kat ile Baş Bakı Kulu oldu, fevkalade

Zeki,dürüst ve çalışkandı harp cephelerinde düşman arasına soktuğu fitne ve baş vurduğu hileler sebeble kendisine Şeytan İbrahim Paşa da denirdi.Seha ve kalemi meşhurdu.

1657 de Baş Defterdar olarak Köprülü Mehmet Paşa ile Bozcaada ve Yanova Seferlerine iştirak eyledi. 1661 de Mısır Valisi,bir sene sonra Diyarbakır Valisi ve 1663 de Hasla Kubbe altı veziri oldu.Aynı yılda Hasaki Sultanın muhafızlığı ile Komanice Seferine memur edildi . 0 senenin kışını Babadağında geçirerek uhdesine Kandiye Vilayeti tevcih olundu.1676 da Şişman İbrahim Paşanın ölümü ile Şam Valiliği ile Serdarlığa terfi ettirildi. Bu sene içinde Leh Ordularını Komanice yakınlarında bozguna uğratarak sulha icbar ve kışı yine Babadağında imrar etledi.1688 de Nilbolu ve Özyi Vilayetleri kaldazil ve merkeze istenerek bostancı başıya teslimen Yedikulede hapis olundu.53 gün mevkuf kaldıktan sonra tahliye edilerek sırasile Kandiye, Mora ve Erzurum Eyaletleri Valiliklerinde bulundu.1686 da uhdesine Diyarbakır Valiliği verilerek Avusturya harbine memur edildi. Budin Serdarı olduğu halde 114 gün şehri kahramanca müdafaa,akıllara hayret veren tedbir ve hilelerle kaleyi kurtarmağa muvaffak oldu.Fedekarlığının ve maharetinin İstanbul'a aks etmesi üzerine sadir olanbir irade ile şeytan lakabı meleğe tahvil ve muhasara esnasında vezir Kara Memet Paşanın şahadeti vukubulmasından Budin eyaletide tevcih olundu.Kale önündeki düşmana karşı taarruza geçerek ağır bir mağlubiyete uğratmak suretile firara mecbur eyledi.

Bu senenin sonunda Halep Valiliği ile Bakri Mustafa Paşanın yerine Avusturya Cephesi Umum Serdarlığına getirilerek karargahı olan Belgrada hareketle orada kışladı.1675 senesinde Üstturgun Kalesini muhasara etti ise de Avusturya kuvvetlerinin imdada gelmesi ve vukubulan savaşta ordusunun bozulması üzerine Belgrada çekildi.Grazkarlığı ile meşhur olan Sadrazam Kara İbrahim Paşa ordunun yenilmesinin sebebini Melek İbrahim Paşa'nın kötü hareket ve fena sevki idaresine Padişahı inandırarak idamına ferman aldı.1686 da Belgratta idam edilerek gövdesi oraya defin ve başı İstanbul'a getirildi.

Fındıklılı Süleyman ağanın Silahtar ağa tarihinde Paşanın hayatına tahsis etmiş olduğu sahifenin son kısmını buraya derc ile iktifa ediyoruz.

Paşayı mezbur seha ve eremi ile meşhur ve aklu ferasette ve tedbiri tedarikte yekaneyi ruzigar ve Tiryaki Hasan Paşa gibi hile ve fitnede akıl erişmez ve sini doksana bulüğ etmiş ekranı nadir bir adam idi.Garazan Nahak yere izale olunduğundan amme mahzun olup Kara İbrahim Paşaya sebtü lanet ettiler ve

akibet Devleti Aliye dahi zararını görüp küffarın Bidun Kalesine müstevli olmasına sebep oldu.

Koca İsmail Paşa

Koca İsmail Paşa, Melek İbrahim Paşanın kardeşidir. Adana Beylerbeyi iken 1678 senesinde Cehrin seferine iştirak etmiştir. 1682 de ihdesine Beyrut ve Sayda Sancağı tevcih olunmuştur. 1690 da İstanköy Muhafızı iken tekrar Beyrut ve Sayda Muhafızlığına nakil olunmuştur. 1692 de Van, 1694 Diyarbakır ve 1696 da Kars ve Erzurum Beylerbeyi olmuştur.

Mehmet Paşa

Silahtarağa tarihinden edindiğimiz malumata göre bu büyük Divriğili Şam ve Trablus Eyaleti Valisi iken 1683 de Adana Eyaletine nakil ve bir sene sonrada vezirlikle Baş Defterdarlığa terfi ettirilmiştir. 1687 de uhdesine Tire ve Manisa Sancakları verilerek Osek muhafazasına serdar olmuştur. Fakat o sırada ordu Mora da sıkışık bir halde olduğundan Oseke getmesinden sarfı nazar olunarak Moreye izamı kararlaştırılmış bu vazifesi dolayisile kendisine kılıç ve kalkan da gönderilmiştir. Aynı sene içinde Venedikliler Kastelleri ,Ballo Badrayı ve akabinde de bütün Moreyi zabt ettiklerinden Mehmet Paşa yanında bulunan üç bin kişiden ibaret kapı kulu ile Gördes Boğazından mürurla Atinanın muhafazası tedbirlerini ittihaz eyledi yerine Arnavut Halil Paşanın tayini üzerine 1688 de bu vazifeden ayrıldı.

Abubekir Paşa

Divriğilidir. Hamis oğullarındandır 1723 senesinde Amasya Mutasarrıflığına tayin ve akabinde Rusya harbine memuren şarka hareket ve bilahere beylerbeyliğine terfi dolayisile Amasyadan ayrılmıştır. Sivas Mutasarrıflığından ve Trabzon Valiliğinde bulunmuştur. 1728 de Hemedan Seraskeri maiyetinde vazife görmüştür.

Köse Mustafa Paşa

Divriğinin Ceditpaşa mahallesindedir. Babasının adı Hacı Osman onun babasıda Hacı İsmail ağadır. Birinci Hamit devri ricalinden olan Köse Mustafa Paşayı 1787 de Sovucak Serdarı olarak görmekteyiz. Bu sırada mirimiran rütbesini haiz olduğu halde uhdesinde Halep Mutasarrıflığı ve Madenler emirliği de bulunuyordu. Aradan çok

geçmeden Rusya Harbi çıktığından rütbesi vezirliğe yükseltilerek Trabzon Eyaleti tevhid ve Anapa ya Serdar nasp olundu.Ruslara karşı muvaffakiyetli birkaç savaş verdikten sonra vazifesini Battal Paşaya devir ile ayrıldı.1791 de Halep Valisi olarak görülen Müşarünileyh Şeki Timur'un yakalanmasına memur edilen Bağdat Valisi Süleyman Paşa'ya Sancağı Askeride yardımda bulunmuştur.Bu vazifede 1794 tarihine kadar kaldığı anlaşılmaktadır.1795 de Rakka Valisi 1801 de Sivas Valisi idi.Rakka Valiliği sırasında Cezar Ahmet Paşaya Bahri yardımda bulundu.1803 senesine kadar Sivas'ta iki sene yedi ay on bir gün valilik yapan Köse Mustafa Paşa bu müddet esnasında Meydan Camiini Bağdat ve Erzurum Caddeleri üzerindeki köprüleri inşa veya tamire muvaffak olmuştur,aynı sene içinde vefat eden paşanın kabri söğütlük mezarındaki aile kabirleri arasındadır.Divriğide birçok evkafı bir camii vardır.Divriği arazisini sulayan Uluharkı tevsian açtırmıştır.İstanbul'daki Bezmi Alem Valide Camiine muayyenirsalatta bulunmak üzere Aşudu bölgesi arazisi kendisine tahsis edilmiş bulunuyordu.Bu arazi bilahere evladı tarafından satın alındı.

Arif Mehmet Paşa

Bu muhterem hemşerimiz Ramazan oğullarından Yazıcı Mehmet Efendinin oğludur.Sadri Ali ve sonra Amedi kalelerinde yetişmiştir.1813 senesinde Hacıgandan oldu az sonra sadaret mektupculuğuna alınarak 1825 de azil edildi,bir sene sonra Esham Mukataacısı 1828 de hazine Musebecisi 1829 Cephane Nazırı 1831 Mevkufatı olup 1832 de infisalle aynı sene içinde Tophane Nazırlığına getirildi.Bu arada askeri muntazama Nazırı unvanile Reşit Paşa Ordusuna gedip geldi.1838 de Şurayı Babialı azası olup 1839 da bu meclisin lagvi üzerine ticaret müsteşarı ve aynı senede Mühimmatı Hayyamiye Nazırı,1841 de Sadaret Müsteşarı aynı senenin Babülahirinde Meclisi Vale reisi oldu ve bir sene sonra azil edildi.1843 de Meclisi Vale azası,1848 de Ticaret Nazareti vekaletile Ziraat Nazırı 1848 de Evkaf Nazırı yine aynı sene içinde meclisi vale azası,1849 da yine Meclisi Vale azası olup 1850 de mazul oldu.1853 de getirildiği Meclisi Aliye azalığında 1862 senesinde vefat eyledi.Akil,Müdebbir,Vekur,Münşi ve cesur bir zat idi.Meşrutiyetin ilanı sıralarında Divanı Muhasebat Reisliğinde bulunmuş olan Zühtü Bey,Arif Mehmet Paşanın torunudur.

Hafız Paşa

Divriğinin İmamoğlu Mahallesinden ve Güresinli oğullarındandır.Küçük yaşta askere alınarak Enderunda yetiştirilmiştir.Aledderece terfi ederek ferikliğe kadar yükselmiştir.İkinci Abdülhamit zamanında uzun müddet Harbiye Nezareti Levazımatı Umumiye Reisliğini ifa etmiştir.Haluk,dürüst ve fedakar bir asker olarak senelerce memlekete hizmet etti 1876 tarihinde İstanbul'da vefat etmiştir.Oğlu Nail Bey Limni Mutasarrıflığında bulunmuş ve bir sıra Elaziz Valiliğine tayin edilmiş ise de getmemiştir.

Ferik Osman Paşa

Aile isimleri Zımaralı oğlu olan Osman Paşa Rus harbinde muvaffakiyetli hareketlerle temayüz etmiş ve hizmetlerine mükafat olarak rütbesi Mirilivalıktan Ferikliğe yükseltilmiş ve hasta ordusu Erkan-ı Reisliğine alınmıştır.1901 de vefat etmiştir.

Kozoğlu Osman Paşa

Zelihahatun Mahallesinden ve Kozoğullarındandır.İkinci Abdülhamit zamanında Sivas,Yemen,Hicaz Valiliklerinde bulunmuş ve Haremeyn Muhafızlığı yapmıştır.Yemende adilane hareketleri ve isabetli tedbirleri ile artırmağa ve sızıltıya meydan vermeksizin tahsile muvaffak olduğundan takdir edilmiştir.Dindar,dürüst ve adil bir zat idi.Divriği'de bir mescit yaptırmış etrafındaki mahalleye bundan dolayı Hacı Osman Mescidi Mahallesi denmiştir.Erkanı Harbiye Yarbaylığından emekli Sait Bey bu zatın kardeşi oğlu ve damadıdır.

Ahmet Paşa

Kendi ismini taşıyan mahalledendir.Sivas Valisi Galip Paşaya intisap ederek yükselmiştir.1796 senesinde Çıldır Valiliğinde ve daha sonra Kırşehirde bulunmuştur.Kırşehirde vefat eden Paşanın kabri ziyaretkadır.

Kafriye Nuradükyan Efendi

Divriğinin Kesme köyündedir.İttihat ve Terakki Hükümetlerinde Hariciye ve Nafia

Nazırlıklarında bulunmuştur.Memlekete sadakatle hizmet etmiş kültürlü bir vatandaşımızdı.

Muhtar Bey

Kazanın Vazıldan Köyündendir.İç ağası oğullarından Hasan Tahsin efendinin oğludur.Yirmi yaşında İstanbul'a giderek yüksek tahsilini orada ikmal ve hariciyeye intisapla elçiliklerde ve hariciye vakaleti müsteşarlığında bulunmuştur.Washington büyük elçisi iken 1927 senesinde vefat etmiş ve naşı İstanbul'a getirilerek orada defin edilmiştir.

Tahir Nadi Bey

1875 DE Divriği'de doğmuştur. Maarif mesleğine intisapla Basra da dahil olduğu halde memleketin birçok yerlerinde muallimlik ve mektep müdürlükleri yapmıştır. Adana kız muallim mektebi müdürü bulunduğu sırada (Fezlekeyi lisanı Farisi) isimli Fars Gramerini telif etmiştir. Meşrutiyetin bidayetinde şiirleri ve makaleleri ile inkılabın kuvvetlenmesine çalışmıştır.1953 senesinde İstanbul'da vefat etti. Mevlit di rağbet görmüş eserlerindedir.

Abdurrahman Naci Demirağ

Süleymanağa mahallesindedir. Divriğinin kadim ailelerinden biri olan Mühürdar Zadelere Hafız Efendinin oğludur. Pederleri nüfus memuru olarak bulunduğu Yıldızeli merkezinde vefat etmiş ve oraya medfun bulunmuştur.

Abdurrahman Naci Demirağ Divriği Rüştiyesini 1906 senesinde bitirerek Beyrut'da bulunan dayısı Alay Katibi Ali Rıza Bey'in yanına gitmiş ve idadi tahsilini orada 1911 de ikmal etmiştir. Aynı senede İstanbul'da hendeseyi mülkiye okuluna devamla başlayarak okulu bitirdiği 1913 senesinde Birinci Cihan Harbinin zuhuru dolayısıyla askere celp ve yedek subay okulunda bir müddet kaldıktan sonra Hicaz Demiryoluna memur edilerek harp yıllarını bu vazifede geçirmiştir. Terhisinden sonra Defteri Hakaniye Mühendis olarak girmiş isede bir sene sonra istifa ile demiryolu müteahhitliği işlerine başlamıştır. Kavak, Amasya, Zile, Mlatya ve Filyos hatlarında 15 ila 80 kilometre arasında tehaüf eden müteaddit kısımlar almıştır.1942 senesinde siyasi hayata atılarak Sivas'tan milletvekilliğini kazanarak

vatani vazifesini devamda iken 1944 senesinde Ankara'da vefatla İstanbul Zincirlikuyu Kabristanına defn edilmiştir.

Abdurrahman Naci Demirağ hayrı ve hesanatile güzel ad bırakmış hemşerilerimizdendir. Divriği'ye demir borularla yirmi kilometrelik bir yerden içme suyu getirmiştir. Sivas İstasyonundaki Şadırvan onun eseri olduğu gibi Yıldızeli ve Kvak Merkezlerinde de birer çeşmesi vardır. Türk Hava Kuvvetlerine üç tayyare satın alarak hediye etmek fedakarlığını göstermiştir. Okulları birinci, ikinci derecede ikmal edenlere altın ve gümüş saat hediye etmek, fakir çocukları kesesinden giydirmek gibi teşvik ve himaye edici eser ve hizmetleri vardı, herkes tarafından adı saygı ve şükranla anılan bir hemşerimizdir.

Ahmet Mikdat Boyraz

Divriğinin Kesme köyündendir. İlmiye sınıfına intisapla mezun olduktan sonra orduda çalışmış ve ordu vaizliğine kadar yükselmiştir. İstiklal Harbi sırasında cephede ve askerler arasında çalışarak maneviyatı takviye hususunda büyük hizmetleri geçmiş ve ordunun zafere kavuşmasında bu vaz ve irşatlarının tesiri görülmüş bir Divriğilidir. Tevhidi Kainat isimli manzum bir eseri mevcuttur.1939 senesinde Erzincanda ordu vaizi olarak bulunurken vukua gelen büyük zelzelede Hakkın rahmetine kavuşmuştur. Memleketine bağlı haluk ve faziletli müştehin bir din alimi idi.

Tümgeneral Kazım Argovanlıgil

Divriğinin eski bedestan ve şimdiki Kale Altı mahallesinden Seyit Mehmet Efendinin oğludur. 1896 da Divriğide doğmuştur.Pederinin memuriyeti sebebiyle Türk-Sırp Hududu üzerindeki Zihifçe Hudut İstasyonunda büyüdü 1901 de Ahyolu-Burgaz da ilkokula devama başladı 1912 Balkan Harbi dolayısıyla Midilliye gelerek idadinin son sınıfına kadar olan tahsil derecelerini orada ikmal ve muhaceretin hitamı dolayısıyla geldikleri Yozgat da sultaniye devam etmekte iken 1914 de harp okuluna girmek suretile şerefli askerliği kendisine meslek seçti.Muazzaf zabıt namzedliğile 1914 de katıldığı Birinci Cihan Harbinde Çanakkale,Sina-Filistin Cephelerinin bütün savaşlarına iştirak,19-Mayıs-1915 büyük Arıburnu taarruzunda sol kolundan ikinci Gazze Muharebesinde de sağ bilek ve böğründen yaralandı.31-Eylül-1918 de üsteğmen olduğu halde İngilizlere esir düşen Kazım Argovanlıgil 1919 da esaretten döndükten sonra Tekirdağındaki kıtasile Trakya Muharebelerine katıldı.Neticede kıtasile Bulgaristana iltica ve bir müddet sonrada İstanbula kaçtı 1922 baş kumandanlık meydan muharebesine iştirakla düşmanı anavatandan çıkarma mücadelesinin

zevkini tatdı ve bu sene yüzbaşığa yükseldi.1925-1926 da harp okulunu ikmal ile 1926 da harp akademisine duhul ile 1930 da buradanda mezun oldu.1930 dan itibaren binbaşı,yarbay,albay rütbelerile muhtelif mahal ve makamlarda ve kumandanlık kademelerinde hizmet ederek haziran 1946 da ordu erkanı harbiye riyasetine yükseldi 30-Ağustos-1946 da tuğgeneral,30-Ağustos-1948 de tümgeneral oldu.Halen yurt içi bölge kumandanlarımızdandır.

Nuri Demirağ

Yukarıda hayatına temas ettiğimiz olduğumuz Abdurrahman Naci Demirağ'ın ağabeyisidir.1886 senesinde Divriği'de doğmuştur. Rüştüye tahsilini memlekette ikmal ve hususi hocalardan da ders görmüştür. Nuri Demirağ bankacılığı kendine meslek seçmiş ve birkaç kazada memuriyet verdikten sonra ayrılarak ticarete atılmıştır.

İstanbulda Jöntürk ve Hayırlızade sigara kâğıdı ve nurkalem kurşun kalemi imalathanelerini kurmuştur. Bilahare kardeşi ile birlikte demiryolu inşaatında müteahhitlige girişerek bir çok kısımlarda iş almış ve Sivas-Erzurum hattını yapan müteahhitler arasında bulunmuştur.1938 senesinde Milli Kalkınma partisini kuruş.1950 seçimlerinde Demokrat Parti listesile Sivastan müstakil mebus seçilmiştir. Memleketin tanınmış milyonerlerindedir.

Nuri Demirağ da kardeşi gibi memleketini sever, hayır sahibi bir hemşerimizdir. Bütün şartları cami olmak üzere yaptırdığı ortaokul da memleket gençliği feyz almaktadır.

Refik Koraltan

Profesör Doktor Nüzhet Şakir Dirisu

Profesör Doktor Niyazi Müştak Berker

Profesör Doktor Bahtiyar Demirağ

Ankara Valisi Kemal Aygün

Şevki Berker

BEŞİNCİ BÖLÜM

CİVAR VİLAYET VE KAZALARLA DİVRİĞİ MÜNASEBETİ

Bu bölümde Divriğinin bağlı bulunduğu vilayetle civar vilayet va kazalara olan mesafe, yol durumları ve onlarla olan sair münasebetler incelenecektir.

Divriği-Sivas Münasebeti

Divriği merkezi, bu gün bağlı bulunduğu Sivas merkezine 176 kilometre uzaktadır, bu gün bağı bulunduğu diyoruz çünkü zaman zaman Harput, Malatya Vilayetlerine de idari veya adli yönlerden bağlı kalmıştır.

Sivas'ı Divriği'ye bağlayan şose 1883 tarihinde Vali Hali Rifat Paşanın himmetie Arapgir hududuna kadar yapılmıştır. Arapgir'in yakın zamanlara kadar Elazığ Vilayetine bağlı bulunduğu göz önüne getirilirse Paşa yolu bu vilayet hududuna ulaştırmıştı demektir. Elazığ Vilayeti de o zaman lazım gelen himmeti esirgememiş aradaki birkaç saatlik açık kısmı da bitirmiş olsa idi bu yol Ordu-Sivas yolunun Zara'ya kadar olan kısmının her iki tarafından Diyarbakır, Elazığ, Siirt, Van, Urfa, Mardin taraflarına gitmek isteyenlerin üzerinde seyyahat edecekleri yegane kara yolu olurdu, çünkü Malatya-Sivas şosesine nazaran hem yakın ve hem de enginliği sebeble her mevsimde geçilmesi mümkün olurdu. Divriği-Sivas şosesinin Zara'ya kadar olan kısmı Erzurum ve Ordu şosesiyle müşterektir. Divriği yolu bu şose Zara içinden ayrılır, Kızılıрмаğı ahşap bir köprü ile geçtikten sonra güney doğuya teveccühle Karabel Dağına vüsul ve oradan da Çıkrıkçı Boğazını takiben Sincan hududuna ve Divriği'ye dahil olur. Maalesef demiryolu gelinceye kadar Sivas Vilayetinin gözden uzak ve mukadderatle baş başa bırakılmış bu kazası devlete daima vergi ödemiş ondan bir şey alamamıştır. Divriğide gördüğümüz her umran eserinde yalnız, ama yalnız Divriği vatandaşının hissesi vardır.

Bu hal yalnız Divriği'ye mahsus değildir, çevremizde bulunan Arapgir ve Kemaliye kazaları da bağlı buldukları vilayetlerinden Cumhuriyet devrine kadar elle tutulur bir yardım görmemişlerdir. Muhitin bu unutulmuş halkının artık bir vilayet sınırı içinde ihtiyaçlarının giderilmesi, kalkındırılması, kenara atılmış olmaktan kurtarılması zamanı gelmiştir. Mevzumuz yollar olmasına rağmen acı hatıraların tesiri içinde sadetten ayrılmış olduk okurlarımızdan af dileyerek yine yollarımıza dönelim.

Zara-Divriği yolu kış mevsiminde kapanır, demiryolu gelmezden evvel Sivas'la muvasalat Sincan'dan sonra Hafiğin Cellalli Nahiyesi merkezi civarında geçilerek Karahüyük Köyü üzerinden yapılır ve beş, altı günde Sivas'a gidilmek kabil olabilirdi, kışın şiddetli olduğu senelerde yolculuk Kangal tarikile Malatya Şosesinden geçilmek suretile mümkün olabilirdi.Bunun içinde iki yol vardı ya Sincan-Kızıkbel-Koçköprü üzerinden Kangala enilir,yahut Divriği-Dumluca Karaağaç Deresi-Höbek-Yellice yolu ile Kangal'a ulaşılmak suretile şoseden Sivas'a gidilirdi bu yolla yolculukta beş altı günden aşağı düşmezdi.

Cumhuriyet Devrine girildikten sonra Kangal'dan Çetinkaya Ahmetveren üzeri Sincan'a bir yol açılmakla beraber Divriği-Karasar-Yellice üzerinden de Kangala ayrı bir yol açılmıştır. Yalnız bu yolun Divriği hududundan sonraki kısmında 20 kilometrelik bir sahanın açılmasından demiryolunun Divriğiden geçmesi üzerine lüzumsuz görülerek vaz geçilmiştir, halbuki devletlerin hayatında kara yollarının demiryolları kadar ehemmiyeti vardır. Harp, ihtilal gibi müşkil günlerde ordu ve mühimmat sevkiyatı daha çok kara yollarına münhasır kalır ve bundan dolayı vatan müdafasında fevkalade ehemmiyet kasbederler. Tesviyeyi yurabiyesi yapılmış köprü ve menfesleri mahdut miktarda bulunmuş olan bu yolların ikmal vücup derecesindedir.

Divriği'de vilayet kurulduğu takdirde şüphe yoktur ki ele alınmış ve büyük bir kısmı başarılmış olan bu yollar ikmal edilecek müstakbel vilayet batı ile olduğu kadar doğu ve güney doğuya da bağlanmış olacaktır. Müstakbel vilayetin yine müstakbel Çetinkaya Kazası demiryolundan başka bu iki şose ile Divriğiye ve dolayisile bütün memleket aktarına bağlanmış olacaktır. Kangalın birçok köyleri ofise satmak istedikleri zahirelerini yakınlık dolayisile Divriği'ye getirerek teslim etmekte olduklarından diğer alış verişlerinde olduğu gibi bu iştede fazla yol yürümek masraf ve zahmete duçar olmak hallerinden kurtulmuş olacaklardır. Divriği'nin Sivas'la münasebeti tarihçe kısmında gösterildiği üzere (.....) tarihinden itibaren başlar.Yıldırım Bayezit zamanında Divriği ve etrafı Osmanlılar tarafından zabt edilmiş ise de bu hal ancak bir sene devam etmiş ve memleket Mısırlılar tarafından işgal olunmuştur.Bu vaziyet Merci Dabık meydan muharebesine kadar devam etmiş bu muharebe neticesinde daimi olarak Türk hakimiyetine geçmiştir.Divriği o zaman Sivası da içine alan ve merkezi Amasya olan Rumiye Vilayetine olan bağlanmış ise de Celali isyanı daha doğrusu Şehzade Muradı Arapkir,Darende ve Sivas taraflarında kuvvetlerini toplamaya başlaması üzerine bölge ehemmiyet kesb ederek vilayet merkezi Sivas

olmuştur.Sivas Ertena idaresinde bulunduğu sırada Divriği'de Sivas arasında harp çıkmış ve Divriği hakimi İbrahim bini Çağrı bu savaşta katil edilmiştir.Osmanlılara kati olarak iltihakına yukarıda temas ettiğimiz tarih den beri Divriği Sivas münasebeti resmi bir münasebet olma hududunun ötesine geçmemiştir.Halkımızın adet anane giyim ve yaşayış tarzları katiyen Sivas halkına benzemez bu fark Divriği hududuna girilir girilmez derhal kendini gösterir.

Divriği-Sivas'la folklorik bakımdan ayrı bir karakter taşıdığı gibi ticari ve iktisadi yönlerden de kaza ile bir münasebet kuramamıştır. Divriği cüzi bir bakkaliye çeşidinden başka Sivas'tan bir ithal etmemektedir. Divriği'den Sivas'a da bir şey çıkarıldığını bilmiyoruz.

Divriği mahsülleri Samsun, Malatya-Erzurum-Adana ve İstanbul'da satılır. İthalat cihetinden İstanbul, İzmir, Adana, Malatya, Antep ve Kayseri ile muamele halindedir. İstanbuldan eşya, İzmirden pamuk, zeytinyağı, Malatyadan meyva, pirinç, Antepden üzüm, fıstık alır. Divriği Sivas'a ancak hükümetle alakalı işleri için gider bu işler hastahane,ağır ceza,muarif ve memuriyetle alakalıdır.

Divriği-Kemaliye Münasebeti

Divriği'nin Kemaliye ile olan münasebeti başlangıcını tayine imkan yoktur.Her devirde mukadderat birliği yapmak suretile bu güne erişmişlerdir.Osmanlılar idaresine geçişleri de birlikte olmuştur.

Vatanın her tarafında Divriği, Arapkir, Eğin(Kemaliye) isimlerinden biri bahis konusu olunca diğerlerinin hatıra gelmemesi ihtimali yoktur. Bunlar Ajanimi selase gibi bir birlerini tamamlarlar biri yad edilince diğerine intikal olunur, gerçi yanlışdır ama şöyle birde söz vardır:(Olmayasın üç beldenin birinden, Divriğiden, Arapkirden, Eğinden)maalesef bu söz yanlış teammüm etmiştir, hakikisi:(olabilsem üç beldenin birinden...)suretindedir.

Vatan sathında hiçbir yer bu üç kaza kadar mücadelecı, evet tabiata karşı galip mücadelecı olamamışlardır, bu üç kaza halkı ekmeğini taştan çıkararak hayat mücadelesinde kendilerini daima muvaffakiyet eritirmenin sırrını bulmuş insanların yatağıdır.

Arazisi dar olan Kemaliye'nin zahire ihtiyacını daha çok Divriği temin eder,buna mukabil çalışkan Kemaliyelilerin dokumalarına Divriği pazarları mahraç olduğu

kadar meşhur çekirdeksiz dutlarının bir kısmı da Divriği'de satılır.Kemaliye'nin son zamanlarda imale başladığı güzel desenli halılar Divriği'de tutunmuştur. Divriği-Kemaliye kara muvasalatı üç yol üzerinden yapılır.

1-Divriği'den başlamak üzere Fazlıoğlu Köprüsü-Burmahan-Pingen istikametini takip eder bu yolun Pingen'e kadar olan kısmı az bir himmetle motorlu vasıtaların geçmesine müsait bir şekle konulur zira Birinci Cihan Harbi sırasında Kemah'a erzak taşımak maksadile bu yol tevsî ve islah edilmişti.Kemaliye hududu içindeki kısmı ekseriyetle düzlük bir araziden geçmekte isede tekerlekli vasıtaların işlemesine müsait değildir.Pingen köprüsünden itibaren bu yolun Kemaliye'ye kadar olan uzunluğu 25 kilometre kadardır,demir yolu gelmeden evvel Divriği-Kemaliye arası kış nakliyatı bu yolla yapılırdı her mevsimde açık kalan bir yoldur.

2-Divriği'yi Çaltı İstasyonu ile Kemaliye'ye bağlamak üzere Fırat'ın sağ sahilini takiben bir yol açılmaktadır, Sandıklı Köyü önünden geçmekte olan bu yolun güzergahı yalçın kayalıktır tamamlanması cihetine gidildiği taktirde Divriği'den Kemaliye'ye bir buçuk, iki saat zarfında ulaşmak imkan dahiline girecektir. Açılacak olan bu yolun uzunluğu 15 kilometre kadardır, halkımız bu yolun bir an evvel yapılmasını ve hükümetten yardımını diler.

3-Kemaliye Divriği arasındaki üçüncü yol Tuğut-Ortaköy-Eğîn Çayı hattını takip eder ki yazın işlemektedir. Bu yol birinci yola nazaran 15 kilometre kısa ise de işaret olunduğu gibi yaz yoludur.

Kemaliye için ve Divriği için hayati yol açılması ele alınmış olan Sandıklı yoludur. Yolun tamamlanmasile zahmet ve zaman zarfından kurtulacak olanlar yalnız Kemaliye'liler ve Divrikliler değildir Arapkir, Ağın, Hozat hatta Keban bundan büyük istifadeler göreceklidir.

Kemaliye Divriği'ye 36 ve bağlı bulunduğu Erzican'a ise 104 kilometre uzaktır, yalnız bu cihet Divriği'ye bağlanması lüzumunu göstermeye kâfi gelir.

Divriği-Arapkir Münasebeti

Üçkardeş memleketten biride Arapkir'dir. Bir birinin kanatlarile uçan diğer iki kardeşin Divriği, Kemaliye olduğunu tekrara lüzum varmalıdır.

Divriği'nin güneydoğusunda yer alan Arapkir de bir ara Sivas Vilayetine bağlı bir sancaktı. Poletik coğrafya bakımından burada da yüksek idari otoritenin bulunması zaruri idi,bu gün bu zaruret zail olmuştur.Divriği gibi Arapkir'de bir

sıra asker bulunduruldu,fakat sonraları mukadderat ile baş başa bırakılarak devlet yardımı bu cefakar kazadan uzak kaldı.

Arapkir'in şöhreti bağ ve bahçelerinde toplanır, dokumacılığı iktisadi hareketlerinde başlıca yer alır,rakımı Divriği'den daha dun olduğu için sebze ve meyvesi önce yetişir,bundan dolayı Divriği pazarlarında Arapkir'in sebzesi ve üzümü eksik olmaz,Arapkir'in etrafını çevreleyen Ağın,Pertek,Malatya zaten meyve ve üzüm merkezleri olduğundan kazanın bağ ve bahçe mahsulleri ancak Divriği'de satılır,bu mahsullerin Divriği istikametinden Kangal'a doğru uzandığı da vakidir.

Arapkir, Divriği'den başlıca toprak mahsulleri ithal eder. Senede Arapkir'e sattığımız buğday miktarı(...) tondur.

Arapkir'den, Elazığ'a kadar olan sahanın tuz ihtıçanı Hamo Tuzlası temin ettiği cihetle nakliyatçılara Divriği daima konak ve merkez olagelmıştır.

Tuzlar memlehadan alındığı gibi Divriği'den de tedarik olunur.Zahire ve tuz her zaman meyve getiren hayvanların boş dönmemelerine vesile olur.

Yollar bahsine temas edildiği üzere Divriği Arapkir'e natamam bir şose ile bağlıdır, bu yolun aradaki açılmayan 15 kilometrelik kısmı açılma himmetine bağlanır, az olan köprü ve menfezlerin yaptırılırsa Arapkir şose ile Divriği'ye bağlanmış olur, halen bu yoldan kese kısımlar ihdas edilerek hayvanla muvasala temin olunmaktadır.

Arapkir'in Aşutka Vadisini takip eder ve Kemaliye'ye müntehi bir yolu daha vardır, şose olan bu yol kışın fazla olduğu senelerde Divriği ile muvasalatını temin eder, yukarıda temas edildiği üzere Sandıklı yolu yapıldığı takdirde Arapkir, Kemaliye üzerinden Çaltı istasyonuna bağlanacak ve üç saat içinde Divriği'ye gelmek kabil olacaktır.

Arapkir Divriği'ye 49 bağlı bulunduğu Malatya'ya ise 80 kilometre uzaktadır.

Divriği İliç Münasebeti

Hududumuzun doğu kısmını teşkil eden İliç kazası evvelce Kemaliye'ye bağlı bir bucak iken 1942 senesinde kaza olmuş, Erzincan'a bağlı bir kaza olan Kuruçay nahiye merkezi haline getirilmiştir.

Erzurum demir yolu ile doğrudan doğruya Divriği'ye bağlı olan İliç birinci cihan harbinde asker ve iaşe nakliyatı için yapılmış olan ve Kemaliye Divriği münasebetinde durumuna temas edilen kara yolu ile de Divriği'ye bağlıdır.

Kemaliye, Arapkir için serd ettiğimiz folklor ve karakter birliği İliç için de aynen varittir, bu kazanın Kemaliye'den ayrılmış olmasını ve Divriği'nin bir kısım köylerini katmak suretile meydana geldiğini iddiamıza delil olarak gösterebiliriz. Ticari cepheden henüz cihazlanamamın olan İliç eşya alışverişıle Divriği ile münasebette bulunduğu gibi Divriği'den toprak ürünleri decelp etmektedir. Divriği'ye 44 ve bağlı bulunduğu Erzincan Vilayetine ise 88 kilometre uzaktadır. Divriği'de teşkil edilecek vilayete bağlandığı takdirde halkı yol zahmetinden ve masrafından yarı yarıya kurtulmuş olacaktır.

Divriği-Kangal Münasebeti

İtiraf etmek lazımdır ki Kangal Kasabasının ve bu kazaya bağlı merkez, Alacahan, Deliktaş, Kavak nahiyelerinin Divriği ile bir münasebetleri yoktur. Tabiat, folklor bakımından Divriği ile müşterek bir vasıf ta taşımazlar, fakat aynı kazanın geçen sene Çetinkaya adı altında birleşen Yellice ve Killik Nahiyeleri her yönden Divriği'ye bağlıdırlar.

Adı Aşudu olan bu köylerden bir çoğunun tapu sicilleri tedkik olunursa Divriğili Köse Mustafa Paşa evladının malı oldukları görülür, bu cihet öteden beri Divriği ile münasebet halinde olduklarının tevil götürmez bir delilidir,gerçi muhtelif sebeplerle bu arazi bugün için Köse Mustafa Paşa ahfadının elinden çıkmıştır,fakat halk alışkanlık ve imtizaç neticesi alış verişlerini bütün Divriği ile yaparlar,mesafe noktasından durumları Divriği'ye daha ziyade yakınlık arzeder. Çetinkaya Nahiyesi merkezi Sivas-Erzurum, Sivas-Diyarbakır hatlarının ayırım noktası bulunduğundan ticari ve iktisadi bir merkez haline gelmeğe başlamıştır. Demiryolu gelmezden evvel burada bir kulübe dahi yokken bu gün üç yüz den fazla ev yükselmiştir, burada ev yapımı ve arazi alımı faaliyetine hararetle devam edildiğini memnunlukla müşahede ediyoruz bu cihet Çetinkaya'nın parlak bir istikbale namzet bulunduğunun müjdesini veriyor.Çetinkaya'da er geç bir kaza kurulacağından eminiz,bu takdirde Divriği'nin Sincan,Zara'nın Beypınarı Nahiyelerini buraya bağlamak mecburiyeti hasıl olacaktır,gerçi Divriği-Sivas şosesi üzerinde ve Erzurum demiryoluna 10 kilometre uzakta bulunan Sincan'da dahi bir kaza kurulması ve buraya Çetinkaya,Beypınarı nahiyelerinin bağlanması

kabil ise de bu merkeze Çetinkaya derecesinde parlak bir istikbal mevcut değildir.Sincanın ticari ve iktisadi durumuda Çetinkaya derecesinde olabilmesi hiçbir zaman varit görülmez,Çetinkaya ile Sincan arasında 20 ve Çetinkaya ile Beypınarı arasında ise () kilometre mesafe vardır.

Sincanın Çetinkaya ve Beypınarına nazaran merkezi birvariyette oluşu göz önünde bulundurularak kaza merkezinin burada kurulması nazari bir şekilde kabule şayan görüle bilirsede inkişafa müsait olmadığından terviçi yoluna gidilemez arz edildiğiüzere Çetinkaya'da bir kaza kurulmalı Sincan ve Beypınarı Nahiyeleri buraya bağlanmalıdır.

Yukarıda arzedildiği üzere Çetinkaya Sincana demir yolu ile bağlı olduğu gibi hattın inşası sırasında açılmış bir servis yolu ilede merbuttur,ayrıca bu merkez tesviyesi yapılmış Kangal Divriği yolundan başka kadim Dumluca yolu ile de Divriği'ye bağlıdır.Beypınarına gelince burası Çetinkaya ile muvasalasını Sincanın Kırkgöz,Ahmetveren köyleri üzerinden yapmaktadır ki uzunluğu Sincan-Çetinkaya arası kadar yani (..) kilometredir,bu mesafenin yarısından fazlasını Ahmetveren servis you teşkil etmektedir.

Divriği-Beypınarı Münasebeti

Zaraya bağlı bir nahiye olan Beypınarı yüz ölçümü itibarile büyük bir saha değildir.On köyden ibaret ufak bir nahiyedir,merkezi Zaraya 60,Divriği'ye 45 kilometre mesafededir.Çetinkaya münasebetleri sırasında serd edilen mütalaa burası için de varittir.Beypınarı halkı Zaraya hükümetteki işleri dolayısile gider bütün alış verişleri Divriği ile olduğundan Divriği vilayet merkezi haline getirildiği taktirde bu nahiyenin Çetinkaya veya Sincan kazaları içinde münasebeti olan bir yere bağlanmalıdır.

Divriği'nin Malatya ve Erzincan'la olan münasebeti

1-Malatya Vilayeti merkezi Divriği'nin güneyinde ve Sivas'ın güney doğusundadır.Divriği'ye (...) kilometre ve Sivas'a (..) kilometre mesafede bulunmaktadır.

Malatya Divriği'ye Çetinkaya istasyonundan Diyarbakır istikametine ayrılan Erzurum demir yolu ile bağlı bulunmakla beraber Sivas-Malatya şosesi ile de ittisal halindedir.Malazgirt meydan muharebesinden sonra batıya doğru Selçuk Hükümdarı Alparslan tarafından sevk edilen Danişment ve Menküç Gaziler tarafından fetih ve bunların evladı tarafından merkez ittihaz edilmiş yerler olduğundan adet anane ve tabiatları yek diğerinin aynıdır,Mısırlılar idaresinde uzun müddet beraber bulunmaları kaynaşmalarına ve beyinlerinde müşterek ahlak ve seçiye belirmesine vesile olmuştur.Kemaliye Divriği münasebetlerinde temas ettiğimiz Sandıklı yolunun açılması Divriği'nin ayrı bir yolla yani Kemaliye-Arapkir üzerinden Malatya ve Elazığ'a bağlanmasına vesile olacaktır,bu yol Sivas Malatya şosesi kadar ve Orta Anadolu şimalindeki memleketler için daha fazla ehemmiyete haiz yol olacaktır.

Divriği Malatya'ya nohut,leblebi ve canlı hayvan satmakta ise de buradan ithal ettiği maddeler daha fazladır,bunların başında pirinç,kaysı,üzüm,pekmez gibi maddeler gelir bir zamanlar Divriği'nin mali ve adi cephelerden Malatya'ya bağlı kaldığı emvalinin Malatya'dan gelen muhassiller tarafından toplandığı,ağır ceza suçlarının burada görüldüğü tedkikatımız cümlesindedir.

2-Divriği'nin kuzey doğusunda bulunan Erzincan şehri Divriği'ye (...) ve Sivas'a (...) kadar kilometre uzaktadır.Divriği, Erzincan'a Erzurum demir yolu ile doğrudan doğruya bağlıdır.Erzincan Kemah şosesi Birinci Cihan Harbi esnasında yapılan Divriği-Mezkep-Kemah yoluna bağlı olduğundan Divriği'nin Erzincan'la bu suretle karadan muvasalası mevcut demektir,fakat bu yolda motorlu vasıtaların işleyebilmesi esaslı tamir ve termi tabi tutulmasına bağlı olduğundan şimdilik muntazam bir yol olduğu iddia edilemez.Divriği ile Erzincan arasında düzgün yol Zara,Suşehri'ni takip eden yol ise de uzaklığı

meydandadır.Binaenaleyh Erzincan'la Divriği arasında muvasalayı en iyi bir şekilde Erzurum demiryolu temin etmektedir,trenle Divriği'den Erzincan'a 6 saatte varılmak mümkün olmuştur.

Menkuç hanedanı evladından bir kısmı Erzincan-Kemah diğer bir kısmı Divriği-Şebinkarahisar hükümetleri kollarını teşkil etmiş olduklarından iki asra karip adet ve aneleri aynı olan idareler altında yaşamış olduklarından hayat ve maişet ve karakter birliği taşırlar,Türkmenlik camiası içinde boylarının Salur ve Tugayit olması kaynaşmalarında birer mühim amildir.

Erzincan'ın Divriği'ye evvelce satmakta olduğu kümüş ,avani,pıçak ve emsali şeyler otuz seneden beri unutulduğu gibi Divriği'den ithal ettiği işlenmiş deri ve sairede revaçtan düşmüştür.Sivas'a nazaran Divriği'ye daha yakın olduğundan bazı hastalar Erzincan'a gönderilir,halı hazırda Divriği Erzincan'a bostan mahsulu bilhassa lahana verir ve oradan da daha ucuz görülmesi hasebile yağ ve deri peyniri ithal eder.

Yukarıda işaret edildiği üzere Sivas ve Erzincan ve yine Sivas'la Malatya araları dikkati çekecek şekilde çok uzaktır.Harp ve ihtilal zamanlarında bu bölgede nizam ve intizamın bozulduğunun görülmüş olması sebebini birazda bu uzaklıkta aramalıyız.Bölgenin saadet ve selameti sahanın vasatında bulunan ve şöhretli mazisi kadar mali geliri müsait ve iktisadiyatı parlak bir atıye namzet Divriği'nin bir vilayet merkezini olmasını lüzumlu kılar,bölge halkı bunun tahakkukunu Büyük Meclisinden Hükümetinden beklemektedir.

M.KÂZIM ERÇOKLU

Divriği 1896 – Ankara 1974

Divriği’de İptidai ve Rüştiye, Elazığ’da İdadi öğrenimi gördü. O dönemde okullarda Farsça ve Arapçaya giriş dersleri, Fransızca da gösterildiğinden, öğrenebildiği Farsça’yı yaşamı boyunca geliştirmişti.

Her okuyan genç gibi o da yerel yönetimlerde kâtiplikle başladığı kamu görevine Sivas ve Divriği’nin önemli Nahiyelerinde, Bolucan, Beypınarı’nda müdürlük yaptı.

Emekli olduktan sonra bir süre Divriği’de oturdu. Yerel Yeşil Divriği Gazetesinde “Bütün Veçheleriyle Divriği” başlığı altında, kentin coğrafyası, tarihi, tarihi eserleri, yerel âdetleri üzerine makale içerikli ve birbirini tamamlayan yazılar hazırlayarak, 1958’de Divriği’nin ayrı bir vilayet olması girişimlerine kültürel açıdan destek oldu.

1970’lerin başında özellikle görme sorunu nedeniyle Ankara’ya taşındı. Emek Mahallesindeki mütevazı dairesinde vefat etti. Merhum Kâzım Bey Arapça kitabeleri okuyup çevirir; tarih konularında dikkatli ve isabetli yorumlarda bulunurdu. Yayımlanmış eseri yoksa da daktilo edilmiş “Bütün Veçheleriyle Divriği”, önemli bir monografi çalışması olarak muhafaza edilmiştir. Az sayıda ve tarihe dair eski harfli kitapları, varsa belge ve fotoğrafları ailesince korunmuş olabilir.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısına değin, hemen her tarihi kentte emsali görülen, yorumları nesnel, üslupları mükemmel; yakın ve uzak geçmişe dair kitabi ve şifahi (sözel) bilgileri doyurucu aydınlarımızdan biri de Kâzım Erçoklu idi. Bu nedenle Divriği’nin yakın tarihinde iz bırakmış önemli bir kültür adamı olarak saygıyla anılır.

